

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ FAKULTETAS
VAIKYSTĖS STUDIJŲ KATEDRA

Ligita Neverauskienė

**HOWARDO GARDNERIO UGDYMO MODELIO
TEORINIAI IR PRAKTINIAI PAGRINDAI**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: prof. dr. O. Monkevičienė

Vilnius, 2013

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	5
PAGRINDINIAI MOKSLINIAME DARBE VARTOJAMI TERMINAI	7
ĮVADAS	8
1. TEORINIS HOWARDO GARDNERIO DAUGIALYPIO INTELEKTO MODELIS	
1.1. H. Gardnerio intelektų teorijos ištakos	11
1.2. H. Gardnerio intelektų samprata ir struktūra	14
1.3. Vaikų motyvavimas ir ugdymo (si) sėkmės formulė remiantis H. Gardnerio intelektų modeliu	26
2. H. GARDNERIO INTELEKTŲ MODELIO PRAKTINIO TAIKYMO YPATYMAI	
2.1. H. Gardnerio intelektų modelio praktinio įgyvendinimo bendrosios nuostatos	30
2.2. Sisteminiis požiūris į ugdymo turinio įgyvendinimą	35
2.3. Ugdančiosios aplinkos kūrimo strategijos	38
2.4. Pedagogo vaidmuo Howardo Gardnerio ugdymo modelyje	46
2.5. Ugdymo planavimo ypatumai	49
3. HOWARDO GARDNERIO UGDYMO MODELIO TYRIMAS	
3.1. Tyrimo metodologija	55
3.2. Vaikų veiklos centruose pasirenkamos veiklos dažnis	60
3.3. Individualios vaiko veiklos centruose ypatumų tyrimo rezultatai	71
3.4. Pedagogų požiūrio į H. Gardnerio modelį tyrimo rezultatai	81
3.5. Tėvų požiūrio į H. Gardnerio modelį tyrimo rezultatai	88
IŠVADOS	90
REKOMENDACIJOS	91
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	93
PRIEDAI	97

Santrauka

Ligita Neverauskienė

Darbo tema: „*Howardo Gardnerio ugdymo modelio teoriniai ir praktiniai pagrindai*“

Magistro darbas

Moksliniame darbe yra analizuojama Howardo Gardnerio teorija, kurioje atskleista ugdymo modelio teorinė samprata, pateikta šios teorijos esmė. Profesoriaus teigimu, nerastume po saule dviejų individų, kurių tos galios būtų vienodos ir identiškų proporcijų. Tai lemia skirtingas paveldimumas, aplinkos poveikis, bendravimo patirčių įvairovė.

Darbe apžvelgta H. Gardnerio daugialypio intelekto modelio esmė, teorijos ištakos, praktinio taikymo ypatumai, ugdančios aplinkos ir priemonių kūrimo strategijos. Atskleista pedagogo vaidmens svarba bei pateikti inovatyvaus planavimo būdai. Pristatyta vaikų motyvavimo ir ugdymosi sėkmės formulė, siekiant teigiamo ir kokybiško ugdymo.

Tyrimo metu siekta išsamiai išnagrinėti Howardo Gardnerio intelektų teorinių pagrindų sąvokas, išanalizuoti praktinius jo pristatytų intelektų metodo ir ugdymo modelio taikymo ypatumus, išsiaiškinti pedagogų ir tėvų požiūrio esminius aspektus į H. Gardnerio ugdymo modelio svarbą, paanalizuoti vaikų galimybes veiklos centruose ir nustatyti vaikų veikimo ugdymo centruose dažnį bei veiklų pasirenkamumą.

Iškeliami tyrimo hipotezė, kad H. Gardnerio ugdymo modelis, grindžiamas daugialypio intelekto teorija, atveria daug galimybių vaiko vystymuisi - išbandyti, kausti naujas žinias ir potyrius jam būdingo intelekto(-ų) ribose.

Iškeliami tikslai, kurių pagalba siekiama:

1. Remiantis mokslinių šaltinių analize, atskleisti Howardo Gardnerio daugialypio intelekto teoriją ir jos pagrindu parengto ugdymo modelio teorinius pagrindus.
2. Išsiaiškinti vaikų veiklos centruose dažnį bei vaikų su skirtingais dominuojančiais intelektais veiklų pasirenkamumo ypatumus.
3. Nustatyti pedagogų ir tėvų požiūrį į H. Gardnerio ugdymo modelio svarbą.

Tyrimo tikslui pasiekti studijuojama mokslinė, psichologinė literatūra, atliekama jos analizė, vertimai bei esminės H. Gardnerio metodo esmės nustatymas, empirinių tyrimų etapas (apklausa, anketavimas, stebėjimai), bei tyrimo rezultatų analizė ir išvadų pateikimas. Darbe naudojami ir asmeniniai tyrėjo užrašai, t.y. asmeninis susirašinėjimas su profesoriumi H. Gardneriu. Patarimai bei nuoširdūs pasiūlymai yra taikomi moksliniame darbe.

Tyrimo analizė atskleidė ir patvirtino iškelta hipotezę, kad H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija, akcentuojanti, kad vaikas pasaulį pažįsta vadovaudamasis aštuoniais (vienuolika) intelektų, kad kiekvieno vaiko individualumą lemia dominuojantis intelektas, todėl vaikas turi stiprias ir silpnas pažinimo sritis. Pedagogas turėtų sukurti sąlygas vaikams mokytis skirtingais būdais bei siekti tiesių tarp atskirų intelektų. Vadovaujamosi nuostata, kad vaikas turi "šimtą kalbų", t.y. šimtą būdų pažinti pasaulį ir išreikšti save.

Summary

Ligita Neverauskienė

Topic of the work: „*Theoretical and Practical Essence of the Developmental Model Based on H. Gardner's Theory of Multiple Intelligence*“.

Master's Paper

The scientific work is the analysis of Howard Gardner's theory that reveals the theoretical concept and practical use of the model of development based on the *theory of Multiple Intelligences*. Professor says that it could not be possible to find two individuals with the power to be the same and identical proportions. This is due to the different heredity, environmental influences, a variety of communication experiences.

The paper reviewed the essence of H. Gardner's multiple intelligence model, the origins of the theory, the peculiarities of its practical application, the strategies of creating appropriate developmental environment, means and materials. The importance of the educator's role and innovative planning methods was analyzed; a formula for a child motivation and learning success in search for a positive and high quality education was introduced.

The study sought to examine the concepts of Howard Gardner's *theory of multiple intelligences*, practical analysis of Howard Gardner's intelligences approach and the features of developmental pattern, to find out the essential elements of the teachers' and parents' attitude towards the theory and the developmental model based on it, to analyze options and determine the frequency of children's operation and their choice of activities in developmental centers.

The hypothesis is that H. Gardner education model based on *multiple intelligence theory*, opens up many opportunities for the development of the child - to try to gain new knowledge and experiences of within the profile of his/her inherent intelligence.

The following goals were set:

1. With regard to the analysis of the scientific sources, to reveal the theoretical aspects of Howard Gardner's multiple intelligence theory and the practical developmental approach based on it.

2. To explain the frequency of children's operation in different activity centers and the features of different children's dominant intelligences disclosing through the choice of different activities.
3. To determine educators' and parents' attitudes towards the developmental model based on H. Gardner's theory and its importance for developmentally appropriate education.

The goals of the research were achieved through the study of scientific, psychological literature, analysis, translation. The research also involved a phase of empirical research (survey, questionnaires, and observations), the analysis of the research results and conclusions. The paper includes personal investigator's notes that reveal personal correspondence with Professor H. Gardner with his sincere advice and suggestions for the course of analysis.

The study revealed and confirmed the hypothesis that H. Gardner's *multiple intelligence theory* emphasizing that the child learns about the world in accordance with his/her eight (eleven) intelligences and that each child's personality determines the dominant intelligence and so the child has both strengths and weaknesses in different cognitive areas. A teacher should create an environment for children to learn in different ways and to seek to build bridges between the different intelligences. The assumption that the child has "a hundred languages, i.e. a hundred ways of seeing the world and expressing themselves" is essential in the master's paper.

Pagrindiniai moksliniame darbe vartojami terminai

Ugdomoji aplinka - <...> socialinė ir kultūrinė ugdymo institucijos erdvė, kurioje vyksta nuolatinis, įvairiapusis vaiko ugdymo ir saviugdos procesas. Joje ugdytiniai turi jaustis gerai, jaukiai, saugiai (Neifachas S., 2007).

Intelektas – <...> intelekto sąvoka - ypatingas žmogaus gebėjimas priimti nestandartinius sprendimus, generuoti naujas idėjas ir kelti klausimus, kurti produktus arba teikti paslaugas atspindinčias konkrečios kultūros vertybinius aspektus (Gardner H., 1983).

Ugdymo centras - ugdymo vieta, kuri vaikams apibrėžta vizualiu ir erdviniu būdu. Šie centrai sudaromi pagal: tematiką bei laisvą priemonių vaikams prieinamumą (Gardner H., 1988).

Paradigma – teorinių ir metodologinių prielaidų, kuriomis remiasi konkretus mokslinis tyrimas, visuma.

Ugdymo(si) procesas – vyksmas konkrečioje istorinėje – kultūrinėje situacijoje, kolektyve arba ugdytojui ir ugdytiniui individualiai bendraujant, naudojant ugdymo turinį, metodus ir metodologinius būdus, šį procesą koreguojant, kryptingai valdant ir tobulinant (Jovaiša L., 2007).

Kokybės samprata – kuriama susitarant dėl švietimo misijos ir tikslų bei jiems įgyvendinti būtinų sąlygų (Puodžiukas A., 2008).

Mokymosi stilius - tai pamėgtas galvojimo, informacijos apdorojimo ir supratimo būdas“ (Jensen E., 2001).

IVADAS

Gyvename besikeičiančioje ir veiklioje aplinkoje. Daugelį metų besisukantys švietimo rate jaučiame naujus pokyčius. Pasikeitimus ir inovacijas, naują požiūrį ir pagreitį įgaunanti švietimo sistema turi paruošti individus veikliai, įdomiai gyventi ir veikti postmodernioje visuomenėje. Mūsų vaikai gyvena intensyviai stimuliuojančiame Žemės istorijos amžiuje. Mūsų vaikai gyvena apsupty informacijos, kurią siunčia kompiuteriai, iPhonai, šimtai TV kanalų ir kt. O mes baudžiame juos už tai, kad išsiblaško, nesusikoncentruoja, tokius teiginius iškelia K. Robinson'as (2010). Mokyklos yra sumodeliuotos pagal fabriko gamybos linijos pavyzdį: atskiri renginiai, atskiri dėstomieji dalykai... Mes iki šiol mokome vaikus serijomis, mes skirstome vaikus į grupes/klases pagal amžių. Kodėl mes tai darome? Iš kur atsirado prielaida, kad svarbiausi gyvenime dalykai būdingi to paties amžiaus vaikams? Lyg svarbiausia būtų produkcijos pagaminimo data. Mokymasis priklauso nuo dienos meto, vaikų grupės dydžio, o kartais vaikai tenori pabūti tiesiog patys savimi. Turime eiti priešinga kryptimi ir tai vadinama paradigmos keitimu, teigia K. Robinson'as (2010, video konferencinė medžiaga). H. Gardnerio teigimu (1988), kad švietimo sistemos šiandien yra nepritaikytos, nepasirengusios išnaudoti ir ugdyti visas intelekto galias, ir tai esanti pagrindinė problema.

Naujas požiūris į ikimokyklinę vaikų ugdymo įstaigą, autorės teigimu, atsispindi besikeičiančioje ir darželio paskirties sampratoje. Požiūris į vaiką kaip unikalią asmenybę, turinčią saviraidos galimybes, į vaikystę kaip savaimę vertingą žmogaus socialinio gyvenimo periodą skatino keisti požiūrį ir į vaiko ugdymą, lėmė esminę reformuojamo ikimokyklinio ugdymo sąvokų bei sampratų kaitą (Monkevičienė O., 2008).

Ar visame pasaulyje paliestos vienokios ar kitokios inovacijos noriai priimamos mūsų šalyje? Ar mes suspėjame su laikmečiu?

Howardo Gardnerio daugialypio intelekto teorija paskelbta ir patvirtinta 1983 metais knygoje „Proto ribos“ („Frames of mind“), pasirodžiusioje 1983 metais. Joje teigiama, kad švietimo sistemos yra nepritaikytos ir nepasirengusios išnaudoti ir ugdyti visas žmogaus intelekto galias ir tai yra esminė problema. Psichologo Howardo Gardnerio teigimu, nerastume po saule dviejų individų, kurių protinės galios būtų identiškai vienodų proporcijų. Tai lemia skirtingas paveldimumas, aplinkos poveikis, bendravimo patirčių įvairovė. Jis teigia, kad vienmatiškai matuojant žmogaus intelektą yra iškreipiamas realybės vaizdas bei neatspindimos tikrosios žmogaus intelekto galybės (savaitraštis „Dialogas“, 2003). Pagal žmogaus gebėjimus vienoje srityje negalime daryti jokių išvadų ir spręsti apie jo gebėjimus

kitoje. Šiandien H. Gardnerio daugialypių intelekto galių teorijos pagrindu kuriami testai, klausimynai, kuriuos naudoja inovacijų, kūrybiškumo ieškantys pedagogai visame pasaulyje. Profesoriaus išskirti intelektų tipai, kuriuos jis taip pat vadino ir mokymosi metodais ar stiliais, persmelkė visą mokslo pasaulį, atvėrė duris naujam požiūriui į mokymąsi, vadinasi, ir į naujus įgūdžius bei informaciją (Kijosakis R. T., Leichter Š. L., 2007). Yra manoma, kad vaiko gabumus lemia įgimtų savybių ir aplinkos sąveika. Tai reiškia, kad šie gabumai gali arba sunykti, arba išryškėti. Todėl yra nepaprastai svarbu juos anksti pamatyti ir skatinti jų atsiskleidimą. Įvairius žmogaus gabumus puoselėti gali padėti intelekto pažinimo ir plėtojimo modeliai. Ikimokykliniame ir pradiniam mokykliniame amžiuje būtina sudaryti kuo palankesnes sąlygas visų intelektų puoselėjimui ir plėtojimui.

Tyrimo problema:

- Kokie yra H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija grindžiamo ugdymo modelio ypatumai?
- Kokius veiklos centrus ir kokią veiklą juose renkasi vaikai su skirtingais dominuojančiais intelektais?
- Koks yra pedagogų ir tėvų požiūris į H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija grindžiamą ugdymo modelį?

Tyrimo objektas: H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija grindžiamas ugdymo modelis bei praktinis jo taikymas šiuolaikinėje ikimokyklinio ugdymo sistemoje.

Darbo tikslas: Atskleisti H. Gardnerio daugialypio intelekto teorinius pagrindus bei intelektų teorija grindžiamo ugdymo modelio praktinio taikymo ypatumus.

Tyrimo hipotezė: H. Gardnerio ugdymo modelis, grindžiamas daugialypio intelekto teorija, atveria daug galimybių vaiko vystymuisi - išbandyti, kaupti naujas žinias ir potyrius jam būdingo intelekto(-ų) ribose.

Tikslui pasiekti iškelti tokie darbo ir tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis mokslinių šaltinių analize, atskleisti Howardo Gardnerio daugialypio intelekto teoriją ir jos pagrindu parengto ugdymo modelio teorinius pagrindus;
2. Išaiškinti vaikų veiklos centruose dažnį bei vaikų su skirtingais dominuojančiais intelektais veiklų pasirenkamumo ypatumus;

3. Nustatyti pedagogų ir tėvų požiūrį į H.Gardnerio ugdymo modelio svarbą.

Magistriniame darbe yra taikomi šie metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas;
2. Anketinė pedagogų ir tėvų apklausa;
3. Vaiko ir vaikų grupės veiklos centruose stebėjimas;
4. Atvejų analizė;
5. Lyginamoji analizė;
6. Asmeninių tyrėjo užrašų vedimas.

Tiriamųjų charakteristika. Tyrime dalyvavo dvi privačios ugdymo įstaigos ir 18 šiose ugdymo įstaigose dirbančių pedagogų. Vienos iš jų – 17 ugdytinių, kurių mišrus amžius nuo 3 iki 6 metų, 12 pedagogų ir 50 ugdytinių tėvų. Antrosios ugdymo įstaigos – 6 pedagogų komanda. Tyrime dalyvavo 30 valstybinių ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogų.

Iš viso tyrime dalyvavo 17 vaikų, 48 pedagogai, 50 tėvų.

Tyrimo eiga: Mokslinės, psichologinės literatūros studijavimas, jos analizė, vertimai bei H. Gardnerio metodo esmės nustatymas, empirinių tyrimų etapas (apklausa, anketavimas, stebėjimai), bei tyrimo rezultatų analizė, išvadų pateikimas.

- **Pirmoje** darbo dalyje apžvelgta ir pateikta teorinė dalis. Pristatyta H. Gardnerio daugialypio intelekto modelio esmė, struktūra, teorijos ištakos.
- **Antroje** dalyje pateikiama intelektų modelio praktinio taikymo analizė, ugdančiosios aplinkos kūrimo strategijos, pedagogo vaidmens svarba bei pristatyti ugdymo planavimo pavyzdžiai.
- **Trečioje** darbo dalyje pristatomas tyrimo strategijos metodologinis pagrindimas.

Darbo struktūra: Magistro darbą sudaro darbo santrauka, įvadas, trys dėstymo dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas bei priedai .

1. Teorinis Howardo Gardnerio intelektų modelis

1.1. H. Gardnerio intelektų teorijos ištakos

Šiandien įsitikinimas, kad vaikų auklėjimas – įgūdis, kurio reikia mokytis, įgyti praktikuojantis ir tobulinti, išlaiko pasaulinę žinovų armiją, nurodinėjančią žurnaluose, knygose, kursuose, tinklapiuose, atsiliepinėjančią į skambučius radijo ar TV laidose (Honoré C., 2012). Šiuolaikiniai tėvai vyresni ir labiau išsilavinę nei kada nors anksčiau, taip pat labiau linkę vaikų auklėjimui taikyti „geriausios praktikos“ požiūrį, nes yra įsitikinę, kad tinkamas valdymas, įgūdžiai ir investicijos duos geriausius rezultatus, teigia autorius ir vėl antrina jį jaučiamas spaudimas suteikti vaikams laimę. Romantinė mintis, kad vaikystė - žaidimų metas, pamažu virto įsitikinimu, kad laimė - prigimtinė visų vaikų teisė. Paklauskite bet kurio tėvo, ko šis norėtų atžaloms ir atsakymas „kad būtų laimingi“ dažniausiai atsidurs sąrašo viršuje (Honoré C., 2012).

Pažvelgę iš arčiau galime pajaušti ramų, nuoseklų savo asmeninės patirties pristatymą. Savo prisiminimuose profesorius pasakoja šeimos išgyvenimus, visų susitelkimą ir viltis suteikė pačiam Howardui galimybę kopti laipteliais žinių link, „visą dėmesį tėvai sutelkė į mane“, pasakoja profesorius. „Aš buvau pirmas šeimoje, kuris mokėsi universitete. Viltys buvo didelės ir tai man atnešė pasitikėjimo, nes nejaučiau jokio spaudimo“, - šiandien savo interviu pasakoja H. Gardneris (Cheng T. L., 2009). Vos trylikos jaunasis Howardas jau puikiai įvaldė muzikinį meną ir tapo puikiu pianistu. Noras daryti muzikinę karjerą pakeitė noru tapti istoriku, tačiau pažintis su psichoanalitiku Eriku Eriksonu pasuko Howardo kelią socialinių mokslų link, orientuotų į psichologiją, sociologiją bei antropologiją. Kiek vėliau jis tapo ir H. Gardnerio mokytoju. Būtent įkvėpimas geriems darbams, kurie paskatina ir motyvuoja kitus, didelis noras bendrauti ir pažinti žmones bei profesoriaus išskirtina vertybė „mažiau sau, daugiau kitiems“, paskatino Howardą Gardnerį plačiau pasinerti į ieškojimus atsakymo kodėl gi mes tokie skirtingi (Gardner H., 2011).

Susitikimas su Jerome Bruner, kognityvinės psichologijos pradininku padėjo apsispręsti, priešingu atveju, kaip pasakoja profesorius jis būtų studijavęs klinikinę psichologiją ir tapęs gydytoju praktiku. Kaip tik 1965 metų vasarą dirbdamas su socialinių studijų programa „Žmogus: tyrinėjimo kryptis“ Bruner J. supažindino Howardą su kognityvine raidos psichologija bei J. Piaget ir L. Vygotskio darbais. Profesoriaus teigimu „taip, J. Bruner pastumėję mane mano būsimos karjeros keliu pats to visai neplanuodamas“, atskleidžia savo interviu šiandien garsus profesorius H. Gardneris (2011).

1970 metais pradėti du empiriniai tyrimai: Harvardo „Zero“ projektas, vaikų meninio vystymosi srityje, kurios pradininku tapo J. Piaget ir Bostono veteranų medicinos centro Aphasia tyrimų centre. Abu tyrimai leido padaryti išvadą, kad žmogaus protas susideda iš kelių savarankiškų prigimtinių gebėjimų (Gardner H., 2011). Profesoriaus teigimu, jis visada domėjosi protine žmogaus veikla, tiksliau visomis temomis, kurios apima protą. Jam buvo savaime suprantama apibrėžti protą per daugialypio intelekto teoriją. „Aš nepamenu kada pirmą kartą pavartočiau „daugialypio intelekto“ sąvoką vietoj minimų daugialypių gebėjimų, talentų ir pan. Iš teisų 1976 metais, dar prieš man imantis tyrimo, kuris mane atvedė prie daugialypio intelekto teorijos, aš apžvelgiau knygą „ skirtingų rūšių protai“ ir tik po ketverių, penkerių metų ėmiau vartoti „daugialypio intelekto“ sąvoką“, pasakojimuose atskleidžia H. Gardneris (2011). Nuo tada, kai buvo pradėta rašyti ir kalbėti apie „daugialypio intelekto teoriją“, daugeliui kilo klausimų kaip išskirti kūrybiškumą. „Tuo metu nebuvo visai tikras dėl atsakymo“, į šį klausimą teigia profesorius. Visgi kol vyko svarstymai ir analizė, profesorius nutarė paanalizuoti ypač kūrybingus asmenis. Norėjau pamatyti kokios yra paralelės ir skirtumai tarp individų kurie, kaip manoma, pademonstravo skirtingus intelektualinius gabumus: Albert Einstein (loginis intelektas), T. S. Eliot (lingvistinis intelektas), Igor Stravinsky (muzikinis intelektas), Pablo Picasso (erdvinis intelektas), Martha Graham (kūno/fizinis intelektas), Mahatma Gandhi (socialinis intelektas) ir Sigmund Freud (vidinis asmens intelektas) <...> iki šiol beveik visas mano mokslinis darbas buvo konceptualus ir empirinis. Buvo nemažai edukacinių darbo atšakų ir dabar aptariant bei pritaikant mano siūlomas idėjas aš retai kišuosi į savo teorijos pritaikymą. Edukacijos pasaulyje daugialypio intelekto teorija pradėjo vystytis pati teigia J. Chen, S. Morgan, H. Gardner (2009). H. Gardnerio ir P. Sangės 1999 metais vykusios diskusijos metu buvo pristatos ir atskleistos ugdymo įstaigų aktualijos, mąstymo poveikis ugdytiniais bei pedagogams. „Knygą „Frames of Mind“ parašiau 1983 metais, kai apie mokyklas dar nieko nežinojau. Po 1990 metų daug laiko skyriau mokyklų reformai. Knygoje „The Disciplined Mind“ atskleidžiami dideli mokyklų reformos sunkumai (Sangè P., 2008). Profesoriaus teigimu „intelektų įvairovės teorija yra kognityvinė teorija. Iš principo ji teigia, kad mūsų galvoje yra ne vienas vienodai veikiantis „mechanizmas“, nes žinant, kas yra evoliucija, protingiau būtų sakyti, kad tokių „mechanizmų“ yra daug ir kiekvienas jų veikia kitaip. Kai pirmą kartą apie tai rašiau, apie švietimą net negalvočiau. Mano knygos „Frames of Mind“ rodyklėje net nėra nuorodos į sąvoką „ugdymo turinys“. Tačiau šią knygą pastebėjo pedagogai. Nesistengčiau duoti konkrečių patarimų dėl jos naudojimo mokyklose. Nėra

„Gardnerio mokyklų“ ar „Gardnerio programų“. Esame sukūrę tam tikrą metodiką, tačiau jos nepardavinėjame, teigia savo interviu profesorius H. Gardneris ir tęsdamas pasidžiaugia, kad „vienintelis dalykas, susijęs su mokyklomis, yra maždaug keturiasdešimt mokyklų, ne mažiau kaip trejus metus taikiusių įvairias intelekto įvairovės teorijos idėjas, tyrimas (Senge P. 2008).

September 30, 2012
To: Ligita Neverauskine
From: Howard Gardner

Greetings!

I don't think it is relevant whether there are MI schools in Lithuania, though there may well be. What is important is whether you can learn relevant lessons from other places. In 2009 Jie-Qi Chen and I edited a book called MULTIPLE INTELLIGENCES AROUND THE WORLD, in which authors from many countries described their practices. I am confident that if you get and read the book, you'll get some good ideas.

We are going to have a website about multiple intelligences, which I hope will be launched within a few months.

best wishes

*Howard Gardner
Hobbs Professor of Cognition and Education
Harvard Graduate School of Education
13 Appian Way
Longfellow Hall 224A
Cambridge, MA 02138*

Laiškas iš asmeninių tyrėjo užrašų.

„Nemanau, kad tie, kurie mokydami taiko intelekto įvairovės teoriją, turi kokių nors piktų kėslų. Jie tikrai nebando pakenkti vaikams. Tačiau spaudoje buvo pasirodę keistų dalykų, parašytų šios idėjos šalininkų arba kritikų, kurie stengėsi, kad ji atrodytų kvaila. Konservatoriams atrodau kaip žaibolaidis. Jie mano, kad ruošiuosi mesti iššūkį rimtam ir protingam švietimui. Atrodo, kad jie mane laiko žmogumi, kuriam „tinka viskas“. Tačiau man tikrai tinka ne viskas“, savo interviu teigia H. Gardneris (Senge P., 2008).

Išties H. Gardnerio idėjos sulaukė ir kritiškų pastebėjimų. J. Traub'as teigia, kad vienas esminių ir didžiausių šios teorijos trūkumų, jog profesorius H. Gardneris neatliko jokių empirinių tyrimų, kad patvirtintų savo teiginius (Peariso J.F., 2008). D. T. Willingham, Virdžinijos universiteto psichologijos profesorius, yra vienas griežčiausių H. Gardnerio

teorijos kritikų. Anot D. T. Willingham, hierarchinis požiūris į gebėjimus – vyraujantis požiūris kad tai nėra teorija, o tik tam tikras duomenų išdėstymas. Pagrindinis priekaištas kalbant apie šios teorijos kriterijus, tai kad daug atskirų gebėjimų dalyvauja tuose pačiuose pažintiniuose procesuose, kurie pagal H. Gardnerio kriterijus yra laikomi atskirais gebėjimais. Tą pačią nuomonę dėl gebėjimų kategorizavimo palaiko ir J. White (Peariso J.F., 2008). J. Collins teigia ir pabrėžia, kad pats H. Gardneris niekada nėra sukūręs išsamaus šios teorijos taikymo ugdymo įstaigoje plano ir propaguojantys šios teorijos sklaidą dirba nepriklausomai nuo H. Gardnerio, taip savo straipsnyje atskleidžia Peariso J. F. (2008). Dar vienas ryškus priekaištas, kad H. Gardneris niekada nepalaikė tradicinio mokymo stiliaus, kurio pagrindas yra mokytojas. Atvirkščiai, jis visada siūlė taikyti tokį mokymo metodą, kai pagrindinis dėmesys sutelkiamas į vaiką, o ne į pedagogą (Peariso J.F., 2008).

Taigi norėtusi plačiau pasinerti į šios teorijos gelmes ir atrasti paslapties raktą į atsakymą, kodėl ši teorija taip plačiai žinoma šviritimo pasaulyje.

1.2. H. Gardnerio intelektų samprata ir struktūra

Intelektas - ypatinga subjekto ir objektų sąveikos forma, specifinė veikla, kilusi iš išorinių veiksmų, pasireiškiančių kaip visuma interiorizuotų operacijų, kurios koordinuoja tarpusavyje ir sudaro grįžtamasias, pastovias ir paslankias psichikos struktūras (Butkienė G., 1996). *Intelektas* yra ne tik tam tikrų įgūdžių turėjimas, pavyzdžiui, kalbos supratimas, gera atmintis ar gebėjimas spręsti problemas, bet gebėjimas išnaudoti visas smegenų galimybes (Petronienė G., 2005). *Intelektas* – protas, sugebėjimas mąstyti, išvalga, visuma protinių funkcijų (lyginimas, kūrimas, vertinimas, sprendimas), kurios jutiminę medžiagą paverčia žiniomis. Mokymas apie intelektų tipus primena, jog intelektas - tai kur kas daugiau, negu tradiciškai skiriami verbaliniai bei matematiniai sugebėjimai. *Intelektas* - tai mūsų sugebėjimas sėkmingai reaguoti į naujas situacijas ir mokytis iš patyrimo. Jis veikia įvairiausiose gyvenimo situacijose (Kuzmienė V., 2004).

Labai originalų požiūrį, kad negalima plėtoti intelekto bendrai, nes kiekvieno intelektas yra ypatingas, išsiskiria psichologas Howardas Gardneris. Edukologijos mokslo pasaulyje jis garsėja savo sukurta *intelektų įvairovės teorija (The Theory of Multiple Intelligences)* (Duoblienė L., 2001).

Ši teorija yra paskelbta 1983 metais knygoje “Frames of mind”. Harvardo universiteto psichologas Howardas Gardneris teigia, kad mes pasižymime ne vienu ar dviem, bet daugybe protinių sugebėjimų. Jis sako, kad kiekvienam mūsų būdingi unikalūs protiniai sugebėjimai, kuriuos tikrai verta lavinti. Įdomu, kad darželinukams retai kada nesiseka. Kodėl? Todėl, kad

darželių pedagogai laiko savo auklėtinius potencialiais rašytojais, šokėjais, tėvais, mokslininkais, inžinieriais, mokytojais, dizaineriais, vadovais. Jų klasėse dažniausiai pilna muzikos, judėjimo, meno, čia nuolat pasakojama, bendraujama, vaidinama. Visi mūsų vaikai yra talentingi ir gabūs. Mūsų darbas yra parinkti jiems tinkamus būdus gabumams atskleisti ar sukurti aplinkybes, kurioms būtina pačių vaikų atsakomybė (Jensen E., 2001). Šioje knygoje, plėtodamas pažinimo ir elgesio aspektus psichologijoje, autorius daug dėmesio skyrė žmogaus smegenų veiklos įvairovei, priklausančiai nuo kultūros, kuriai tas žmogus atstovauja, tirti. Savo MI (intelektų įvairovės) teoriją, skirtingai nuo kitų psichologų, kurie rėmėsi aukšta skirtingų grupių testavimo koreliacija, H. Gardneris grindė neurologinių, evoliucinių ir tarpkultūrinių argumentų akivaizdumu. Jis mano esant keletą autonomiškų žmogaus kompetencijų, sutrumpintai vadinamų „žmogaus intelektais“ (Duobienė L., 2001)

H. Gardneris 1983 metais pristatė intelektų įvairovės teoriją norėdamas geriau išnagrinėti ir apibūdinti *intelektą* sąvoką. H. Gardnerio 1989 metais atlikti tyrinėjimai patvirtina nuomonę, kad intelektą sudaro ne vienas, o daug lygiaverčių sugebėjimų, kurių kiekvienas turi savo simbolių sistemą - savitą informacijos perdirbimo vienetą. *Intelektas* – tai pasaulio pažinimo būdas. Harvardo universiteto profesorius H. Gardneris intelekto sąvoką apibrėžia kaip ypatingą žmogaus gebėjimą priimti nestandartinius sprendimus, generuoti naujas idėjas ir kelti klausimus, kurti produktus arba teikti paslaugas atspindinčias konkrečios kultūros vertybinius aspektus. Mes visi mokomės, prisimename, suvokiame ir reiškiamės skirtingais būdais, tiksliau, iš karto kelių būdų kombinacija, kurią Howardas Gardneris vadina „intelektu profiliu“. Remiantis šio psichologo idėjomis, „intelektu profilis“ reiškia mažiausiai septynių pasaulio pažinimo būdų kompoziciją. Howardo Gardnerio daugialypio intelekto teorija propaguoja visų septynių intelektų ugdymą dar ikimokykliniame amžiuje.

Visgi vadovaudamasis neurobiologijos ir neuropsichologijos mokslų išvadomis, Howardas Gardneris sukūrė intelektų įvairovės teoriją, kuri yra daugelio specialistų, pedagogų darbo orientyras ir remdamasis konkrečiais kriterijais, mokslininkas išskyrė, apibūdino ir pristatė devynis intelekto tipus:

Kalbinis (verbalinis) intelektas. H. Gardnerio išskirtas kalbinis žmogaus intelektas, kitaip dar vadinamas verbaliniu, apibrėžiamas kaip gebėjimas taikliai vartoti kalbą, siekiant išreikšti savo mintis, mąstyti ir suprasti kitus. Būtina pažymėti, kad šis intelektas atsiskleidžia tiek gimtosios tiek ir užsienio kalbos gebėjimuose. Tad pasirenkant ir bilingvistinio (dvikalbio) ugdymo kryptį ji turtina kalbinio intelekto lavinimo galimybes, sukuria daug palankių situacijų šio intelekto gebėjimams tobulinti (Gardner H., 1984). Verbaliniai gebėjimai yra universalūs. Verbalinis intelektas apima jautrumą žodžių prasmei, jų tvarkai

sakinyje, žodžių garsams, ritmui, jų pajėgumui pakeisti nuotaiką ar reikšti informaciją. Kadangi šis intelektas yra tiesiogiai susijęs su skaitymu, rašymu ir kalbėjimu, galima teigti, jog suaugęs žmogus pasižymintis itin stipriu kalbiniu intelektu daugeliu atveju nesiskirs su knyga. Kalbinis intelektas apibrėžiamas kaip jautrumas šnekamajai ir rašytinei kalbos formoms, kuris pasireiškia per individo jautrumą žodžių reikšmėms, jų tvarkai ir ryšiams sakiniuose, taip pat kalbos garsams, ritmikais, dermei. Poetai, teisininkai, politikai, oratoriai yra aukšto kalbinio intelekto pavyzdžiai. Poetai paprastai pasižymi jautrumu subtilioms žodžių reikšmėms ir jų atspalviams, o tai reiškia imlumą semantikai, fonologijai (žodžių skambesiu ir sąskambiui) ir sintaksei (taisyklėms, nustatančioms žodžių tvarką ir gramatinius ryšius). Howardas Gardneris kalbinio intelekto sričiai priskiria ir žmogaus gebėjimą tikslingai skirti bei naudoti skirtingas kalbos funkcijas priklausomai nuo komunikacijos paskirties ir tikslo – įtikinėti, skatinti, perteikti informaciją ir pan. H. Gardneris kalbinį intelektą apibūdina kaip skirtingai išsivysčiusių sistemų derinį, kurį sudaro gestikuliacinė raiška, intonacija, kognityviniai įvardijimo ir klasifikavimo gebėjimai, gramatinė sintaksės analizė. Teisininkai, politikai ir oratoriai pasižymi dideliu imlumu retorinio kalbos aspektui ir jo galiai nuteikti ir įtikinti pašnekovus pageidaujama linkme.

H. Gardnerio teigimu, kalbinio intelekto raiška pasižymi ne tik girdimąja - šnekamąja kalbos formomis, nes kurtieji, turintys aukštą kalbinį intelektą, geba įvaldyti ar kurti sudėtingas gestų sistemas, kuriose judesio ritmika perteikia ir kompensuoja garsinės bendravimo raiškos elementus. Bendrąja prasme, žmogaus kalbinį intelektą atskleidžia jo gebėjimas mokytis bei reikštis per klausymąsi, kalbėjimą, rašymą, pasakojimą, minčių dėstymą, humorą, žodžių reikšmių ir sintaksės suvokimą, informacijos įsiminimą, įtikinėjimą, kalbos raiškos ir jos formų analizę. Profesijos, kurių atstovams būdingas aukštas kalbinis intelektas yra – rašytojai, poetai, mokytojai, teisininkai, vertėjai, žurnalistai, politikai. Tai sugebėjimai panaudoti žodžius, atlikti verbalinę analizę, gerai įsisąmoninti verbalinę informaciją ir suprasti metaforas (Gardner H., 1983).

Remiantis H. Gardnerio intelekto rūšių teorija, kalbinio intelekto pagrindai vaikui susiformuoja per pirmuosius šešis jo gyvenimo mėnesius, nes dėmesys koncentruojamas į kalbos melodiją. Lingvistiniai žaidimai tampa ir esmine vaikų poezijos meninių sprendimų raiškos forma, kelia subtilias emocijas, skatina asociatyvius vaizdinius, perteikia žaismės ir prasmės niuansus, ugdo vaiko fantaziją (Žvironaitė- Udrienė L., 2005).

Žmonės su šiuo intelektu išskirtinai geba mylėti žodį. Jie greitai perteikia informaciją žodžiais, teikia pirmenybę žodiniam ar rašymo metodui. Jie išsiskiria jausmingumu žodžių reikšmėms, jų tvarkai ir garsams, gabumu kalboms, entuziastingumu ir oratorišku tonu,

gabumais žaidžiant žodinius žaidimus, klausymo, skaitymo ir pasakojimo gebėjimais, domisi poezija ir geba eiliuoti, gera atmintimi vardams, datoms, istorijoms ir kt..

Vizualinis - erdvinis intelektas. Erdvinis intelektas apibūdinamas kaip žmogaus gebėjimas tiksliai suvokti regimąjį pasaulį, atskirti/sieti, atkurti bei atvaizduoti plačių ir ribotų erdvių, objektų modelius ar atskirus jų fragmentus, teisingai suvokti vizualinius dalykus, mintyse jais eksperimentuoti ir įsivaizduoti supančią aplinką erdvinėmis formomis. H. Gardnerio teigimu, šios rūšies intelektas pagrįstas individo regimosios patirties pirminio suvokimo transformavimu ir modifikavimu. Intelektas matuojamas (vertinamas) naudojant testus, kuriuos atlikdamas žmogus ieško paslėptų figūrų, mintyse keičia objektų padėtį erdvėje ir apibūdina gaunamus pakeitimus.

Erdvinis intelektas glaudžiai siejasi su individo fizinio pasaulio stebėjimu ir pirmiausia pasireiškia per gebėjimą suvokti formas arba objektus bei tikslingai manipuluoti jais trimatėje erdvėje. Erdvinį intelektą mes paprastai naudojame saviorientacijai, objektų ir vietų atpažinimui, o taip pat vizualinei raiškai, darbui su grafinėmis pateiktėmis, žemėlapiams, diagramoms ir geometrinėmis formomis. Kitos erdvinio intelekto raiškos formos yra labiau abstrakčios, t.y. pavyzdžiui individo jautrumas pusiausvyros ir kompozicijos pojūčiams, kurie yra menininkui ypatingai svarbūs kuriant meno kūrinį.

Jei dominuoja erdvinis intelektas, žmogui būdingas mąstymas vaizdais, jis jaučia visumą, gerai piešia, tapo, lipdo, lengvai skaito žemėlapius, schemas, diagramas, turi gerą vaizdinę atmintį, ypatingai tiksliai skiria spalvas. Vaizdai, spalvos stipraus erdvinio intelekto savininkams yra svarbūs tiek mokantis, tiek suvokiant aplinką, tiek bendraujant su kitais žmonėmis. Mokantis erdvinis intelektas naudojamas, kuomet žiūrėti mokomieji filmai, skaidrės, modeliai, analizuojamos schemas, diagramos, plakatai, braižomi minčių žemėlapiai. Siekiant plėtoti erdvinį intelektą, patariama kurti simbolius, piešti diagramas ir žemėlapius, integruoti dailę su kitų rūšių veiklomis, žiūrėti ir kurti filmus, naudoti periferinius simbolius (įvairius ženklus ir plakatus ant sienų), reguliariai keisti sėdėjimo vietas, spalvomis išryškinti esminius dalykus.

Erdvinio intelekto funkcijas kontroliuoja dešinysis žmogaus smegenų pusrutulio, tad individas su pažeistu dešiniuoju smegenų pusrutuliu dažnai praranda galimybę atpažinti vaizdus, manevruoti tarp objektų, orientuotis miestuose. Būtina pažymėti, kad erdvinis intelektas labai akivaizdžiai pastebimas vaikystėje, kuomet mintyse kuriami ryškūs vaizdai. Visgi erdvinio intelekto gebėjimus žmogus gali tobulinti bet kuriuo gyvenimo etapu.

Profesoriaus teigimu erdvinis intelektas itin ryškiai pastebimas inžinierių ir architektų veikloje. Šiuo intelektu taip pat pasižymi šachmatų žaidėjai, šturmanai, interjero ir landšafto

dizaineriai, lakūnai, filmų režisieriai. Gebėjimai tiesiogiai atspindintys stiprų erdvinį intelektą būtini ir fotografų, dailininkų, skulpturių bei kitų vizualinių menų atstovams (Gardner H., 1983). Profesijų atstovai, kuriems būdingas erdvinis intelektas puikiai perteikia informaciją per meninius kūrinius, vizualiai ir vaizdingai. Drąsiai orientuojasi erdvėje, geba įsivaizduoti erdvinį vaizdą.

Papildomi sugebėjimai: turi lakią vaizduotę, patinka dizainas, dekoracijų kūrimas, gėda kurti erdvines konstrukcijas, kuria erdves renginiams, geba naudoti „proto žemėlapius“, patinka video, parodos, fotografijos, brėžiniai ir kt.

Loginis - matematinis intelektas. Loginis – matematinis intelektas - tai gebėjimas logiškai analizuoti, grupuoti, pamatyti dėsningumus, juos apibendrinti, atlikti matematinės operacijas ir moksliskai nagrinėti įvairius klausimus. Loginis - matematinis intelektas pasireiškia individo gebėjimu nustatyti dėsningumus, deduktyviai samprotauti ir logiškai mąstyti.

Matematinis – loginis intelektas apibrėžiamas, kaip gebėjimas vertinti įrodymų grandines ir, mąstant abstrakcijomis, matyti sąsajas tarp dalykų, taip pat gebėjimas operuoti skaičiais, aibėmis bei matematiniais veiksmiais. Loginio - matematinio intelekto raida prasideda fizinio pasaulio ir jo objektų stebėjimu ir juda link vis abstraktesnių formalių sistemų, paremtų loginių procesų veikla, įsitraukimo. Dominuojančio loginio - matematinio intelekto atstovai kuria tvarką iš duomenų chaoso įvairiai juos analizuodami, grupuodami bei skirstydami į kategorijas. Jie lengvai nustato ir atpažįsta panašumus, ryšius ar dėsningumus tarp atskirų sąvokų, objektų, aktyviai domisi aplinka ir pasauliu, kelia ir užduoda daug klausimų bei mėgsta eksperimentuoti.

Šio intelekto variantų pavyzdys – matematiko genialumas arba didelių energijų fizikos ar molekulinės biologijos teorijų ilgos išvedžiojimų grandinės. Būtina pažymėti, kad ši intelekto forma reikalinga tiek aritmetikoje, tiek algebroje, tiek simbolių logikoje.

Ryškiu matematinio–loginio intelektu dažniausiai pasižymi mokslininkai, kompiuterių specialistai, ekonomistai, buhalteriai bei filosofai. Jie turi sugebėjimą mąstyti priežasties-pasekmės sąvokomis, formuluoti tezes, vystyti koncepcijas, racionaliai analizuoti procesus ir įvykius (Gardner H., 1983).

Žmonėms, kurių loginis–matematinis intelekto tipas yra dominuojantis, gerai sekasi spręsti loginius ir matematinius uždavinius, klasifikuoti ir skaidyti informaciją į atskiras kategorijas, dirbti su abstrakčiomis sąvokomis ieškant jų tarpusavio ryšių, nustatinėti priežastinių ir loginių ryšių sekas, atlikinėti laboratorinius bandymus ir eksperimentus, stebėti gamtinius procesus, reiškinius, grįsti juos mokslo žiniomis, kelti ir tikrinti mokslinės

hipotezes, vykdyti sudėtingus matematinius skaičiavimus, dirbti su geometrinėmis figūromis, atlikti įvairius matavimus.

Matematinio - loginio tipo intelektas būdingas mokslininkams, inžinieriams, kompiuterių programuotojams, tyrėjams, apskaitininkams, matematikams. Šiuo intelektu išsiskiriantys žmonės žymiai geriau atranda sąsajas, santykius, bei modelius nei kiti, turintys silpnesnį matematinį – loginį intelektą. Jie puikiai susitvarko su sudėtingomis protinių pastangų reikalaujančiomis užduotimis, mėgsta atrasti priežastinius ryšius, greitai įsimena atitikmenis, dažnai kelia įvairius klausimus, greitai ir operatyviai sprendžia problemas, mėgsta nuspėti, analizuoti, svarstyti, mėgsta abstraktumą, stiprūs sprendžiant matematinės užduotis, nuoseklūs mąstytojai, loginių, strateginių žaidimų mėgėjai.

Kinestetinis /judėjimo/ intelektas. Dar 1983 m. analizuodamas žmogaus intelekto struktūrą H. Gardneris išskyrė ir kūniškąjį – kinestezinį intelektą. Šis intelektas, anot mokslininko, turėtų būti suprantamas kaip mokėjimas meistriškai naudoti savo kūno įvairiose situacijose: sprendžiant problemą, ką nors gaminant, kuriant. Intelektui priskiriami gebėjimai kontroliuoti savo judesius, tiksliai dirbti rankomis. Pažymėtina, kad kinestezinio intelekto sugebėjimais pasižymi sportininkai, šokėjai, žonglieriai, alpinistai, astronautai. Jie taip pat itin svarbūs meistras, chirurgas, fizioterapeutas, juvelyras, mechanikas, skulptoriams ir mimams (Kuzmienė V., 2004).

Aptariant kinestezinio intelekto specifiką būtina pažymėti, jog sąmoningas savo kūno ir jo judesių valdymas yra tiesiogiai susijęs ir su pačių judesių bei išorinės aplinkos, kurioje vyksta, pojūčiu, suvokimu. Šiame procese aktyviai veikia žmogaus mąstymas, atkuriamoji ir kūrybinė vaizduotė, atmintis ir dėmesys. Kinestetinis intelektas reiškiasi gebėjimu tikslingai ir ekspresyviai naudoti savo kūną ir jo stambiosios ir smulkiosios motorikos teikiamas galimybes. Stambiosios motorikos gebėjimai, tokie kaip bėgimas, laipiojimas, kilnojimas, arba smulkiosios motorikos (plaštakų, pirštų) judesiai, atliekami naudojantis ir manipuliuojant smulkesniais objektais, sudaro kūniškojo intelekto pagrindą.

H. Gardneris pažymi, jog žmogaus kūnas yra kur kas daugiau nei tiesiog mechanizmas atliekantis konkrečias funkcijas, priešingai, jį kur kas teisingiau būtų traktuoti kaip žmogaus individualybės įsikūnijimą bei reiškėją, gebantį atspindėti giliausius individo jausmus ir siekius. Kūnas perteikia žmogaus mintis ir savo elgesiu nuolat sąveikauja su aplinkiniais. Kūniškojo/kinestezinio intelekto valdomos žmogaus veiklos sritys paprastai yra susijusios su aktyvia fizine veikla: šokiais, sportu, aktyviu eksperimentavimu, rankdarbiais, vaidyba arba įvairaus sudėtingumo ir intensyvumo fiziniu darbu.

Žmonės su dominuojančiu šio tipo intelektu paprastai yra linkę save išreikšti per judesį. Jie išsiskiria geru pusiausvyros pojūčiu bei rankos – akies koordinacija, todėl jiems sekasi įvairūs žaidimai kamuoliu, balansavimo, pusiausvyros įgūdžių reikalaujantys pratimai ir veiklos. Betarpiškai per lietimą sąveikaudami su aplinka, kūniškojo intelekto atstovai lengvai įsimena ir suvokia gaunamą informaciją. Jie tyrinėja ir mokosi lytėdami ir judėdami, įsimena veikdami, teigiamai reaguoja į fizinius stimulus, natūraliai geba kurti naujus fizinių gebėjimų raiškos būdus - šokio judesius, atletikos technikas ir pan.

Kinestetinio intelekto dominavimas pasireiškia žmogaus polinkiu į vikrumą, lankstumą, judesių graciją bei gerą orientaciją laike. Tokio tipo mokiniams patinka konkreti mokomoji veikla: įvairūs žaidimai – judrūs ar vaidmenų, fiziniai pratimai, modeliavimas, išvykos ir žygiai. Jie taip pat mėgsta ir geba rūpintis savo sveikata ir kūno gerove, siekia fizinio komforto, kūno ir dvasios vienovės.

Kinestetinio intelekto dominavimas būdingas atletams, fizinio lavinimo mokytojams, šokėjams, aktoriams, amatininkams, akrobatams, alpinistams, ugniagesiams. Fizinis aktyvumas, sportavimas taip pat sukelia įvairius jausmus ir emocijas. Šių pastovių, ilgalaikių vaiko išgyvenimų pasekoje formuojasi jo požiūris į sportą, mankštą, šokį ir kt. Miela, priimtina fizinė veikla tenkina ugdytinio organizmo psichoemocines ir fizines reikmes, aktyvina organizmo sistemas. Būtina nepamiršti, kad fizinė veikla atliekama per prievartą išprovokuoja organizmo pasipriešinimą ir gali pakenkti ugdytinio savijautai.

Informacijos perteikimas kūnu ir judesiu, jutimais ir raumenų virpėjimu – išskirtinis šiam intelektui būdingas bruožas. Jų kūnai yra tarsi kelias į mokslą ir savęs išreiškimą, pademonstravimą.

Jie puikiai valdo savo kūną, jaučia jo galimybes, geba išreikšti emocijas ir perteikti informaciją kūno judesiu, patinka fizinė veikla, pratimai, mankštos, šokiai, pastovus fizinio krūvio poreikis, reikalaujantys ramybės, poilsio bei komforto.

Tarpasmeninių santykių /socialinis/ intelektas. Tarpasmeninis intelektas reiškiasi individo gebėjimu pastebėti ir išskirti esminius kitų individų temperamento, nuotaikų, ketinimų, elgesio motyvų skirtumus. Šis intelektas yra itin glaudžiai susijęs su kitu H. Gardnerio išskiriamu intelektu - socialiniu, dar vadinamu tarpasmeniniu intelektu. Šių intelektų vienovė kuria emocinį žmogaus intelektą. Jeigu asmeninio – personalinio intelekto žmonės yra itin susidomėję savimi, savo jausmais, patyrimais, tai socialinio – tarpasmeninio intelekto atstovai domisi kitais. Socialinis intelektas apibūdinamas kaip gebėjimas suprasti kitus žmones ir jautriai su jais bendrauti. Pačiame pradiniame lygmenyje tarpasmeninis intelektas – tai vaiko gebėjimas atpažinti ir atskirti jį supančių žmonių nuotaikas.

Aukščiausiam išsivystymo lygmenyje – tarpasmeninis intelektas įgalina jau patyrusį suaugusįjį lengvai perprasti daugelio kitų žmonių troškimus ir ketinimus, net jei jie nėra akivaizdūs bei, remiantis ir manipuliuojant įgytu žinojimu gebėti pakreipti grupės elgesį ir veiklą pageidaujama linkme. Ši intelekto forma tiesiogiai susijusi su žmogaus sugebėjimu pasinaudoti užuominomis, vertybėmis, elgesio normomis bendraujant šeimoje, su draugais, mokykloje, darbe ar su kaimynais.

Socialinio intelekto esmė – sugebėjimas suprasti kitus žmones ir su jais bendradarbiauti. H. Gardnerio teigimu politikai, religiniai lyderiai, mokytojai ir kitų profesijų, susijusių su pagalbos teikimu žmonėms, atstovai yra tikrieji gerai išvystyto tarpasmeninio intelekto pavyzdžiai. Ryškiai socialiniu intelektu pasižymi aktoriai, mokytojai, advokatai, vadybininkai, padavėjai ir pardavėjai. Jiems lengva suvokti kito žmogaus pasaulį, matyti jį kitų akimis. Dominuojantis tarpasmeninis intelektas lemia individo gebėjimą save suvokti per paties santykį su kitais žmonėmis ir pasauliu. Tarpasmeninio tipo individams gerai sekasi perprasti net užslėptus ketinimus ir motyvus. Šio tipo žmonės laikomi gerais organizatoriais, kita vertus, gali būti linkę išnaudoti savo gebėjimus manipuluoti kitais žmonėmis savo naudai. Gerai išvystytas tarpasmeninis intelektas padeda lengvai kurti pozityvius tarpasmeninius santykius ir mėgautis kitų žmonių draugija, be to jis įgalina palaikyti draugiškumo ir bendradarbiavimo atmosferą grupinėse veiklose. Žmonės, turintys gerai išvystytą tarpasmeninį intelektą, geba bendradarbiauti su skirtingais žmonėmis vienu metu, jie išsiskiria puikiais bendravimo, grupinės veiklos planavimo ir organizavimo, konfliktų sprendimo gebėjimais. Tarpasmeninio tipo žmonės geba bendrauti naudodami platų spektrą bendravimo strategijų, būdų ir raiškos formų – siekdami atverti bendravimo kanalus su kitais žmonėmis, jie efektyviai naudoja tiek žodinę tiek nežodinę (akių kontaktą, kūno kalbą) bendravimo formas. Šio tipo mokiniai geriausiai mokosi bendraudami ir sąveikaudami su kitais, todėl jiems labiausiai tinkamos veiklos ir mokymosi formos bus diskusijos, bendradarbiavimu pagrįstos grupinės veiklos.

Howardas Gardneris analizuodamas socialinio intelekto tipą išskyrė keturias šiam intelektui būdingas gebėjimų grupes:

- Organizaciniai gebėjimai, kuriems priskiriamos svarbiausios žmonių pastangas telkti ir koordinuoti sugebančio lyderio savybės.
- Gebėjimas derėtis. Juo pasižymi tarpininkai, gebantys vengti konfliktų arba taikiai juos spręsti.

- Gebėjimas užmegzti asmeninius ryšius. Šis gebėjimas yra meno bendrauti esmė, tai sugebėjimas įsijausti į kito žmogaus būseną, užmegzti su juo ryšius, pajauti situaciją ir tinkamai atliepti į aplinkinių jausmus, išgyvenimus.
- Gebėjimas analizuoti santykius. Šiai gebėjimų grupei mokslininkas priskiria gebėjimą išvelgti žmonių jausmus, motyvus bei interesus ir taip su jais užmegzti artimus santykius.

Jie yra labai pastabūs ir gera išvelgti smulkmenas kasdieniame gyvenime, žmonių nuotaikas, temperamentus, jausmus, greitai atranda draugų ir jų yra mylimi, taiko verbalinį ir neverbalinį bendravimą, atpažįsta ir išskirtinai įsijaučia į kitų jausmus, juos išgyvena, susitvarko su konfliktinėmis situacijomis, mėgsta kalbėti, rengti susibūrimus, pokalbių vakarus, puikiai bendrauja, geba dirbti komandoje, yra be galo reiklūs.

Asmeninis / personalinis / intelektas. Asmeninis intelektas - tai nepertraukiamas žinių kaupimas apie save, sugebėjimas įsisąmoninti savo mintis, jausmus, kūno pojūčius, visą savo individualų patyrimą, valdyti kūno funkcijas ir elgesį. Pačiame žemiausiame lygmenyje vidinis intelektas gali reikštis kaip elementarus gebėjimas skirti malonumo jausmą nuo skausmo, tuo tarpu pačiame aukščiausiame lygmenyje jis reikšis kaip gebėjimas atpažinti ir suvokti sudėtingus ir daugiaplanius jausmus, pojūčius ir jų kombinacijas. Personalinį arba asmeninį intelektą galima apibūdinti kaip gebėjimą kontroliuoti savo impulsus, asmeninių ribų žinojimą bei mokėjimą protingai valdyti savo jausmus ir jais vadovautis. Ryškiu personaliniu intelektu pasižymintys žmonės labai gerai suvokia savo galimybes ir tuo traukia aplinkinius, jų dėmesį ir pasitikėjimą.

Būtina pažymėti, kad vidinis, asmeniškasis intelektas H. Gardnerio teorijoje apie daugialypę žmogaus intelektų struktūrą yra suvokiamas kaip žinių apie save forma. Tad žmonės turintys ypatingą nuovoką apie savo jausmus bei puikiai valdantys savo kūno funkcijas yra puikūs šio intelekto atstovų pavyzdžiai. Tokio lygmens gebėjimai būdingi rašytojams ir terapeutams, kurie ypatingai atviri ir jautrūs vidiniams potyriams ir jausmams. Asmeniškąjo intelekto mokiniai yra linkę užsisklęsti savyje ir atsiriboti nuo aplinkinių. Jų išmintis, intuicija, motyvacija, stipri valia, nuostatos ir pasitikėjimas padeda jiems tapti labiausiai nepriklausomais ir savarankiškais. Stiprų asmeninį intelektą paprastai turi mąstytojo tipo žmonės – tyrėjai, teoretikai, filosofai. Jie linkę pažinti ir suvokti savo stipriąsias ir silpnausias asmenybės savybes, reflektuoti ir analizuoti save, savo jausmus, troškimus ir svajones, vertinti savo mąstymo tendencijas, samprotavimą, mėginti suvokti savo paskirtį ir funkcijas santykyje su kitais žmonėmis. Pagal H. Gardnerį, vidinis intelektas padeda individui susikurti efektyviausią savo asmenybės ir savo gyvenimo modelį bei įgalina

jį gyventi atsakingai ir savarankiškai. Stiprus savasties pojūtis padeda individui susikurti tam tikrą „imunitetą“ - atsparumą aplinkinių įtakai ir spaudimui, kita vertus, stipraus vidinio intelekto žmonės tampa atsiskyrėliais ir vienišiais, kuriems yra sunkiau integruotis į bendruomenę. Dėl šios priežasties vaikams – individualistams svarbu sudaryti sąlygas kuo dažniau patiems rinktis veiklas, bei leisti be spaudimo dirbti ir mokytis pagal jų pačių pasirinktus būdus ir metodus. Pastebėta, kad ryškiu personaliniu intelektu pasižymi ir jūrininkai bei žvejai. Šie žmonės yra susidomėję savimi, motyvuoti, ieško atsakymų į filosofinius klausimus, turi stiprų savivertės jausmą.

H. Gardneris pabrėžia, kad personalinis ir socialinis intelektai (asmeninis ir tarpasmeninis) yra itin glaudžiai susiję ir kartu sudaro žmogaus emocinį intelektą. Pedagogams svarbu atkreipti dėmesį į keletą stiprių asmeniniu intelektu pasižyminčių ugdytinių bruožų bei jų specifinius poreikius ugdomajame procese. Personaliniu intelektu išsiskiriantys žmonės yra savo asmenybės žinovai. Jie puikiai žino, ko jie nori iš savęs, savo aplinkos ir gyvenimo. Tačiau jiems labai būdingas atsiskyrimas ir nuošalus būvimas. Jiems yra artimesnė rami, saugi ir labai žinoma aplinka. Jiems yra taikomas atsiskyrėlių ar nepritampančių asmenybių titulas. Jie išsiskiria savo asmenybės puikiu žinojimu, jausminga jausmų išraiška, tvirtos nuomonės turėjimu, didžiuliu gebėjimu svajoti ir įsivaizduoti, mėgavimusi vienatve ir buvimu be žmonių, planavimo galimybėmis, atradimų savyje ieškojimu.

Muzikinis intelektas - tai užkoduota ritminė informacija - ritmo proporcijų jutimas, ryškūs girdėjimo vaizdiniai. Muzikinis intelektas pasireiškia atpažįstant ir kuriant muzikines melodijas, tonus bei ritmus.

H. Gardnerio teigimu, melodijos ir ritmo pojūtis yra pagrindiniai muzikinio intelekto komponentai. Profesoriaus nuomone, ritminė struktūra ir ritmo pojūtis egzistuoja nepriklausomai nuo girdimojo suvokimo. Savo intelektų įvairovės teorijoje H. Gardneris išskyrė muzikinį intelektą - žmogaus gebėjimą mąstyti per muziką, suvokti, atpažinti, įsiminti, pakeisti bei perteikti muzikinį raštą ir ritmus. Mokslininkas pastebėjo, kad muzikinis žmogaus intelektas pradeda formuotis dar labai ankstyvoje vaikystėje, o aktyvus šio intelekto plėtojimas šiuo laikotarpiu turi esminės įtakos daugeliui kitų intelektų sričių. Kurtieji taip pat gali suvokti ir jausti muziką per jos ritminį aspektą, net jei girdimasis muzikos aspektas jiems neprieinamas girdimuoju kanalu. Svarbu atkreipti dėmesį į muzikos galią perteikti arba padėti žmonėms išreikšti jų jausmus ir emocijas. Pastebėta, kad kompozitoriai, o taip pat žmonės su autizmo ir kurtumo negalia turi aukštą muzikinį intelektą.

Dažniausiai aukšto muzikinio intelekto apraiškos apstebimos dar ankstyvoje vaikystėje. Muzikinių polinkių turintys mokiniai geba mąstyti garsais, ritmais ir dermėmis. Paprastai jiems sekasi dainuoti, švilpauti, groti muzikos instrumentais, lengvai skirti ir įsiminti melodijas, kurti muziką, suvokti muzikos struktūrą ir ritmiką. Turintys aukštą muzikinį intelektą žmonės jautriai reaguoja į muzikos garsus – išreiškdami savo susižavėjimą ar kritiką, bei yra jautrūs bet kokiems garsams sklindantiems iš aplinkos. Muzikinio intelekto atstovai paprastai mokosi klausydamiesi, imituodami, atkartodami įvairius garsus, jie lengvai skiria muzikinius žanrus, stilius, įsimena informaciją, susijusią su muzika, domisi muzikiniais instrumentais ir kitais garsą skleidžiančiais prietaisais, jų dėmesį ypatingai blaško chaotiškas triukšmas, kita vertus, jie geba išskirti muzikines dermes iš pažiūros chaotiškų garsų sraute bei patys kurti melodijas, per muziką, garsus reikšti savo mintis ir emocijas. Aukštas muzikinis intelektas būdingas muzikantų, diskžokėjų, dainininkų, kompozitorių profesijoms. Būtina pažymėti, kad šio intelekto gebėjimais pasižymi ne tik kompozitoriai, dirigentai, teatro režisieriai, muzikantai, bet ir visi, kurie geba dainuoti, šokti.

Muzikinį žmogaus suvokimą kontroliuoja dešinioji smegenų pusė, o muzikiniai garsai, ritmai ir formos neretai yra kiekvieno sąmonėje. Manoma, kad visa ši muzikinė sistema yra tarsi „įdėta į vaiko vidų“ ir laukia aplinkos poveikio. Kaip jau minėta, muzikinio intelekto gebėjimai turi įtakos ir kitų intelektų plėtrai. Pastebėta, kad gerai išlavintų muzikinių gebėjimų besimokantieji taip pat sėkmingai reiškiasi matematikoje, kituose tiksliuosiuose moksluose. Šis ryšys paaiškinamas muzikinių savybių tokių, kaip gebėjimas manipuluoti garso aukštumu, tonu, tembru ir valdyti sudėtingas muzikinių simbolių sistemas, išlavintų dar ankstyvoje vaikystėje, poveikiu visuminiam intelektinių gebėjimų formavimuisi. Mokydamiesi muzikinio intelekto gebėjimais pasižymintys ugdytniai sėkmingiau įsimena istorijos datas, matematines formules ar periodines lenteles, jei jos perverstos į greitakalbes su ryškia ritmine pulsacija. Žmonės valdantys šį intelektą mokosi ir pažįsta aplinką per muzikos skambesį, t.y. garsą ir ritmą.

Jiems išskirtinai būdingas gebėjimas suprasti tonus ir ritmus, gebėjimas kurti muziką, melodijas, ritmuoti, greitai įsiminti dainų melodijas, dainuoti ir groti keliais muzikiniais instrumentais, nuolatinis niūniavimas ar savitų kūrybinių interpretacijų kūrimas, jautrumas garsinei aplinkai, didelės auditorijos troškimas, neturi sceninės baimės.

Natūralistinis intelektas. Psichologo H. Gardnerio knygoje „Proto ribos“ („Frames of mind“), pasirodžiusioje 1983 m. išskiriami septyni žmogaus intelektų tipai: kalbinis (verbalinis), matematinis - loginis, erdvinis, muzikinis, fizinis, tarpasmeninis (socialinis) ir vidinis (personalinis). Neilgai trukęs mokslininkas šį intelektų sąrašą papildė dar vienu

aplinkos intelektu, kuris apibūdina žmogaus jautrumą, atidumą jį supančiam pasauliui ir aplinkai, jo gebėjimą stebėti gamtą, jos reiškinius.

Natūralistinis intelektas atskleidžia žmogaus gebėjimą stebėti ir suvokti skirtumus tarp atskirų gyvųjų būtybių rūšių (augalų, gyvūnų) bei analizuoti gamtos objektus, reiškinius, procesus. Šio tipo intelektas padeda žmonėms pažinti ir suvokti gamtos dėsnius bei nustatyti ryšius tarp atskirų gamtos reiškinių. Vaikai, turintys šio tipo intelektą, jaučia didelį potraukį aplinkos ir pasaulio pažinimui, dar labai ankstyvame amžiuje rodo prierašumą gyvūnams. Juos paprastai domina pasakojimai, pokalbiai, televizijos ir radijo laidos apie gyvūnus ir įvairius gamtos reiškinius. Jie taip pat lengvai įsimena apibūdinimus, pavadinimus, kategorijas ir duomenis apie gamtinius objektus ar jų rūšis. Kartais vaikai pareiškia ypatingą susidomėjimą tokiomis mokslo sritimis kaip biologija, zoologija, botanika, meteorologija, paleontologija ar astronomija. Galima teigti, kad vaikai, geriausiai išnaudojantys savo įgimtus natūralistinio intelekto gebėjimus, gyvens darnoje su gamtos pasauliu, puikiai pažins jo sąryšį ir modelį bei florą ir fauną. Atpažįstant natūralistinio intelekto gebėjimais pasižyminčius vaikus pirmiausia derėtų atkreipti dėmesį į jų jautrumą, atidumą bei rūpestingumą gyvūnijai, augalijai ir visai gamtai.

Natūralistinio intelekto atstovai yra jautrūs aplinkai ir net nežymiems pokyčiams joje. Tokio pastabumo priežastis paprastai yra aukštas jutiminio suvokimo išsivystymo lygmuo. Dėl jutiminio jautrumo „natūralistai“ geba pastebėti panašumus, skirtumus ir pokyčius aplinkoje daug greičiau už kitus. Dar vaikystėje natūralistinio tipo žmonės mėgsta kolekcionuoti, klasifikuoti arba skaityti apie gamtinius objektus – uolienas, fosilijas, drugius, plunksnas, kriaukles ir pan. Jie kuria ir kaupia įvairias kolekcijas, albumus, įrašus bei gamtos stebėjimo žurnalus, paremtus stebėjimu aprašais, piešiniais, paveikslais, fotografijomis ir bandinių pavyzdžiais. Vaikai, pasižymintys aukštu natūralistiniu intelektu, gali išsiskirti pojūčių (regos, klausos, uoslės, skonio ir lytėjimo) aštrumu, pastabumu ir dėmesiu gamtai, jos objektams, reiškiniams. Tokie vaikai mėgsta sodininkystę, daržininkystę, išvykas į gamtą, skirtas gamtos ir jos reiškinių stebėjimui. Jie lengvai pastebi aplinkoje vyraujančius dėsningumus – panašumus, skirtumus, anomalijas. Natūralistinio tipo vaikai domisi gyvūnais ir augalais – jų globa ir apsauga, anksti išreiškia rūpestį ir suinteresuotumą saugoti ir tausoti nykstančias gyvūnų ir augalų rūšis. Itin stipriais, išlavėjusiais natūralistinio intelekto gebėjimais pasižymi šių specialybių atstovai: girininkai, botanikai, biologai, veterinarai bei aplinkosaugos ekspertai. Yra pastebėta, kad ryškus natūralistinis intelektas padeda jo savininkams pastebėti, išskirti iš aplinkos pavienius objektus, reiškinius, jų detales. Tokie žmonės žino augalų ir gyvūnų rūšis, mėgsta juos klasifikuoti. Gamtos prieglobstis, noras ją

stebėti, tyrinėti, atrasti joje inovacijų bei ramybę ir poilsį, nuolat kelti klausimus kodėl?, kam? ir ieškoti atsakymų – tai būdinga natūralistiniu intelektu pasižyminties žmonėms. Jie išsiskiria: pagarba ir meile gamtai, jos sukurtiems turtams, noru saugoti ir globoti gyvūnijos ir augalijos pasaulį, išradinėti naujas augalų ar gyvūnų veisles, noru atlikti sodininkystės, darbus su žeme, natūralių medžiagų naudojimu. Vertina pokalbius aplinkosaugos, žemės tausojimo klausimais.

Egzistencinis intelektas. Gebėjimas suvokti esminius būties klausimus ir ieškoti atsakymų į juos. Šį gebėjimą įkūnija didieji vedliai ir filosofai (puikus pavyzdys yra Dalai Lama). Šio intelekto profesorius dar nėra galutinai apibrėžęs ir šiandien tik ieškoma jo esmė bei pagrindimas. Kolkas jis nėra tiksliai išgrynintas.

1.3. Vaikų motyvavimas ir ugdymo(si) sėkmės formulė remiantis H. Gardnerio intelektų modeliu.

„Aš noriu, kad vaikai suprastų pasaulį ne todėl, kad pasaulis yra žavus ir žmogaus prigimtis yra žingeidi. Aš noriu, kad jie jį suprastų tam, kad būtų pasiruošę padaryti pasaulį geresniu. Žinios nėra tas pats kaip moralė, bet mums reikia suvokimo, jeigu norime išvengti praeities klaidų ir judėti produktyvios krypties link. Svarbi šito suvokimo dalis yra žinojimas, kas mes esame ir ką galime. Galiausiai mes turime suvokti dėl savęs ir veiksmai, kurie bus atlikti mūsų pačių yra tik netobulo pasaulio pakeitimas į gerąją ar blogąją pusę.“ (Gardner H. 1999). Šia skambia fraze profesorius kviečia pakeisti kiekvieno iš mūsų požiūrį į daugelį mus supančių veiksnių ir ragina pažvelgti į pasaulį iš kitos perspektyvos.

Dėl tokio plataus intelektų spektro ateities švietimas, H. Gardnerio manymu, turėtų būti orientuotas į individo mokymą. Tam reikia sukurti naują mokinių vertinimo sistemą, keisti bendras programas, ieškoti kokiomis sąlygomis intelektas funkcionuoja aiškiausiai. Todėl ir mokytojų funkcija turėtų būti skirta pastebėti ir plėtoti individualius gebėjimus (Duobienė L., 2001).

H. Gardneris iškėlė klausimą: „Ar šiuolaikinės mokyklos yra blogesnės už tas, kurios buvo praeityje?. Tikriausiai, ne“, atsako profesorius. „Galbūt jos net geresnės nei mokyklos, veikusios praeityje. Tačiau šiuolaikinėms mokykloms keliami daug didesni reikalavimai“ (Senge P., 2008).

Harvardo universiteto profesorius Howardas Gardneris yra vienas garsiausių mokyklų kritikų dėl jų rėmimosi XIX amžiaus pedagogikos teorijomis apie vaikų ugdymo būdus. H. Gardneris sako, kad nėra vieno bendro intelekto veiksnio, tačiau mažiausiai septynios jo rūšys, apibrėžiančios, kaip žmonės išmoksta ir atlieka, įskaitant verbalinį, loginį – matematinį, erdvinį, muzikinį, kinestezinį, tarpasmeninį ir asmeninį suvokimą. H. Gardneris nurodo, kad vaikai vienai kuriai intelekto rūšiai gali turėti mažiau įgimtų gebėjimų, tačiau kitai daugiau. Nepaisant to, kaip vaikai mokosi, dauguma mokyklų iš tiesų moko, remdamasis pirmomis dviem intelekto rūšimis, verbaliniu ir matematinio pasaulio suvokimu. H. Gardnerio intelekto teorija atrodo ypač tinkama „alternatyvioms“ programoms, parengtoms nemotyvuotiems vaikams, kurie kitaip sužlugtų įprastinėje ugdymo įstaigoje. Daugialypio intelekto modelis pabrėžia praktinio ugdymosi svarbą, remiantis projektais, bendruomenės įtraukimu, ugdymosi skirtingo amžiaus vaikų grupėse. Vis dėlto pedagogai ir tėvai, norėdami padėti motyvacijos problemų turintiems vaikams, gali pasinaudoti ir bent kai kuriuos principus pritaikyti. Svarbiausia šių ugdymo programų nauda, kad vaikai tampa motyvuoti. Užduotys turėtų būti derinamos su žaismingumu, nuostatos ir vaizduotės elementais (Lawrence Dr., Shapiro E., 2008).

Situacija – vaikai iš emigrantų šeimų, sunkiai mokosi akademinį dalykų. Naudojantis projekto „Spectrum“ idėjomis vaikai randa kas jiems įdomu ir per savo pomėgius pagilina turimas savo žinias. Projektas pristatytas 1984 metais ir paremtas H. Gardnerio idėja. Projekto metu naudojant paprastas ir skirtingas veiklas, apimančias visus intelektus, išvelgiamos vaikų stipriosios pusės (Gardner H., Feldman D. H., 1998). Veiklos natūralioje aplinkoje, pvz. kalbant apie konstravimą, vaikai veikia medžio dibtuvėse. Vaikai skatinami savarankiškai susipažinti su aplinka. Grojant muzikos instrumentu lavinamas ir muzikinis ir kinestetinis intelektai. Tuo pat metu vienas intelektas gali būti tobulinamas skirtingose srityse - tarkim erdvinis intelektas gali būti pastebimas mechanikoje bei menuose (Gardner H., Feldman D. H., 1998). Mokykloje taikomas mokymosi būdas, deja, ne visada gali būti tas, kuriuo tau sekasi mokytis sėkmingiausiai. Mokymosi būdų visuma – keleto mokymosi būdų derinys – sudaro mūsų sėkmės formulę (Kijosakis R. T., Leichter Š. L., 2007).

Žinant dominuojančius vaiko intelektus, galima atitinkamai jo poreikiams pritaikyti ugdymo aplinką. H. Gardnerio teigimu, iki šiol egzistavusios griežtai apibrėžtos funkcijų sritys gali būti paverstos į „ugdymosi salas“. Tokiu būdu vaikui atsiveria daug galimybių kaupti ir išbandyti naujas žinias ir potyrius jam būdingo intelekto ribose. Pavyzdys: vaikas veiksmingai veikdamas ir savo darbui atsiduodamas vaikų virtuvėlėje, vaikas išmoksta

skaičiuoti, sverti, nustatyti kiekius, taip pat plėtoti kalbinį intelektą bei didina savo vertės pajautimą (Gardner H., 1993).

Ir visgi H.Gardnerio idėjos įgauna svarumo. Tai nėra aistringo pedagogo ir ne kultūros kritiko pastebėjimai ir taip pat ne filosofiniai idealai geresnės visuomenės kūrimui, tai yra aiškiai suformuluotos praktinės mokslininko teiginiai ir išvados, kuris intensyviai tiria žmogaus kognityvinės raidos dėsninumus (Gardner H., 2004).

Šiandien plačiai diskutuojama ir kalbama apie mokymosi stiliaus nustatymą ir jo galimybes. Sėkmės formulės atsakymui surasti labai svarbus savito stiliaus atradimas ir nustatymas. Jei kalbame apie kiekvieno vaiko individualumą, tuomet nedalime pamiršti ir to, kad informacija kiekvieną pasiekia skirtingai. „Mokymosi stilius - tai pamėgtas galvojimo, informacijos apdorojimo ir supratimo būdas“ (Jensen E., 2001). Autorės teigimu (2001), vienas iš būdų, kuris būtų tinkamas visiems, tai plataus pasirinkimo galimybė. „Nėra vienintelio dominuojančio mokymosi stiliaus. Skirtingi mokymosi stiliai susiję su daugialypiu žmogaus intelektu“, - teigia M. Bilotienė (2012). J. Volungevičiūtė internetiniame pedagogų forume ieškodama atsakymo į klausimą dėl mokymosi stiliaus pasikeitimo galimybių, rėmėsi psichologų nuomone, kad „dažniausia stilių tiesiog turime. Retais atvejais pasitaiko, kad turime ne vieną. Beje, suaugęs žmogus įvaldo visus, nes gali išlavinti bei prisitaikyti. Tačiau iš prigimties kiekvienas turime savo būdą, kuriuo greičiausiai priimame informaciją. Tai mums lengviausia. Jeigu žinai, koks tavo stilius, pasilengvini darbus. Tiesiog nekankini savęs, o mokaisi su malonumu. Dėl šios priežasties atpažinti savąjį mokymosi stilių svarbu ir tėvams, ir vaikams“.

Pažvelgdami į žemiau pateiktą lentelę (žr.1 lentelė), galime susipažinti ir paanalizuoti profesoriaus H. Gardnerio pristatomą mokymosi stilių modelį.

Profesoriaus patarimu, pedagogas turėtų organizuoti darbą grupėje ir rekomenduoti vaikams tokias užduotis, kad jie galėtų vienas kitam padėti. Svarbiu reiškiniu, akcentu laikomas draugų vertinimas ir pagalba, bei veikimas sudarant komandas. Kiekvienam nariui patariama skirti užduotis, kurios skatintų pagalbą vienas kitam. Į darbą su vaikais prasminga įtraukti pagalbos ugdytiniams specialistus ir stengtis patenkinti kiekvieno individualiuosius mokymosi poreikius

1 lentelėje pateikiamas mokymosi stiliaus modelis (pagal H. Gardnerį, 1993), kuriame pristatomi informacijos pateikimo, mokymo būdai, mokymo medžiaga ir planuojama veikla.

1 lentelė
Mokymosi stiliaus modelis (pagal H. Gardnerį, 1993)

Informacijos pateikimo būdai	Mokymo būdai (pavyzdžiai)	Mokymo medžiaga (pavyzdžiai)	Mokymo veikla
Lingvistinis, girdimasis	Paskaitos, diskusijos, žodiniai žaidimai, pasakojimai, skaitymas chorų, žurnalų kūrimas ir kt.	Knygos, muzikos grotuvai, kompiuteriai, pašto ženklai, CD įrašytos knygos, piktogramos ir kt.	Perskaityti, parašyti, kalbėti, klausytis, aptarti, analizuoti ir kt.
Regimasis, erdvinis	Vaizdiniai pristatymai, kūrybinės užduotys, vaizduotės žaidimai, „minčių žemėlapiai“, vizualizacija, skaičių žaidimai ir kt..	Grafikai, žemėlapiai, filmuota medžiaga, lego žaidimai, fotoaparatai, paveikslėliai, kortelės, matematiniai žaidimai, modeliai, gamtos mokslų mokomoji medžiaga ir kt.	Stebėti, piešti, nuspalvinti, susidaryti „minčių žemėlapi“, įsivaizduoti ir t. t.
Kinestezinis	Mokymasis apčiuopiant įvairius daiktus, objektus, lytėjimo užduotys, sportiniai šokiai, relaksaciniai pratimai, drama ir kt.	Konstravimo įrankiai, molis, sporto inventoriai, modeliai, mokymosi apčiuopiant šaltiniai ir kt.	Pastatyti, suvaidinti, šokti, dainuoti, judėti, improvizuoti ir kt.

„Visi stiliai vienodai svarbūs ir visus juos naudoja kiekvienas besimokantis asmuo, tačiau ne paslaptis, kad žmonės paprastai kažkuriam stiliui teikia pirmenybę. Jeigu per pamokas ignoruosime kai kurių mokinių mokymosi stilių, jie gali liautis domėtis naujomis žiniomis arba pradėti būkštauti dėl jų. Jeigu mokytojai neapreps visų mokymosi stilių, jų ugdytiniai praras motyvaciją, jausis nesmagiai. O jeigu paisysime mokinių mokymosi stilių, ugdytiniais atsiras noras pasitempti ir tobulėti. Šį faktą patvirtina daugybė tyrimų, kurie rodo, kad mokinių motyvacija ir pasiekimai labai pagerėja, jeigu mokytojai atsižvelgia į jų mokymosi stilių“ (Silver H. F., Strong R. W., Perini M. J., 2012).

2. H. Gardnerio intelektų modelio praktinio taikymo ypatymai

2.1. H.Gardnerio intelektų modelio praktinio įgyvendinimo bendrosios nuostatos.

October 9, 2012

To: Ligita Neverauskine

From: Howard Gardner

Greetings,

Thank you for your interest in my work. There is no formula for using MI in schools, and even the question of which intelligences a young person might have is not essential. If you are interested in this topic, formal and informal observations of the sort described in Project Spectrum are probably the way to go. It is important to note, however, that these measures are imperfect and there is every reason to think that a child's profile of intelligences will change for many reasons. So please don't label children and assume that the label has an importance, let alone a permanence, which it probably lacks.

I don't have the knowledge to recommend schools. I can say that many of us in early education feel that the best schools in the world for young children are those in Reggio Emilia. There is a great deal written about RE and if you are not already familiar with their approach, I urge you to read about it and perhaps go on a study tour.

With best wishes,

Howard Gardner

Hobbs Professor of Cognition and Education

Harvard Graduate School of Education

13 Appian Way

Longfellow Hall 224A

Cambridge, MA 0213

Laiškas iš asmeninių tyrėjo užrašų.

Savo laiške profesorius teigia, kad nėra tokios formulės kaip DI teorija turėtų būti taikoma ugdymo įstaigoje ir netgi klausimas kokius intelektus vaikas gali turėti nėra esminis. Formalūs ir neformalūs stebėjimai jau aprašyti knygoje „Spektrum projektas“ (1988). Svarbu pažymėti, kad yra pagrindo manyti, jog vaiko intelektų profilis gali kisti dėl daugelio priežasčių. Taigi svarbu nepradėti „klijuoti etikečių“ vaikams ir jų gebėjimams – nes faktiškai jie nėra pastovūs. Profesorius, pasidalindamas savo patirtimi teigia, kad dauguma

ikimokyklinio ugdymo atstovų jaučia, jog geriausios pasaulyje ikimokyklinio ugdymo įstaigos dirba pagal Reggio Emilia idėjas.

„Reggio tikslas – užauginti vaikus, gebančius mąstyti, svajoti, analizuoti, žaisti, spėlioti ir bendrauti...Dešimtajame XX a.dešimtmetyje Newsweek Reggio darželius paskelbė geriausiais pasaulyje, paversdamas šį Italijos miestą pasauline mokytojų, akademikų ir politikų Meka. Nuo 1994 metų čia apsilankė kone dvidešimt tūkstančių užsienio stebėtojų“ savo knygoje pristato autorė Hanore C. (2012).

H. Gardneris apibrėžia, kad mokyklos reikalingos todėl, kad mokantis tokių dalykų kaip gamtos, socialinių bei humanitarinių mokslų, etikos ir matematikos, reikia nepertraukiamo, kritiško ir pasiaukojančio mokymosi bei praktikos. Tirdamas ir aprašydamas įvairias intelekto rūšis, kūrybiškumą bei gebėjimą vadovauti, H.Gardneris iškėlė daug svarbių klausimų, susijusių su mokymo ir mokymosi skatinimo būdais, tinkamais šiais besikeičiančiais laikais (Kleineris A., 2008). Vietoj disciplinuoto žinių perteikimo ir psichometrinio rezultatų patikrinimo turėtų būti atsižvelgiama į fenomenų ir vertybių, fundamentalių patyrimų, gilių įžvalgų pasaulį, siekiant prasmingo projekcinio darbo, abipusio mokymo ir mokymosi bei rimto ir kartu tyrinėjančio, žaismingo santykio su socialine, biologine, fizine ir kultūrine realybe.

Howardo Gardnerio tikslas yra sukurti teoriją, kuria siekiama sumažinti prarają tarp „mokymo planų mokykloje“ ir „mokymosi užduočių gyvenimui“ (Gardner H., 2004). Jis teigia, kad kalba eina apie naują pagrįstą teoriją, kuri suteikia pagrindą reformoms pedagogikoje. Daug kas to, kas dabar siūloma dabartinės situacijos mokykloje pagerinimui remiasi praėjusį šimtmetį įvykdytomis įvairiomis mokyklų reformomis. (Gardner H., 2004).

1999 metų gruodį vykusiam unikaliame profesoriaus H. Gardnerio, P. Sengės ir kai kurių stebėtojų pokalbis, kurio metu paliesti aktualūs klausimai apie mokyklų aktualijas, besikeičiantį mokomųjų dalykų pobūdį ir mąstymo apie žinias poveikį mokiniams ir mokytojams visame pasaulyje (Sange P., 2008). Pedagogai, organizuodami ugdomąjį procesą ir siekdami suprasti savo ugdytinių intelektų balansą, turėtų atkreipti dėmesį į pagrindines ryškiu kalbiniu intelektu pasižyminčių vaikų savybes, jų pomėgius. Verbaliniais gebėjimais pasižymintys vaikai sugeba argumentuoti, įtikinėti, bendrauti, mokyti, protingai bei meistriškai tam naudodami žodžius. Jie anksti susidomi rašytiniu tekstu, pradeda skaityti, noriai mokosi rašyti, mėgsta pasisakyti prieš auditoriją. Stipriais gebėjimais kalbinio intelekto srityje pasižymintys besimokantieji gerai valdo kalbą, žavisi žodžiais ir jų manipuliavimu, mėgsta žodžių žaismą, rimtuosius eilėraščius bei mielai klausosi įvairių istorijų. Taip pat šie besimokantieji pasižymi gebėjimu mokytis klausantis, komunikuoti rašant ir šnekant. Jiems

tinka tokie mokymosi būdai kaip paskaita, magnetofono įrašai, skaitymas, dalijimasis mintimis. Remiantis H. Gardnerio septynių intelekto rūšių teorija, kalbinio intelekto pagrindai vaikui susiformuoja per pirmuosius šešis jo gyvenimo mėnesius, nes dėmesys koncentruojamas į kalbos melodiją. Lingvistiniai žaidimai tampa ir esmine vaikų poezijos meninių sprendimų raiškos forma, kelia subtilias emocijas, skatina asociatyvius vaivdinius, perteikia žaismės ir prasmės niuansus, ugdo vaiko fantaziją (Žvironaitė - Udrienė, 2005).

Organizuodami ugdomąjį procesą ir siekdami suprasti savo ugdytinių intelektų balansą, turėtų atkreipti dėmesį pagrindines ryškiai *erdviniu intelektu* pasižyminčių vaikų savybes, jų pomėgius. *Erdvinio intelekto* gebėjimais pasižymintys vaikai lengvai manipuliuoja erdve ir laiku, geba gerai manevruoti erdvėje, konstruoti ar įsivaizduoti trimačius objektus, interpretuoti diagramas, žemėlapius ir kitus vizualinius vaizdus. Turintys gerai išvystytą *erdvinį intelektą*, natūraliai geba kurti schenų ir objektų paveikslėlius. Organizuojant ugdomąjį procesą *erdvinio intelekto* gebėjimams ugdyti gali būti naudojami tokie metodai kaip žemėlapiai, schemas, meninė veikla, temų pinklės, įvairios diagramos. Pastebėta, kad *erdvinio intelekto* gebėjimus stimuliuoja grupėje pakeistas apstatymas. Žmonės, kurių *erdvinis intelektas* gerai išvystytas yra puikūs stebėtojai. Jie mėgsta išreikšti savo idėjas grafiškai ir lengvai orientuojasi nepažįstamoje erdvėje, teritorijoje.

Pedagogui svarbu kuo anksčiau nustatyti, kurie vaiko intelektai yra ypač ryškūs, o kuriuos derėtų tobulinti aktyviau. Pateikti keletą *matematinio – loginio* intelekto charakteristikų, kuriomis vadovaudamiesi galėsime atpažinti vaiko gabumus šioje srityje. Vaikai su ryškiai *matematinio – loginio* intelektu yra problemų sprendėjai, kurie gali konstruoti nežodinius sprendimus. Jie žavisi nuoseklumu, logika ir tvarka. Šie vaikai pasižymi gebėjimu manipuliuoti simboliais bei atpažinti hipotezių užuominas. Juos žavi analogijos ir simbolinių kodų ieškojimas bei naudojimas. Jis ar ji mėgs nuoseklią veiklą, darbą su skaičiais, matavimus, skaičiavimus, užduočių sprendimą, prognozių sudarymą, išsamią analizę, teorizavimą ir argumentavimą. Stebint ryškiais *kinestetinio* intelekto gebėjimais pasižyminčius ugdytinius pastebimos jų išskirtinės savybės. Ugdytiniams itin svarbu mokantis liesti, veikti, judėti. Jie mėgaujasi dalyvaudami vaidybinėse situacijose, atlikdami mimikos judesius. Vaikams patinka kurti kūno „skulptūras“, dalyvauti išvykose, improvizuoti pamėgdžiojant gyvūnų elgesį, atlikti fizinius pratimus. Organizuojamos veiklos, skirtos *kinestetinio* intelekto gebėjimams plėtoti, yra aktyviai integruojamos į kasdienį ugdymo(si) procesą. Vaikai lavina savo fizinę ištvermę, kūno galias įvairių išvykų, žygių metu, jie skatinami tobulinti smulkiosios motorikos įgūdžius naudodamiesi stalo įrankiais, atlikdami įvairius savitarnos darbus bei naudodamiesi įrankiais kūrybinių – meninių veiklų

metu. Sportinės veiklos įstaigos viduje ir gamtoje skatina ugdytinius atlikti įvairius kūno raumenų stiprinimo, pusiausvyros, koordinacijos lavinimui skirtus pratimus. Naudojamos atitinkamos ugdomosios priemonės: guminės juostos, medinės lazdos, kamuoliukai, lankai, suoliukai, kopetėlės ir kt. Užsiėmimų metu vaikams pristatomos įvairios fizinių veiklų formos: komandiniai žaidimai, estafetės, varžytuvės, siužetiniai žaidimai. Tokių veiklų tematika, turinys derinamas su grupėje tuo metu analizuojama ugdomąja tema, metų laiku, laukiamomis kalendorinėmis šventėmis. Jogos valandėlių metu atliekamos pozos sujungiamos į vientisą vaiko fizinio ir emocinio tobulėjimo procesą. Atliekant judesius akcentuojamas kvėpavimo, judesio aktyvumo, emocinio stabilumo balansas. Veikla skatina ugdytinius išbandyti savo kūno galias, pajusti judėjimo poveikį atskiroms raumenų grupėms, išgyventi atsipalaidavimo, nusiramino džiaugsmą. Judesio, šokio valandėlių metu ugdomas vaikų gebėjimas valdyti savo kūną, jo plastiką ir šią fizinę veiklą derinti su muzika, jos nuotaika, tempu. Užsiėmimo metu akcentuojamas kūno judesių estetiškumas, didelis dėmesys skiriamas taisyklingai laikysenai ugdyti.

Stipriu *socialiniu* intelektu pasižymintiems ugdytiniams yra būdingos kelios savybės. Organizacinių gebėjimų turintys vaikai geba patys nutarti, ką žaisti, kas bus komandos kapitonas ir pan. Jie moka puikiai susitarti, vadovauti diskusijoms, spręsti tarp bendraamžių kylančius konfliktus. Tokie vaikai gali sutarti beveik su visais, lengvai įsitraukia į žaidimą ir visur smagiai jaučiasi. Jie gali iš veido išraiškos suprasti žmogaus savijautą ir yra labai mėgiami draugų.

Socialiniu intelektu pasižymintys vaikai mėgsta darbą porose ir grupelėse, bendradarbiavimą. Jie noriai prisiima atsakomybę už veiklą, organizuoja draugus bendram darbui. Šie ugdytiniai visuomet daugiau išmoks bendraudami su kitais nei iš knygų.

Vaikai, kuriems būdingas ryškus *personalinis* intelektas, ypač gerai suvokia savo jautrią prigimtį ir sugeba ją išreikšti, jie žino tiek savo stipriąsias puses tiek ir silpnybes. Asmeninio intelekto atstovai pasižymi gebėjimu mąstyti, mėgaujasi dirbdami vieni, jiems itin patinka svarstyti, planuoti, svajoti, medituoti. *Personalinio* intelekto gebėjimais pasižymintys besimokantieji gali atrodyti užsisklendę ir drovūs. Visgi mokydami jie sau kelia itin aukštus reikalavimus. Toks besimokantysis bus itin patenkintas, jei diskusijoje jo pozicija bus pastebėta, įvertinta. Dažnai gerai išlavėjusio asmeninio intelekto atstovai linksta fiksuoti savo vidinius išgyvenimus asmeniniuose užrašuose, dienoraščiuose. Taip jie tobulina savo mokymąsi. Gebėjimas savarankiškai mokytis yra viena ryškiausių šio intelekto turėtojų savybių. Vaikai, geriausiai išnaudojantys savo įgimtus *natūralistinio* intelekto gebėjimus, gyvens darnoje su gamtos pasauliu, puikiai pažins jo sąryšį ir modelį bei florą ir fauną.

Atpažįstant *natūralistinio* intelekto gebėjimais pasižyminčius vaikus pirmiausia derėtų atkreipti dėmesį į jų jautrumą, atidumą bei rūpestingumą gyvūnijai, augalijai ir visai gamtai.

Ugdomojo proceso iniciatoriai ir organizatoriai turėtų atkreipti dėmesį, kad *muzikinis* intelektas nebūtinai reiškia gebėjimą kurti, groti ar skaityti muziką. Muzika klasėje sukuria pozityvią nuotaiką, atsipalaidavimo, bendrumo jausmą, o tai skatina mokymąsi. Stengdamiesi pažinti muzikiniais gebėjimais išsiskiriančius ugdytinius, jų ugdymosi poreikius, pedagogai turėtų atkreipti dėmesį į keletą *muzikinio* intelekto atstovų savybių. Ugdytiniai, kuriems būdingi *muzikinio* intelekto gebėjimai, mėgsta poemų ir dainų ritmą, skambesį, greitakalbes, chorinį dainavimą. Šie vaikai yra jautrūs besikeičiantiems muzikiniams garsams, išskiria konkretaus instrumento skambesį melodijoje, mėgaujasi improvizuodami ir žaisdami su muzikiniais garsais. Mokydamiesi *muzikinio* intelekto gebėjimais pasižymintys ugdytiniai sėkmingiau įsimena istorijos datas, matematinės formules ar periodines lenteles, jei jos paverstos į greitakalbes su ryškia ritmine pulsacija. *Muzikinio* vaikų intelekto gebėjimų plėtojimas integruojamas į daugelį inicijuojamų kasdienių veiklų: dainuojamos pasisveikinimo, atsisveikinimo dainelės, vaikai klausosi lopšinių besirengdami ilsėtis pietų metu, skanduojama, dainuojama žygių į mišką, pievas metu, dainuojamos dainos išvykose autobusu. Aktyviai naudojami įvairūs muzikos mokymo bei mokymosi metodai: kūno perkusijos, plastikos veiklos, dainavimas, skandavimas, ritiminiai žaidimai, muzikavimas instrumentais, muzikos klausymasis ir kitos. Folkloro valandėlių metu vaikai supažindinami su dainuojamosios lietuvių liaudies tautosakos įvairove: žaidiniais, paukščių balsų pamėgdžiojimais, lopšinėmis, dainomis, rateliais ir žaidimais. Folkloro studijoje pristatomos muzikinės medžiagos turinys siejamas su esamu metų laiku ir kalendorinėmis šventėmis.

2.2. Sisteminis požiūris į ugdymo turinio įgyvendinimą

nuo: Gardner, Howard Earl

kam: Ligita Neverauskienė <ligitia@gmail.com>

kopija: "Nichols, Victoria A" <victoria_nichols@harvard.edu>

data: 2013 m. gegužė 24 d. 23:27

thanks for your note and questions. I am gratified to learn of the interest in MI theory, in Lithuania.

As I may have mentioned to you, the best place to see MI at work at the preschool level is to look at the three PROJECT SPECTRUM books published by Teachers College Press.

I have written an article on the subject of "are there artistic intelligences"? My answer is a qualified 'no". I am asking VICTORIA to send you that article next week.

Best wishes hg

Howard Gardner

Hobbs Professor of Cognition and Education

Harvard Graduate School of Education

13 Appian Way

Longfellow Hall 224A

Cambridge, MA 02138

Laiškas iš asmeninių tyrėjo užrašų.

Paprašytas pakomentuoti kodėl neįmanoma išskirti „meninio intelekto“ kaip atskiro, profesorius savo laiške rekomenduoja straipsnį, kuriame atskleidžia savo poziciją į meniškumą, kaip sudėtinę - kompozicinę kiekvieno intelekto dalį. Meniškumas ir jo formos, H. Gardnerio nuomone, stimuliuoja bendrųjų intelektualinių gebėjimų plėtrą ir atkreipia dėmesį, kad jei norime vaikuose išugdyti intelektualinį potencialą, vaikai turi dalyvauti ir būtų susipažinę su keliomis meno rūšimis, turėti sąlytį su menais (Howard G., 1993).

„Šiandien galime stebėti ir jausti kaip inovacijos skverbiasi į kiekvieno žmogaus aplinką, kokio amžiaus jis bebūtų. Kaskart išgirdami apie inovacijas, kurios paliečia vaikus ir jų ugdymą, sukelia pačių geriausių ir palankiausių vertinimų. Jau seniai pastebėta, kad skirtingi žmonės mokosi nevienodai. Vienam vaikui užtenka informaciją išklausti klasėje, kitam reikia prakaitą lieti prie namų darbų. Kiekvieno žmogaus intelektas ir gabumai yra skirtingi, todėl trokštamų mokymosi rezultatų mes siekiame skirtingais būdais“ – teigia

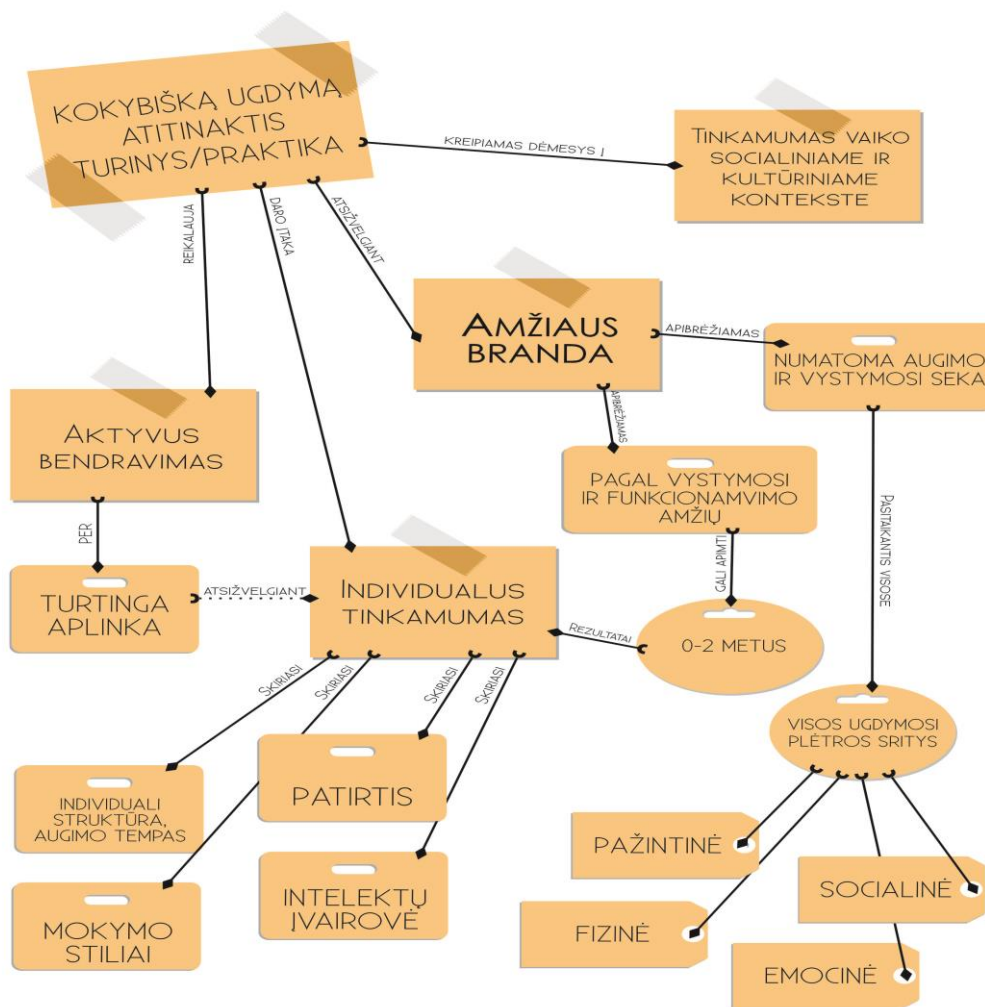
Švietimo plėtotės centro direktorius dr. P. Gudynas (2008) . Pažvelgę ir išanalizavę mūsų ir mūsų vaikų patirtį, galime pastebėti, kad mokykloje taikomi mokymosi stiliai, gaila, bet ne visada atskleidžia kiekvieno vaiko asmenybę ir sėkmę moksle. Taigi mokymosi stilių tinkamas, suderinamumas ir teisingas taikymas yra mūsų sėkmės garantas.

Howardo Gardnerio teorija yra vertingas ir puikus pavyzdys, plėtojant, stebint sistemingą vaiko gebėjimų augimą, padrąsinant jo stipriąsias puses, išvelgiant silpnesias ir atliepiant vaiko individualius poreikius. Mes esame gabesni nei patys manome ir galime atsiskleisti visuose intelekto tipuose. Tai įmanoma, užtikrinant patirties ir galimybių ciklą, kuris skatintų kiekvieno intelekto atskleidimą. Plečiant supratimą bei požiūrį į intelektą, vertinant bei padrąsinant, mes galime atverti duris silpnesnių vaiko gebėjimų sustiprinimui, panaudojant jo stipriąsias puses.

Howardo Gardnerio intelektų įvairovės teorija visų intelekto tipų vystymąsi ir augimo progresą išvelgia mažuose vaikuose. Šis būdas priartina ir leidžia susikurti ugdymo strategiją - rėmus, kur turėtume galimybę identifikuoti vaikų vystymosi, augimo tempus, padėti jiems tapti drąsesniais, atveriant ir parodant kuo įvairesnius mokymosi būdus, praktiką ir panaudoti ugdymo strategijas efektyviam žinių įtvirtinimui priimtinam tinkamam vaikų amžiui. Amžiaus branda, kultūrinis, socialinis tinkamumas, turtinga aplinka, ugdymo plėtros sritys, mokymosi stiliai, augimo tempas, patirtis, gebėjimo komplektas - tai kokybišką ugdymą atitinkantis turinys. Pažvelgę ir paanalizavę žemiau pateiktą schemą galime pamatyti erdvinį šio ugdymo turinio išsidėstymą.

Vaikų augimo tempas ir pasikeitimai matomi vaikuose per pirmuosius devyneris metus. Tai vyksta pažintinėje, socialinėje, emocinėje ir fizinėje srityse. Kiekvienas vaikas yra individualus savo augimo tempu, jo branda vystosi netolygiai, skirtingu tempu, tad gali apimti net iki dviejų metų trunkantį tarpsnį.

Vaikas auga apsuptas šeimos, draugų, kaimynų, bendruomenės aplinkos. Ypatingai svarbi yra vaiko pažintis su jį supančia socialine ir kultūrine aplinka. Tai garantuoja ugdymo patirties prasmę ir sėkmę.

1 pav. Praktinis minčių žemėlapis (pagal Thuente, 1997)

Pateiktame paveiksle galime paanalizuoti esminius minčių žemėlapis bruožus, apibūdinančius, kad vaiko vystymosi sritys yra tarpusavyje susijusios ir labai svarbus kiekvieno skirtingas augimo tempas, socialinė bei kultūrinė patirtis.

2 lentelė

Kokybišką ugdymą atitinkančio ugdymo analizė

- Vystymosi sritys yra susijusios tarpusavyje, tad viena kitai daro įtaką.
- Įvairus ir skirtingas vystymosi, augimo kiekvieno vaiko tempas.
- Ankstyvoji patirtis gali turėti dvejopą patirtį: didėjančią arba kiek vėluojančią.
- Vaiko vystymosi ir ugdymo sėkmei svarbi socialinė ir kultūrinė patirtis.
- Vaikai aktyvūs ir imlūs žinioms, tad remiantis fizine, kultūrine, socialine patirtimi yra

perduodamos ir formuojamos žinios apie pasaulį aplink juos.
○ Vaiko augimas ir žinių spektras plečiasi sąveikoje su biologiniu brendimu, aplinka, kurioje vaikai gyvena.
○ Žaidimas yra viena svarbiausių priemonių vaiko socialinių, emocinių, pažintinių gebėjimų vystymuisi.
○ Pažangos kreivė matoma, kai vaikai turi galimybę praktikuoti ir išbandyti naujai įgytus įgūdžius, taip pat kai jie patiria sunkumus ir bando juos įveikti, kiekvienas demonstruoja skirtingai įgytas žinias ir skirtingai parodo ką jie moka.
○ Vaikai geriausiai įgyja žinias, kai jie jaučiasi saugūs, mylimi, vertinami, kai juos supa turtinga priemonėmis, skatinanti veikimui aplinka, sudaromos sąlygos aktyviai veikti.
○ Kiekvienas vaikas turi teisę į savo nuomonę, ji gerbiama ir išklausoma.

Anot A. Juodaitytės (2004) „į vaiką orientuotas ugdymas išlaisvina vaiką nuo priklausomybės, nuo suaugusio ir sudaro palankias sąlygas formuoti kompetencijas, mokytis pagal savo patirtį ir priimtinais būdais.“ Autorės teigimu ir pritarimu – vaiko ugdyme prioritetas yra vaiko eksperimentavimas ir bandymas, nes tai yra būdai, kurie stiprina vaikų ryšį su realiu pasauliu. Ugdymo(si) esmė yra ta, kad didelis dėmesys skiriamas individualiems kiekvieno vaiko poreikiams, kad kiekvienas vaikas yra laikomas individu. Inspiruotas, visuminis vaiko ugdymas apima visą vaiko esybę, jo norus ir požiūrius (Juodaitytė A., 2004).

2.3. Ugdančiosios aplinkos kūrimo strategijos

H. Gardneris teigia, kad suplanuotos atskiros vietos - veiklos centrai tai būdas suteikti galimybę pasireikšti įvairiems vaikų poreikiams individualiai. Toliau išvardinti *ugdymo centrai* ir juose parengta išskirtinai priemonėmis turtinga aplinka skatina kiekvieno intelekto vystymąsi ir suteikia sąlygas vaiko galimybių atsiskleidimui ir augimui. Apžvelgdami aplinką ir numatydami strategijas, turime išvalgti vieną esminių H. Gardnerio išvalgų, jog ryto ratas ir bendros grupinės veiklos diktuoja mažiausiai naudingą ir reikšmingą strategiją. Tuo metu, kaip teigia profesorius pirmenybė yra teikiama mokytojo stipriosioms savybėms ir

paveikia tik keletą vaikų, tuo metu pedagogas negali išvelgti visų vaikų intelektų. Grupinės veiklos atveria dominuojančių vaikų stipriąsias savybes, kurių dominuojančiu galima laikyti socialinį intelektą. Labiausiai prasmingas ir reikalingas grupinėms veikloms skirto laiko sumažinimas ir strateguotai kreipiamas dėmesys į darbą *ugdymo centruose*, kuriuose pageidaujant vaikai galėtų praleisti didžiąją dalį dienos. Taip H. Gardneris pabrėžia vaiko asmeninės patirties ir individualumo reikšmingumą.

H. Gardneris išskiria ir puikiai veikiančias „*laikinas mokymosi stoteles*“ ir apibūdina kaip laikiną vietą trumpalaikėms veikloms. Ten rekomenduojama naudoti tik konkrečiai tematinei veiklai skirtas priemones (pvz. supažindinimas su mėsmaile ar kt.).

Ugdymo centrai - nuolatinė ugdymo vieta, kuri vaikams apibrėžta vizualiu ir erdvinio būdu. Šie centrai sudaromi pagal: tematiką bei laisvą priemonių vaikams prieinamumą.

Connie Hine (2006) teigia, kad puikiai suplanuotos vietos, tarsi laikini veiklų centrai, kuriuos pedagogas stebėdamas situaciją grupėje gali pasukti reikiama kryptimi, suteikdamas galimybę pasireikšti įvairiems vaikų poreikiams individualiai. Connie Hine (2006), Pokey Stanford (2003) pamąstymuose bei Thomo Armstrong 2009 metais sukurtoje knygoje „Multiple Intelligences“ yra pristatyti išsamūs ugdančiosios aplinkos aprašymai bei platus veiksenų spektras.

Kalbinis centras. Skaitymas, žodžio analizavimas ir tobulinimas, žodyno turpinimas, kūrybingas rašymas, raidžių pažinimas, žodžių perrašymas, kalbėjimas, pasakojimas, diskusija, publikavimas, juokų, istorijų kūrimas, inscenizacijų vaidinimas, dėlionių dėliojimas, žaidimai, žodžių paieška knygoje, žodynuose ir kt.

3 lentelė

Vaikų veikimo kalbiniame centre veiksenos

<i>Ugdomoji aplinka</i>	<i>Vaikų veiksenos centruose</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Biblioteka arba knygų kotelė (su knygų, žurnalų, laikraščių ir įvairių publikacijų įvairove keliomis kalbomis). ○ Inszenizacijų erdvė (įvairių rūšių vaidybinės priemonės, audinių atraižos, 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pažintis su pasaulio kalbų įvairove, jų sakytinės ir rašytinės formų pavyzdžiais, skirtumais ir panašumais. ○ Bendravimas su užsienio kalbomis kalbančiais žmonėmis, išvykos į ambasadas, užsienio šalių kultūros ir

<p>dekoracijoms skirtos priemonės paveikslėliai);</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Rašymo erdvė (įvairių tekstūrų ir formatų popierius, lentelės, rašymo priemonės, rašto pavyzdžiai, raidynas, raiždių, žodžių kortelės,trafaretai); ○ Klausymo(si) erdvė (audio įranga, garso įrašymo prietaisai, įvairių garsų, muzikos, balso ir kalbos įrašai); ○ Leidybos erdvė (spausdinimo mašinėlė, kompiuteris,spausdintuvas, kopijuoklis, popieriaus atraižos, kalkinis popierius, pieštukai, liniuotės, skylamušiai, žirkklės ir kt.). 	<p>informacijos centrus, atstovybes.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Sąlytis su autentiškomis šalių kalbomis, kultūriniais aspektais. ○ Pažintis su smulkiosios tautosakos lobynu (patarlėmis, priežodžiais, greitakalbėmis, mįslėmis ir kt.) ○ Inscenizacijų, įtraukiant raišką judesiu, mimiką, dainavimą ir pan. kūrimas. ○ Pažintis su komunikavimo, informacijos perdavimo priemonėmis, jų būdais (laiškas, žinutė, raštelis ir pan.) ir naudojamos kalbos etiketu. ○ Bandymai, žaidimai, eksperimentai su rašmenimis.
---	---

Erdvinis centras. Raižiniai, žaidimai su meninėmis priemonėmis, fotografavimas, filmavimas, piešimas, lipdymas, schemų, ornamentų, planų kūrimas, aplinkos keitimas, linijinių šokių atlikimas, stiklinių ir erdviųjų konstrukcijų, statinių, koliažų kūrimas, dėlionių dėliojimas ir kt.

4 lentelė

Vaikų veikimo erdviame centre veiksenos

<i>Ugdomoji aplinka</i>	<i>Vaikų veiksenos centruose</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Kūrybos centras/erdvė su lipdymui, koliažų kūrimui, tapybai, piešimui reikalingomis priemonėmis. ○ Erdviųjų-loginių priemonių centras (erdvė su žaidimais, dėlionėmis, stalo konstruktoriais, mozaikomis, labirintų piešiniais. ○ Konstravimo centras/erdvė su įvairių dydžių, formų, statinių, medžiagų kaladėlėmis, konstravimo medžiagomis ir priemonėmis. ○ Multimedijos centras/erdvė su įvairia 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pažintis su įvairių formų ir paskirties konstrukcijomis bei statiniais pasaulyje, jų kilmė. ○ Žodyno, pasakojimo įgūdžių bei vaizduotės plėtra dalinantis išpūdžiais ir patirtimi apie sukurtus statinius, ornamentus, formas. ○ Pažintis su architekto, inžinieriaus, konstruktoriaus, statybininko ir pan. profesijų darbo specifika. ○ Įvairių dailės technikų, bei jų naudojimo galimybių išbandymas.

<p>video medžiaga, skaidrėmis, nuotraukomis, diagramomis).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Lauko žaidimų erdvė su augalų/akmenų ratais ir labirintais, kliūčių takeliais ir ruožais, tuneliais, slėpingomis vietelėmis, krūmų/ medžių guotais. ○ Kompiuterių centras/erdvė (programos, skirtos dėlioti, konstruoti, laviruoti erdvėje). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bendravimas su meno sričių atstovais, meninių darbų kūryba drauge, grožėjimasis meno kūriniais. ○ Pasivaikščiavimai po įvairių konstrukcijų patalpas, planų piešimas. ○ Žaidimai lauke: slėpynės, vaikščiavimai labirintuose, spiraliniais ratais ir kliūčių takeliais, bėgimas įveikiant kliūčių ruožais. ○ Ieškojimo žaidimai name ir lauke vadovaujantis žodiniiais nurodymais ar žemėlapiu.
--	--

Matematinis–loginis centras. Idėjų kūrimas, objektų klasifikavimas, rūšiavimas, taisymas ir ardymas, matematinių užduočių sprendimas, dėlionių dėliojimas, grupavimas, lyginimas, skaičiavimas, loginių užduočių sprendimas, simbolių tyrinėjimas, modeliavimo žaidimai, sprendimų ieškojimas ir kt.

5 lentelė

Vaikų veikimo matematiniam - loginiam centre veiksenos

<i>Ugdomoji aplinka</i>	<i>Vaikų veiksenos centruose</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Skaičiavimo erdvė (pagaliukai, skaitliukai, skaičiuotuvai, geometrinės formos, siūlai, akmenukai, liniuotės, trafaretai). ○ Ardymo erdvė (priemonės, kurių pagalba vaikas pažįsta daiktų sandarą). ○ Dėlionių erdvė (dėlionės, mozaikos, labirintai, strateginiai-loginiai žaidimai, kryžiažodžiai). ○ Perdirbimo erdvė (popieriaus, medžiagų, kartono, odos atraižos, gamybinės – buitinės atliekos, skiautės, siūlai, viela, sagos). ○ Kompiuterių erdvė (loginio mąstymo, 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pažintis su skaičiavimo būdais ir galimybėmis. ○ Moksliniai bandymai ir eksperimentai. ○ IT naudojimas matematinių ir loginių gebėjimų ugdymui(si). ○ Tūrio, kiekio, svorio ir pan. matavimų naudojimas maisto ruošimo procese. ○ Analogijos, alfabetinių ir simbolių kodų ieškojimas bei naudojimas. ○ Mechanizmų sandaros tyrinėjimas ir konstravimo bandymai. ○ Antrinių ir gamtinių žaliavų panaudojimas matematinių savokų ugdymui(si).

<p>loginės sekos ugdymo programos).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Maisto ruošimo erdvė (svarstyklės, matuokliai, indeliai, piltuvėliai, pjaustymo lentelės). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Formų raiškos įvairovės paieška ir analizė ugdomo(si) aplinkoje.
--	--

Kinestetinis centras. Įvairūs žaidimai, fiziniai pratimai, estafetės, šokis, mimikos ir gestų naudojimas, judėjimas keičiant centro vietas, darbas su mediena bei kitomis medžiagomis: plastiku, švitriniu popieriumi, įvairių tekstūrų audiniais ir kt.

6 lentelė

Vaikų veikimo kinestetiniame centre veiksenos

<i>Ugdomoji aplinka</i>	<i>Vaikų veiksenos centruose</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Smulkiosios motorikos centras ○ (rankdarbių priemonės, mozaikos, karoliukai, gamtinė medžiaga ir kt.). ○ Atvira erdvė kūrybiniam judesiui, laipiojimui, šokinėjimui, kopinėjimui, mini-tramplinai. ○ Medžio darbų centras (įrankiai, medžio atraižos, klijai ir kt.). ○ Ardymo centras (senos konstrukcijos, mechanizmai). ○ Taktilinio pažinimo – patyrimo centras (švitrinio popieriaus lakštai, audinių, medžiagų tekstūrų pavyzdžiai). ○ Šokio, baleto studija. ○ Lauko žaidimų aikštelė. ○ Natūrali gamtinė aplinka (medžiai, akmenys, šakos ir kt.). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pažintis su kūno dalimis ir pagrindinėmis jų funkcijomis. ○ Pirštų žaidimai ir masažas, smegenų gimnastika. ○ Skirtingų amžiaus tarpsnių ir lyčių žmogaus išvaizdos pažinimas ir apibūdinimas, jausmų, nuotaikų, emocijų atpažinimas bei jų išraiškos formos. ○ Įvairaus judėjimo būdų pasirinkimas ir derinimas. ○ Pažintis su supančia aplinka pasitelkiant savo pojūčius, kūno galimybes. ○ Susipažinimas su higienos bei sveikos gyvensenos įpročiais ir normomis. ○ Aktyvus veikimas ir mėgavimasis įvairių metų laikų teikiamais malonumais. ○ Maisto ruošimo technologijų išbandymas. ○ Sveikos mitybos ir vandens vartojimo svarbos įsisąmoninimas.

Tarpasmeninis - socialinis centras. Grupiniai pokalbiai, diskusijos, projektai, žaidimai, vaikų minčių, klausimų, atsakymų popietės, inscenizacijų kūrimas, spektaklių rengimas, vaidmeniniai žaidimai ir kt..

7 lentelė

Vaikų veikimo tarpasmeniniame - socialiniame centre veiksenos

<i>Ugdomoji aplinka</i>	<i>Vaikų veiksenos centruose</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Dramos/ vaidmenų žaidimų erdvė (teatrinės lėlės, pirštinės, draperijos, dekoracijos, popieriaus atraižos, gamtinė medžiaga, šešėlių teatras, pirštukinės lėlės, kostiumai, papuošalai, teatro rekvizitai). ○ Dalinimosi/ socialinė erdvė (multimedija, projektorius, nuotraukų, lipdukų albumai, stalo žaidimai). ○ Diskusijų vieta (kilimas, pagalvėlės). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pažintis su savo krašto regionais, jų specifika, tradicijomis, papročiais bendraujant su regionų atstovais, įvairiai (išvykose, namuose, ugdymo įstaigoje) dalyvaujant tradicinėse šventėse, vakaronėse. ○ Pažintis su pasaulio kultūriniu lobynu bendradarbiaujant ir keičiantis informacija su kitų šalių vaikais. ○ Dalinimasis bendravimo patirtimi ir džiaugsmiais rengiant pasakų, inscenizacijų popietes, meninių darbų parodas, keliaujant drauge). ○ Jaustis reikšmingu bei saugiu tyrinėjant ir pažįstant aplinką ir joje sutinkamus žmones. ○ Pratintis dalyvauti įvairioje darželio veikloje įtraukiant ir pasirūpinant šalia esančiais draugais, atliepiant jų saugumo poreikį.

Asmeninis – personalinis centras. Meditacija, dienoraščio vedimas, buvimas vienuoje, mąstymas, galvojimas, žaidimai atsipalaidavimui, švieselių, žiburėlių stebėjimas, muzikos klausymas, šviesos terapija ir kt.

Vaikų veikimo asmeniniame-personaliniame centre veiksenos

<i>Ugdomoji aplinka</i>	<i>Vaikų veiksenos centruose</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Ramybės erdvė (pagalvės, sėdmaišiai, šviesos efektai, relaksacinė muzika, knygos, albumai, spalvoti stikliukai, šviesos stalas, baldakimas, širmos, užuolaidos). ○ Asmeninių daiktų erdvė (segtuvai, dienoraščiai, kėdė, lovelė, lentyna). ○ Jausmų ir emocijų erdvė (veidrodinė dėžė, rūpesčių ir džiaugsmų skrynia, veidrodis, teatrinės lėlės, nuotraukos, jausmų dėlionės). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Natūralus domėjimasis savimi: savo išvaizda, kūnu, jo sandara, jausmais, darbais, kūryba. ○ Savarankiškumo įgūdžių formavimasis, pasirūpinant savimi. ○ Savo poreikių ir galimybių suvokimas ir išraiška per kūrybą, tinkamą elgesį, komunikavimą. ○ Tikslinga savo minčių , idėjų ir jausmų išraiška įvairiomis priemonėmis. ○ Dėmesį, susikaupimą, samprotavimą, asmeninį pastabumą skatinančios veiklos. ○ Nuomonės ir asmeninio požiūrio raišką skatinančios ir palaikančios veiklos.

Natūralistinis centras. Gamtos stebėjimas, pokyčių, temperatūros fiksavimas ir užrašymas, gamtinės medžiagos rinkimas, rūšiavimas ir džiovinimas, filmų, fotografijų stebėjimas, gamtos garsų klausymas, augalų, gyvūnų auginimas, priežiūra, informacijos paieška, išvykos, veikla, žaidimai lauke ir kt.

Vaikų veikimo natūralistiniame centre veiksenos

<i>Ugdomoji aplinka</i>	<i>Vaikų veiksenos centruose</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Sodininkystės/daržininkystės erdvė ○ (darbo įrankiai, daržas, sodas, laistymo sistema, sodinukai, sėklos). ○ Tyrinėjimų, stebėjimų erdvė (mikroskopai, padidinamieji stiklai, enciklopedijos, gamtinė medžiaga, 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Visos dienos būvimas (su poilsiu palapinėse) ir įvairi ugdomoji veikla gamtoje. ○ Daržo/lauko darbai ir gyvūnų priežiūra. ○ Gyvenimo miške ypatumai

<p>žemėlapiai, muliažai, herbariumai, multi media, CD, skaidrės).</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Orų ir gamtos reiškinių stebėjimo punktas (termometrai, žiūronai, stendas/lenta, smėlio laikrodžiai) ○ Laiko ir ritmo stebėjimo erdvė (kalendoriai, laikrodžiai, nuotraukos, dienos ritmo planai). ○ Gyvasis kampelis (augalai, gyvūnai, priežiūros priemonės). 	<p>(judrioji, kūrybinė veikla ir atsipalaidavimo būdai, maisto gamyba ir poilsis gamtoje). Gamtos reiškinių ir gamtinių procesų pažinimas bei tyrinėjimas.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Laiko ir ritmo pojūtį ugdanti veikla. ○ Rūpinimasis ir atsakomybė už gamtą ir jos gerovę skatinanti veikla.
---	---

Muzikinis centras. Dainavimas, ritmikos žaidimai, skandavimas, repavimas, rimavimas, grojimas instrumentais, muzikos kūrimas, muzikos klausymas, muzikinių klipų stebėjimas, koncertų, pasirodymų, muzikinių kompozicijų rengimas, dainavimas grupėse, muzikiniai įvertinimai, ir kt.

10 lentelė

Vaikų veikimo muzikiniame centre veikseno

<i>Ugdomoji aplinka</i>	<i>Vaikų veiksenos centruose</i>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Muzikos centras (pianinas, grotuvas, stacionarūs instrumentai, muzikinio rašto pavyzdžiai, natos); ○ Muzikinių instrumentų dirbtuvėlė; ○ Instrumentų centras (pagaliukai, barškučiai, būgneliai, vamzdeliai, kastanjetės, dūdelės, švilpynės, varpeliai, cypukai, ratukai, metalinės lėkštutės, metalofonai ir kt.) ○ Folkloso, fortepijono bei smuiko, gitaros studija; ○ Klausylosi centras (muzikinis centras, garso įrašai, pagalvėlės, sėdmaišiai ir kt.) 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Folklorinės muzikos klausymasis ir atlikimas, liaudies dainų dainavimas; ○ Susipažinimas su profesionalia muzika, jos žanrais, atlikimo būdais, jos nuotaikų suvokimas; ○ Muzikinių instrumentų išbandymas; ○ Muzikos klausymas ir savų melodijų kūrimas naudojant įvairius instrumentus (savo gamybos instrumentai); ○ Gamtos garsų klausymas, tiesioginis ir kūrybinis mėgdžiojimas ○ Švenčių apeigų ir tradicijų muzikinės išraiškos prasmės ir formų pažinimas bei jų nuotaikų pajautimas;

<ul style="list-style-type: none"> ○ Muzikinis, garsinis fonas; ○ Gyvoji, negyvoji gamta ir jos garsa 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Aktyvus dalyvavimas muzikinėse popietėse ir vakaronėse; ○ Muzikavimas savadarbiais instrumentais; ○ Muzikiniai žaidimai ir rateliai.
---	--

2.4. Pedagogo vaidmuo Howardo Gardnerio ugdymo modelyje

„Švietimas ir žiniasklaida yra dvi svarbiausios institucijos, plačiai žmonėms skleidžiančios vertybes, normas ir formuojančios jų lūkesčius. Visa, ką daro mokyklos, yra pagrįsta prielaidomis (dažnai numanomomis) apie mūsų ateitį po 15 – 20 metų ir ją formuojančius bei kuriančius žmones. Meistriškumas ir jausmai, požiūris ir kokybė, kuriuos mes, kaip ugdytojai, skleidžiame šiandien, yra sėklos. Jos gali paskatinti konkurenciją ir išnaudojimą arba išugdyti savybes, padėsiančias žmonėms kurti pasaulį, kuriame mūsų anūkai jausis geriau. Štai toks yra kontekstas, kai kalbame ne apie tai, kokia mūsų teorijų įtaka ne tik mokykloms ir mokymuisi apskritai, bet ir kultūrai ilguoju laikotarpiu“ (Sange P., 2008).

Svarbiausias šiuolaikinio pedagogo tikslas yra suprasti, kad vaiko raida ir ugdymas(is) – vieningas procesas, kuriame jis turi kurti naujas ugdymo(si) galimybes kiekvienam vaikui. A. Juodaitytės (2003) teigimu – požiūris į vaikystę suteikia pedagogui galimybę remtis vaikystės teikiama prioritetais socialiniais – pažintiniais pasiekimais tyrinėjant jį supančią aplinką. Todėl svarbu pasitelkiant šiuolaikines ugdymosi galimybes kurti vaiko dabartį, kad vaikas taptų kompetetinga ir savimi pasitikinčia asmenybe.

Daugialypio intelekto teorija susilaukė didelio susidomėjimo. H. Gardneris pristatė teiginį, kad intelektą galima išmatuoti ir įvertinti pagal tam tikrą koeficientą. Teigdamas, kad mūsų visuomenė intelekto sąvoką suformuluoja per siaurai, profesorius pasiūlė ir pristatė skirtingų intelektų paletę. Ši teorija padrašino ir besidominčius tėvus ir mokytojus vaikus vertinti kaip lygius, nepaisant jokių rezultatų gautų atliekant testus. Daugialypio intelekto teorijos šalininkai supranta, kad vaikas negali atitikti vieną vienintelį prototipą. H. Gardneris siekė praplėsti žmogaus galimybių suvokimą ir neapsiriboti įprastinių intelekto koeficiento nustatymo duomenimis. Todėl buvo pasiūlymas pedagogams, intelektą vertinti kaip sugebėjimą spręsti problemas, o ne kaip sugebėjimą pasiekti kuo aukštesnių rezultatų atliekant vertinimus, testus (Stanford P., 2003).

Daugialypio intelekto teoriją būtų galima tiksliau apibūdinti kaip mokymo filosofiją arba naują požiūrį į mokymąsi, negu kaip programą, kurią sudaro tam tikros strategijos ir

metodai. Ši teorija suteikia galimybę kūrybiškai pritaikyti savo kertines idėjas įvairioms pedagoginėms situacijoms ir problemoms spręsti. Praktinė patirtis, kurią pristatė autorius, byloja apie nemotyvuotų ir pasyvesnių ugdytinių ūgtelėjimą, kai jiems sėkmingai buvo pritaikytos daugialypio intelekto idėjos.

Profesorius jau 1997 metų leidinyje yra paminėjęs, kad pedagogo dirbančio praktikuojant daugialypio intelekto teorijos principus darbas klasėje labai skiriasi nuo įprastiniais mokymo principais besivadovaujančio pedagogo darbo. Tradicinėje pamokoje pedagogas aiškina informaciją stovėdamas priešais savo ugdytinius, rašo, piešia lentoje, klausinėja arba skiria užduotis, rašo darbus. Tuo tarpu galime išskirti daugialypio intelekto teorijos principais dirbantis mokytojas nuolat keičia metodus pereidamas nuo verbalinio link erdvinio, muzikinio, natūralistinio ir kt.

Didžiausias daugialypio intelekto teorijos įnašas į mokymą yra pasiūmas mokytojams išplėsti savo mokymo metodikas, strategijas ir priemones. John Goodlad's teigimu yra atliktas projektas, kurio metu stebėjos daugiau nei 1000 pamokų, parodė, kad 70% pamokos laiko užima mokytojo veikla, tai aiškinimas, komentavimas, vienodų užduočių skyrimas ir pan. Kitas labai svarbus stebėjimo objektas- vaikų rašto darbų atlikimas. Pasak J. Goodlad , dauguma tokių užduočių tėra instrukcijų užduočių knygoje vykdymas. Šiuo atveju daugialypio intelekto teorija yra ne tik vaistas nuo vienpusiškumo ugdymo procese, bet taip pat inovatyvus susistemavimo bei sudominimo būdas egzistuojančioje pedagogikoje. Teigiama, kad ši teorija pateikia platų spektrą mokomųjų dalykų, galinčių paždinti snaudžiantį protą (Stanford P., 2003).

Daugialypio intelekto teorija, tai kelias kuriuo noriai žingsniuoja inovatyvus pedagogas. Ji skatina žvelgti giliau už vadovėlių ribų ir suteikia mūsų vaikams galimybių mokytis bei pastebėti mokymosi požymius. Ši teorija padeda pedagogams pastebėti tinkamiausius savo mokymo metodus ir suvokti kodėl tie metodai yra veiksmingi, arba kodėl jie yra veiksmingi tik su tam tikrais mokiniais. Ji taip pat padeda mokytojams išplėsti savo naudojamų metodų kiekį, mokymo būdus bei metodiką. Tačiau ši teorija ne tik leidžia ugdytojams patiems kurti sėkmingas mokymo strategijas bei metodikas. Ji taip pat parodo, kad sukurta mokymo metodika gali būti sėkminga vienoje klasėje ir visai neveiksminga kitoje. Taigi viena mokymo strategija negali būti taikoma visiems mokiniams. Pavyzdžiui, muzikinių metodų panaudojimas gali būti sėkmingas muzikinių gabumų turinčiais vaikais, o likusieji tokiems metodams gali likti abejingi, jiems tektų naujo, veiksmingo tik išskirtinai kiekvienam (Stanford P., 2003).

Būtent dėl individualių kiekvieno mokinio poreikių, mokytojams yra patariama naudoti kuo daugiau įvairių mokymo metodikų. Sutrikimų turintiems mokiniams metodų gausa padeda geriau įsisavinti informaciją viena iš daugialypio intelekto formų. Kaip jau minėta, kiekvienas žmogus teikia pirmenybę kuriam nors intelektui arba intelektams, kuriuos jis pasirenka dar ankstyvoje vaikystėje. Ugdomojo proceso metu jais yra nuolatos naudojamosi, jie stiprinami ir plečiami. Pedagogui svarbu kuo anksčiau nustatyti, kurie vaiko intelektai yra ypač ryškūs, o kuriuos derėtų tobulinti aktyviau. Stebėti vaikus ir nustatyti jų dominuojančius intelektų tipus, individualius pomėgius, o taip pat atskleisti vaikų silpnąsias savybes ir organizuoti jų stiprinimą bei tobulinimą, pasitelkiant vaiko turimus gebėjimus ir įgūdžius. Užtikrinti vaikams turtingą/turiningą aplinką, skatinančią tyrinėti ir leidžiančią pasirinkti. Vaikams svarbu išmokti nusistatyti veiklos prioritetus, sutelkti dėmesį ties pasirinkta veikla ir vėl nusiteikti naujam pasirinkimui.

Išskirkime keletą esminių detalių, tai suteikti vaikams pakankamai laiko visiškai įsitraukti į pasirinktą veiklą ir ja mėgautis. (Vaikai, kurie ilgai abejoja prieš apsisprendami dėl savo veiklos, gali turėti per mažai laiko išgyventi, išgvildinti savo pasirinkimą). Kūrybiškai panaudoti vaikų žaidimus, kaip galimybę integruoti visus įmanomus įgūdžių formavimo(si) ir mokymo(si) procesus, kurti interaktyvų ir smagų ugdymo(si) procesą. Tokio pobūdžio ugdymas(is) skatina motyvaciją ir tvirtą pagrindą vaiko nuostatai mokytis ir pažinti toliau. Remiantis nuolatiniu vaikų veiklos, raiškos stebėjimu ir individualių bei amžiaus grupių gebėjimų ugdymo(si) progreso analize, nuolat reflektuoti ir vertinti ugdymo(si) proceso sėkmės ir tobulinimo galimybes (Gardner H., Feldman D. H., Krechevsky M., 1998).

„Mokymo metodų ir priemonių keitimas nekeičiant vertinimo neatskleidžia visų daugialypio intelekto teorijos privalumų. Taigi jei klasėse bus taikomi įvairūs mokymo metodai, privalu keisti ir vertinimo sistemą. Tradiciniai mokymo metodai apsiriboja mokinių įvertinimu atliekant testus, kurie atskleidžia mokinių siaurus sugebėjimus ir žinias. Daugialypio intelekto teorija pateikia įvairių vertinimo metodikų, kurių dėka mokiniai gali pademonstruoti savo supratimą ir gebėjimą panaudoti informaciją naujais būdais. Vertinimo būdai susideda iš įvairių užrašų, žurnalų, grafinių lentelių, katalogų, video įrašų, rubrikų, aplankų ir kt. Tokiu būdu mokiniams leidžiama parodyti savo žinias bei gebėjimus įvairiais būdais. Tam kad pritaikyti vertinimą daugialypiam intelektui, mokytojams reikia pergalvoti, permąstyti būdus ir situacijas, kaip mokiniai galėtų atskleisti ką jie žino. Naujasis vertinimas turėtų orientuotis ne į tai ar mokinys sugeba įgauti žinių, bet į tai ar mokinys sugeba įgauti reikiamų savybių tinkamai panaudoti savo įgūdžius. Pastarojo meto tyrimai rodo, kad silpnai mąstantys ir sunkiai problemas sprendžiantys vaikai iš tiesų turi reikiamų įgūdžių, tačiau

nesugeba jų tinkamai pritaikyti atliekant tam tikras užduotis ar sprendimus. Mokymosi integracija, motyvacija bei bendradarbiavimas visa tai sudaro mokymosi visą gyvenimą pagrindą“, savo darbe atskleidžia Pokey Stanford (2003).

Daugialypio intelekto teoriją praktikuojančiose klasėse galimybės daugialypiam mokinių vertinimui yra tokios pat didelės kaip įvairiapusių metodų bei mokymo strategijų panaudojimas. Įprastose pamokose įvertinimas įveda tam tikras taisykles bei instrukcijas. Daugialypio intelekto klasėse įvertinimas ir taisyklės yra partneriai. Daugialypio intelekto teorija padeda mokytojams sudaryti klasėse aplinką, kurioje galėtų vystyti įvairias mokymo strategijas, daugialypes užduotis bei daugiapakopį vertinimą. Taip sudarant galimybę vystyti kūrybingam bei aktyviam mokymuisi, kuris būtų prieinamas visiems mokiniams priklausomai nuo jų poreikių.

„Kadangi ugdymas yra sudėtingas procesas, pedagogas privalo prisiimti ne vieną, o daugelį vaidmenų. Jis turi sugebėti greitai pereiti nuo vieno vaidmens prie kito, stebėdamas prisiimto vaidmens pasekmes ugdytinių grupei ar konkrečiam mokiniui/vaikui arba kintant situacijai“ (Monkevičienė O., Jonilienė M., 2008).

2.5. Ugdymo planavimo ypatumai

nuo: Gardner, Howard Earl

kam: Ligita Neverauskienė <ligitia@gmail.com>

data: 2013 m. gegužė 24 d. 23:27

I cant imagine that anyone would say that planning is NOT necessary for any work. It is certainly necessary for teaching. What one hopes it that planning becomes effective and more efficient with practice-- though the world changes, and so old plans are never enough

Best wishes hg

Howard Gardner

Hobbs Professor of Cognition and Education

Harvard Graduate School of Education

13 Appian Way

Longfellow Hall 224A

Cambridge, MA 02138

Laiškas iš asmeninių tyrėjo užrašų.

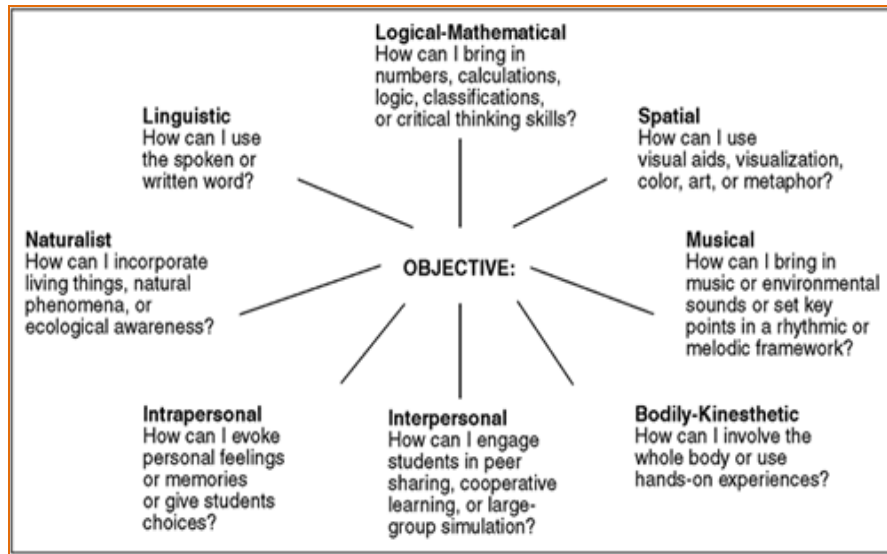
Kaip sudaryti daugialypio intelekto teorija pagrįstus pamokų planus–vienas iš ieškojimo būdų. T. Armstrongo patarimu, daugialypio intelekto teorija pateikia modelį

instrukcijų, kuriame nėra kažkokių konkrečių taisyklių išskyrus tas, kurios įvedamos atsižvelgiant į paties pažinimo bei specifinius mokomojo dalyko poreikius (pvz.: matematikos, kalbos, muzikos). Pedagogai gali rinktis įtraukdami daugialypio intelekto teoriją ir pritaikydami ją savo individualiems mokymo metodams bei mokymo filosofijai (tol kol toji filosofija neteigia, kad visi vaikai mokosi vienodu būdu). Tačiau giliau nagrinėjant daugialypio intelekto teoriją, galime rasti eilę parametrų kuriais remiantis mokytojai gali sukurti naujus mokymo planus ir strategijas. Tiesą sakant teorija pateikia situacijas kuriomis remdamiesi mokytojai gali orientuotis į tam tikrus gebėjimus, dalykines sritis, temas ir mokomuosius tikslus bei sudaryti mažiausiai aštuonis mokymo būdus. Iš esmės daugialypio intelekto teorija pateikia priemones vienos dienos pamokų planams, savaitiniams bei ilgalaikiams planams sudaryti. Tokiu būdu visų vaikų gebėjimai yra lavinami.

Geriausias būdas sudaryti mokymo planus remiantis daugialypio intelekto teorija yra galvoti kaip būtų galima mokomąją medžiagą vienoje gebėjimų srityje perkelti į kitą sritį. Kitaip sakant, kaip būtų galima paimti vieną lingvistinį mokomąjį dalyką (pvz. anglų kalbą) ir perkelti jį ne į kitą lingvistinį mokomąjį dalyką (pvz. ispanų ar prancūzų), bet į kitų gebėjimų sritis (pvz. muzikinius, fizinius, vizualinius, loginius, socialinius ir kt. gebėjimus).

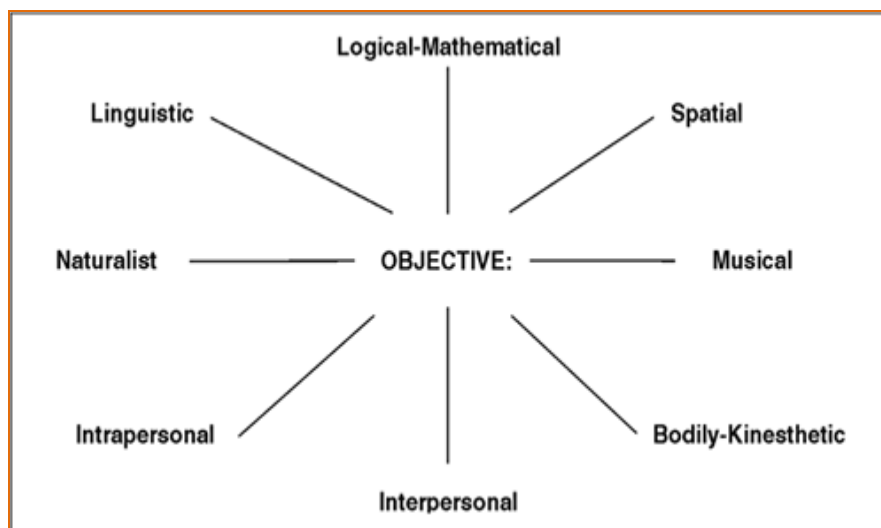
Žemiau pateikiama 7 žingsnių planavimo metodika, kurią T. Armstrongas (2009) pristato knygoje „The Multiple Intelligences in the classroom“. Ji sukurta remiantis daugialypio intelekto teorijos esme. Knygos įvade H. Gardneris pasidžiaugė T. Armstrongo išsiskiriančiu požiūriu, tikslumu, teorijos gilumu išvalgumu ir pateikė pedagogams „draugiškas“ rekomendacijas, patarimus pabrėždamas, kad daugialypių intelektų taikymas ugdyme atskleidžia ugdymo galimybių įvairovę (Gardner H., 2009).

1. **Sutelkite dėmesį į konkrečią temą arba tikslą.** Jūs galite sukurti mokymo planą ilgesniam laikotarpiui (pvz. metų laikotarpiui) arba sukurti programą specialioms ugdymo tikslams pasiekti (pvz. individualizuoto ugdymo planas). Nesvarbu kokia bebūtų tema kaip pagrindinis objektas, įsitikinkite, kad Jūs aiškiai ir glaustai suformulavote tikslą.
2. **Iškelkite esminius daugialypio intelekto teorijos klausimus.** Remiantis pateiktų klausimų pavyzdžiais (žr.2 pav.), kuriais reiktų remtis sudarant mokymo planus. Šie klausimai gali padėti sužadinti kūrybingas idėjas sekantiems žingsniams.

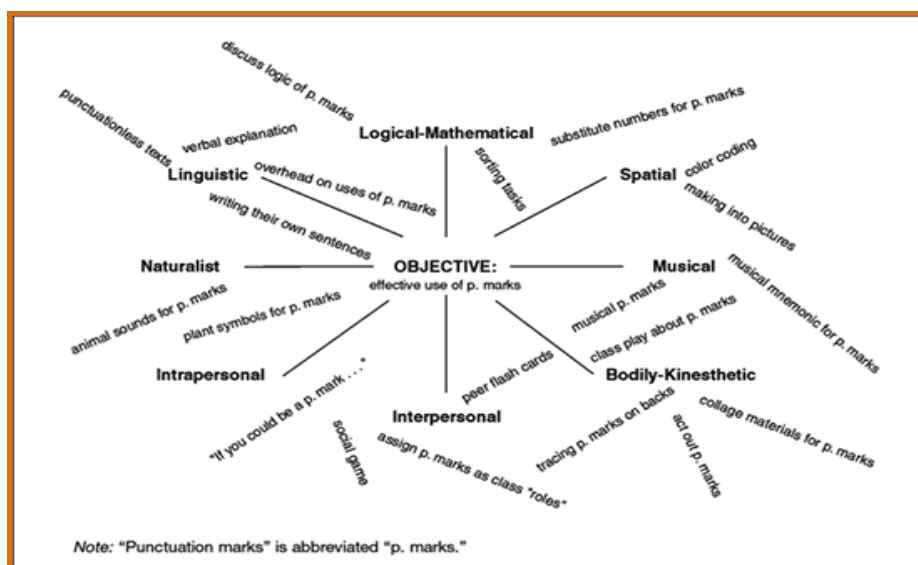
2 pav. Klausimų schema padedanti pedagogui sudaryti ugdymo planą (pagal T. Armstrongą, 2009)

3. **Apsvarstykite galimybes.** Peržiūrėkite paveikslėlyje pateiktus klausimus, bei daugialypio intelekto metodikos medžiagą ir mokymo būdus aukščiau esančiame paveikslėlyje. Kurie iš metodų atrodo tinkamiausi? Taip pat apsvastykite ir kitas - čia neįtrauktas galimybes.
4. **Minčių lietus.** Naudodamiesi daugialypio intelekto teorijos planavimo lapu, kaip 2 paveikslėlyje, surašykite kiek įmanoma daugiau mokymo metodų kiekvienai intelektualinio gebėjimo sričiai lavinti. Rašydami metodus atkreipkite dėmesį į savo temą ir būkite konkretūs (pvz. užuot parašę „vaizdo klipas“ rašykite „vaizdo klipas apie atogrąžų mišką“). Minčių lietaus esmė yra surašyti viską kas šauna į galvą. Nusistatykite bent 20 – 30 idėjų ribą ir bent 2 – 3 idėjas kiekvienai intelektualinių gabumų grupei. Minčių lietaus metodas kartu su kolegomis gali paskatinti kūrybingesnę mastymą.

3 pav. Tikslų išskėlimo ir ugdymo centrų žemėlapis (pagal T. Armstrongą, 2009)

5. **Parinkite tinkamas veiklas.** Iš minčių surašytų Jūsų planavimo lape apibraukite tuos metodus, kurie atrodo tinkamiausi Jūsų mokomojoje aplinkoje.

4 pav. Pedagogo užrašai, minčių, idėjų, strategijų žemėlapis (pagal T. Armstrongą, 2009)

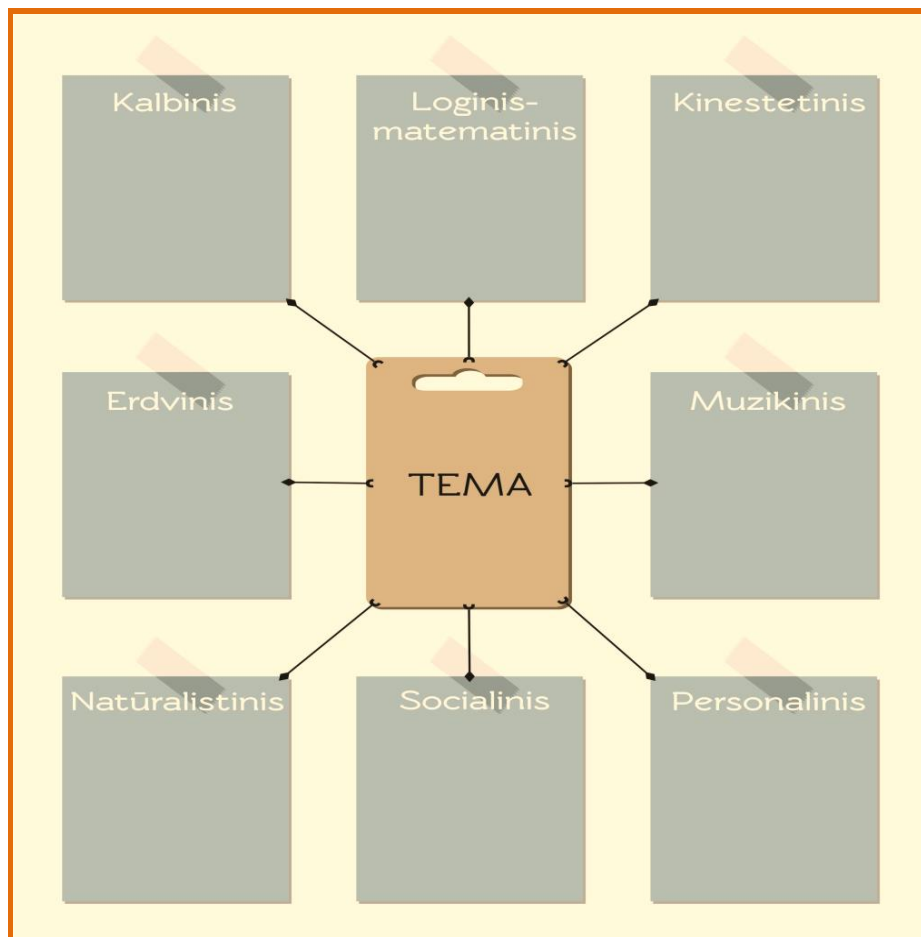
6. **Sudarykite nuoseklų planą.** Naudodamiesi pasirinktais metodais, sukurkite ugdymo planą arba skyrių tam tikrai temai arba pasirinktam tikslui įgyvendinti.

7. Įgyvendinkite planą. Surinkite reikiamą medžiagą, parinkite tinkamą laiko tarpą ir įgyvendinkite suplanuotą ugdomąją veiklą. Esant reikalui galite keisti veiklą tam, kad įtrauktumėte būtinus pakeitimus iškilusius įgyvendinimo metu.

Žemiau pateiktose (žr.5 ir 6 pav.) grafinėse schemose galima pamatyti, paanalizuoti kaip gali atrodyti dienos, savaitės ar net mėnesį trunkančios veiklos ugdymo planas.

<i>Savaitės planas</i>				
<p>1. Esminiai klausimai nukreipiantys pedagogo planavimą:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ką vaikui reikia išmokti; - Ką vaikas jau žino; - Kaip siekti užsibrėžto tikslo; - Kaip vertinsite vaiko žinias; <p>2. Mokymosi stiliai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Audialinis - girdimasis; - Vizualinis-regimasis; - Kinestetinis; - Mišrus; <p>3. Intelektai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kalbinis; - Matematinis-loginis; - Erdvinis; - Muzikinis; - Kinestetinis; - Socialinis; - Personalinis; - Natūralistinis; <p>4. Mokymo(si) žingsniai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Žinojimas; - Suvokimas; - Taikymas; - Analizė; - Vertinimas; - Apibendrinimas; 	<i>Laikas</i>			
	P.			
	A.			
	T.			
	K.			
	P.			

5 pav. Planavimo schemų pavyzdžių erdvinis išdėstymas (pagal T. Armstrongą, 2009)

6 pav. Planavimo schemų pavyzdžių erdvinis išdėstymas (pagal T. Armstrongą, 2009)

Profesoriaus H. Gardnerio nuomone, kurią jis atskleidė savo laiške, darbo planavimas yra būtinas kiekvienos specialybės atstovui. Neplanuodamas žmogus negali numatyti savo atliekamo darbo sekos. Planavimas - kelias į sėkmingą darbą. Yra siūloma labai įvairių planavimo pavyzdžių, bet kaip planuoti ir kokia būtų patraukliausia forma gali kiekvienas daryti pagal savo galimybes ir stilių.

3. Howardo Gardnerio ugdymo modelio tyrimas

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metodologija. Sudarant tyrimo metodologiją, apmąstyti esminiai teoriniai jos pagrindai. Tyrimo metodologiniu pagrindu pasirinktos 2 esminės paradigmos: interpretacinė paradigma, pagrindžianti kokybinių tyrimų taikymą, kaip realybės pažinimo būdą ir pozityvistinė, pagrindžianti kiekybinių tyrimų taikymą, kaip realybės pažinimo būdą. Taip pat siekta realizuoti trianguliacijos principą, kad gauti duomenys būtų patikimi.

Vieni mokslininkai griežtai laikosi vienintelio požiūrio, dažniausiai pozityvistinio (Aubrey at al., 2000, pagal Mukherji P., Albon D., 2011) teigia, kad dvi paradigmos viename moksliniame darbe nesuderinamos, t.y. kiekybinių ir kokybinių tyrimų tame pačiame darbe negalėtume naudoti. Tačiau naujo paradigminio požiūrio pradininkas T.Kuhn (1970, pagal Arthur J., Warning M., Coe R., Hedges L.V., 2012) ir kiti mokslininkai (Denzin, 2001, pagal Mukherji P., Albon D., 2011; Castle, K., 2012) teigia, kad skirtingas paradigminis požiūris į tyrinėjimą reiškini, padeda jį geriau atskleisti, pažinti. Taigi, toleruojamas konfrontuojančių tyrimo perspektyvų, grindžiamų skirtingomis paradigmomis, taikymas, jeigu tai logiškai pagrįsta ir padidina realybės pažinimo galimybes. P. Mukherji, D. Albon (2011) bei J. Arthur, M. Warning, R. Coe, L.V. Hedges (2012) nurodo, kaip galima derinti kiekybinius ir kokybinius tyrimus. Kiti mokslininkai (Hammersley, 2007, pagal Arthur J., Warning M., Coe R., Hedges L.V., 2012) aprašo tyrimus, grindžiamus 2 paradigmomis (kiekybine/pozityvistine ir kokybine/interpretacine/pozityvistine) arba 3 paradigmomis (kiekybine/pozityvistine; kokybine/interpretacine/pozityvistine ir kritine/emancipacine). Remiantis šiuo principu magistro darbe derinamos dvi paradigmos.

Magistro tyrimas grindžiamas šiomis teorinėmis ir metodologinėmis nuostatomis:

Konstruktivizmo pedagogika, teigiančia, kad vaikas pasaulį pažįsta patirtiniu keliu, naują patirtį integruoja į jau turimą sistemą, pats konstruoja savo pažinimo strategijas, pažinimo stilių. Vaikas ugdomi bendraudamas ir bendradarbiaudamas su suaugusiuoju, bendraamžiais, sąveikaudamas su sociokultūrine aplinka.

Humanistine pedagogika, interpretuojančia vaiką kaip savitą individualybę, pagrindinį ugdymosi proceso veikėją, pabrėžiančia vaiko ir jo patirties unikalumą, pasitikinčia vaiko prigimtinių galių jėga. Vaikui pripažįstama teisė turėti savo nuomonę, pačiam rinktis veiklą ir kurti unikalius santykius su kitais. Pedagogas siekia užmegzti su

vaiku meile grįstą kontaktą, palaikyti vaiko iniciatyvas, padėti jaustis oriam, kūrybiškam, savarankiškam.

H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija, akcentuojančia, kad vaikas pasaulį pažįsta vadovaudamasis aštuoniais (vienuolika) intelektų, kad kiekvieno vaiko individualumą lemia dominuojantis intelektas, todėl vaikas turi stipriąsias ir silpnąsias pažinimo sritis. Pedagogas turėtų sukurti sąlygas vaikams mokytis skirtingais būdais bei siekti tiltų tarp atskirų intelektų tiesimo. Vadovaujamosi nuostata, kad vaikas turi "šimtą kalbų", t.y. šimtą būdų pažinti pasaulį ir išreikšti save.

Fenomenologine filosofija, pagal kurią pasaulis, kad ir egzistuojamas objektyviai, tam tikrą reikšmę įgauna tik per asmeninį jos suvokimą. Vaikas pertvarko jau turimą patirtį apie pasaulį pagal jam reikšmingus aspektus, būtobulina ir plėtoja prasmingą pasaulio suvokimą.

Darbe taip pat remiamasi **trianguliacijos teorinėmis nuostatomis**, akcentuojančiomis kiekybinių ir kokybinių tyrimų dermę siekiant objektyvesnės tiesos apie tiriamą reiškinį, derinant skirtingus požiūrius. Kiekybinių ir kokybinių tyrimų derinimas leidžia giliau išvelgti tiriamą fenomeną (Bitinas B., 2006). Kiekybiniai tyrimai padeda atskleisti esminius objekto požymius, jo funkcionavimą. Kokybinių tyrimų paskirtis - išsamiai pažinti ir aprašyti pasirinktą objektą (Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V., 2008). Kiekybiniai metodai, taikyti magistro darbe: vaiko veiklos pasirinkimo ir jos pobūdžio skirtinguose ugdymo centruose stebėjimas, tėvų ir pedagogų anketavimas. Kokybiniai metodai: atvejo analizė - vaiko dominuojančio intelekto nustatymas, remiantis jo veiklos pasirinkimo ir jos pobūdžio skirtinguose ugdymo centruose stebėjimo duomenų kokybine analize; tyrėjo užrašų vedimas, padedantis interpretuoti vaikų ugdymosi proceso ypatumus. Trianguliacijos principo taikymas padėjo analizuoti ugdymosi procesą visų jo dalyvių požiūriu.

Tyrimo problema:

- Kokie yra H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija grindžiamo ugdymo modelio ypatumai?
- Kokius veiklos centrus ir kokią veiklą juose renkasi vaikai su skirtingais dominuojančiais intelektais?
- Koks yra pedagogų ir tėvų požiūris į H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija grindžiamą ugdymo modelį?

Tyrimo objektas: Howardo Gardnerio daugialypio intelekto teorija grindžiamas ugdymo modelis bei praktinis jo taikymas šiuolaikinėje ikimokyklinio ugdymo sistemoje.

Tyrimo tikslas: Atskleisti H. Gardnerio daugialypio intelekto teorinius pagrindus bei intelektų teorija grindžiamo ugdymo modelio praktinio taikymo ypatumus.

Tyrimo hipotezė: H. Gardnerio ugdymo modelis, grindžiamas daugialypio intelekto teorija, atveria daug galimybių vaiko vystymuisi - išbandyti, kaupti naujas žinias ir potyrius jam būdingo intelekto (-ų) ribose.

Tiksliui pasiekti išskirti tokie darbo ir tyrimo uždaviniai:

1. Išaiškinti vaikų veiklos centruose dažnį bei vaikų su skirtingais dominuojančiais intelektais veiklų pasirenkamumo ypatumus.
2. Nustatyti pedagogų ir tėvų požiūrį į H. Gardnerio ugdymo modelio svarbą.

Magistriniame darbe yra taikomi šie metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas;
2. Anketinė pedagogų ir tėvų apklausa;
3. Vaiko ir vaikų grupės veiklos centruose stebėjimas;
4. Atvejų analizė;
5. Lyginamoji analizė;
6. Asmeninių tyrėjo užrašų vedimas.

Tiriamųjų charakteristika. Tyrime dalyvavusių ugdymo įstaigų tikslas - vaikus ugdyti visapusiškai. "Visapusiškai" reiškia būtinybę leisti kiek įmanoma įvairiau skleisti pojūčiams ir gebėjimams, o kūno/jausmų bei intelekto/proto nelaikyti priešybėmis. "Visapusiškai" reiškia, jog suvokti save ir savo ugdytinius kaip neatsiejamą dalį pasaulio, kurį turime jausti visais savo pojūčiais ir vertinti blaiviu protu, kad galėtume prisiimti atsakomybę už tai, kas pasaulyje vyksta ir už mūsų veiksmus jame, savo idėjomis dalinasi vienos privataus ugdymo įstaigos steigėjai. „ Kalbant apie vientisą mokymąsi dažnai yra cituojamas Pestalozzi, kuris vietoj tradicinio mokymosi akcentavo „ mokymosi procesą galva, širdimi, ranka“, teigia Varanauskas R. (2007).

Vaikų ugdymo įstaigos remiasi garsaus mokslininko, psichologo Howardo Gardnerio intelektų įvairovės teorija, domisi teorijos esme ir bando idėjas įgyvendinti praktiškai. Pedagogų principinė nuostata yra tai, kad būtent ikimokykliniame ir pradiniame mokykliniame amžiuje privalu sudaryti kuo įdomesnes, veiklesnes, palankesnes sąlygas visų intelektų puoselėjimui ir jų plėtojimui.

Tyrimė dalyvavo dvi privačios ugdymo įstaigos ir 18 šiose ugdymo įstagoose dirbančių pedagogų. Vienos iš jų – 17 ugdytinių, kurių mišrus amžius nuo 3 iki 6 metų, 12 pedagogų ir 50 ugdytinių tėvų. Antrosios ugdymo įstaigos – 6 pedagogų komanda. Tyrimė dalyvavo 30 valstybinių ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogų.

Iš viso tyrimė dalyvavo 17 vaikų, 48 pedagogai, 50 tėvų.

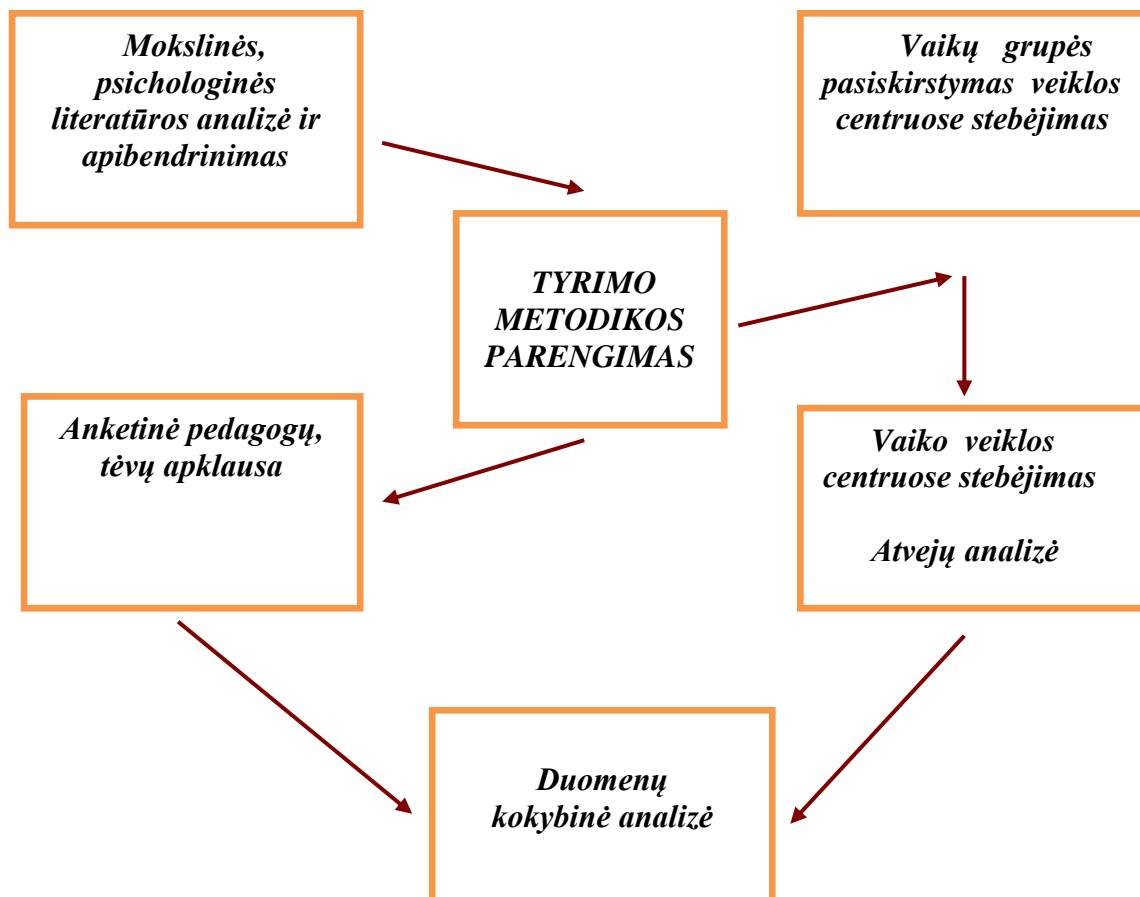
*11 lentelė
Vaikų pasiskirstymas pagal amžių*

Amžius	N	Proc.
3 m.	4	23.5
4 m.	2	11.8
5 m.	5	29.4
6 m.	6	35.3
Total	17	100.0

PASTABA: N – absoliutus skaičius; proc. - procentinė išreiška.

Kokybiniame vaikų ugdymo centrų stebėjimo tyrimė dalyvavo 17 (3 – 6 metų amžiaus) vaikų, iš kurių, kaip matyti iš pateiktos lentelės 23.5 proc. buvo 3 m. amžiaus, 11.8 proc. – 4 m. amžiaus, 29.4 proc. – 5 m. amžiaus ir 35.3 proc. – 6 m. amžiaus.

Tyrimo eiga: Mokslinės, psichologinės literatūros studijavimas, jos analizė, vertimai bei esminės H. Gardnerio metodo esmės nustatymas, konsultacijos ir asmeniniai susirašinėjimai su profesoriumi H. Gardneriu, empirinių tyrimų etapas - apklausa, anketavimas, stebėjimai bei tyrimo rezultatų analizė, išvadų pateikimas. Vienas iš magistrinio darbo tyrimo etapų skiriamas tyrimo strategijai, metodikai sukurti ir sudaryti. Pasirengta bandomajam tyrimui, kuris atliekamas 2012 metų gegužės mėnesį. Buvo sutvarkytos ir paruoštos grupių erdvės, sudarytos anketos pedagogų, ugdytinių tėvų apklausai, parengti vaiko bei vaikų grupės veiklos centruose stebėjimo protokolai. Žemiau pateiktame pavyzdyje galime paanalizuoti ir pamatyti grafinį tyrimo eigos išdėstymą.

7 pav. Tyrimo metodikos parengimo schema

- Intensyviai analizuojama mokslinė ir psichologinė literatūra, ieškomi teoriniai šaltiniai, kurie padėtų kuo įdomiau ir plačiau apibūdinti ir pristatyti H. Gardnerio daugialypę intelektų teoriją ir išsiaiškinti taikymo ikimokyklinio amžiaus tarpsnyje galimybes.
- Ypatingą svarbą atlieka aplinkos paruošimas, bei ugdymo priemonių spektras. Ar aplinka yra tinkamai paruošta ir funkcionali pasirinkta vaikų veiklos centruose stebėjimo forma.
- Daugeliui vaikų reikia įdomių ir alternatyvių strategijų, kurios nuvestų juos į naują pažinimo erdvę. Viena tokių - „bridging“ – „tilto nutiesimas“, skatinantis ir sukuriantis terpę augančiam vaikui tobulinti ir atrasti vis naujų žinių (Gardner H., Feldman D. H., Krechevsky M., 1998).
- Tuo tikslu numatyti ir išsiaiškinti dominuojantį vaiko veiklos pobūdį buvo pasirinkta individuali vaiko veiklos centruose stebėjimo forma.

- Kaip kinta ir vyksta vaikų pasirinkta veikla ugdymo centruose pasirinkta vaikų veiklos centruose stebėjimo forma.
- Siekiant išsiaiškinti ar profesoriaus H. Gardnerio intelekto teorijos pagrindai yra žinomi pedagogams ir ar yra taikytinos idėjos dirbant su ikimokyklinio amžiaus vaikais buvo parengta anketinė pedagogų apklausa.
- Kaip svarbus šios teorijos praktinis taikymas renkantis ugdymo įstaigą savo vaikams yra pasirinkta tėvų anketinė apklausa.

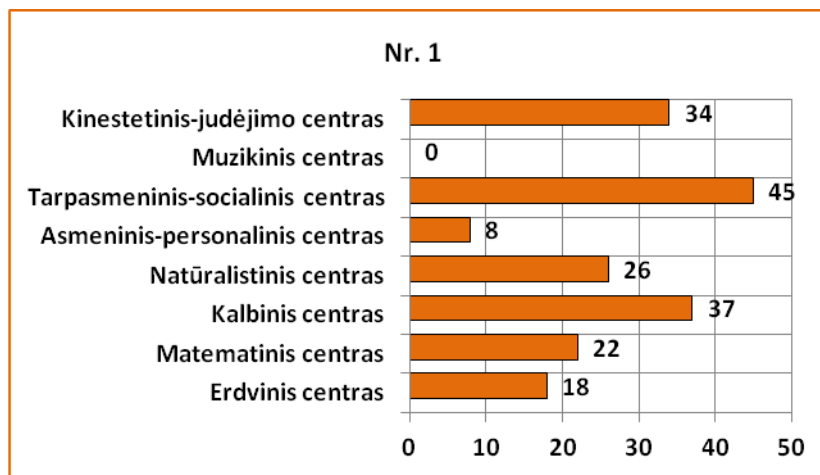
Sekantis tyrimo etapas (2012 metų spalio - sausio mėnesiais) skiriamas tyrimo vykdymui ir eigai. Atliekami vaikų veiklos centruose stebėjimai bei anketinė pedagogų ir tėvų apklausa. Siekiant nustatyti kaip kinta vaikų pasirenkama veikla centruose, vaikai buvo stebimi vieną savaitę, fiksuojant centrų veikimo dažnį matuojant laiką kas 0,5 val. Su tikslu atlikti individualų, nuoseklų vaiko pasirenkamų veiklų pasiskirstymą centruose, atliktas dviejų dienų kiekvieno vaiko stebėjimas fiksuojant laiką kas 0,5 val. Viso individualaus tyrimo trukmė - 34 dienos. Su tikslu išsamiau paanalizuoti pedagogų žinias, idėjų įgyvendinimo etapius, planavimo galimybes ir t. pasirinkta pedagogų apklausos anketa. Kokią reikšmę renkantis ugdymo įstaigą savo vaikams turi H. Gardnerio idėjų taikymas, atskleidžia ugdytinių tėvų apklausos anketa.

Baigiamasis tyrimo etapas skiriamas statistinei tyrimų analizei ir gautų tyrimo duomenų apdorojimui Microsoft Excel ir SPSS programomis bei tyrimo analizavimui ir išvadų pateikimui.

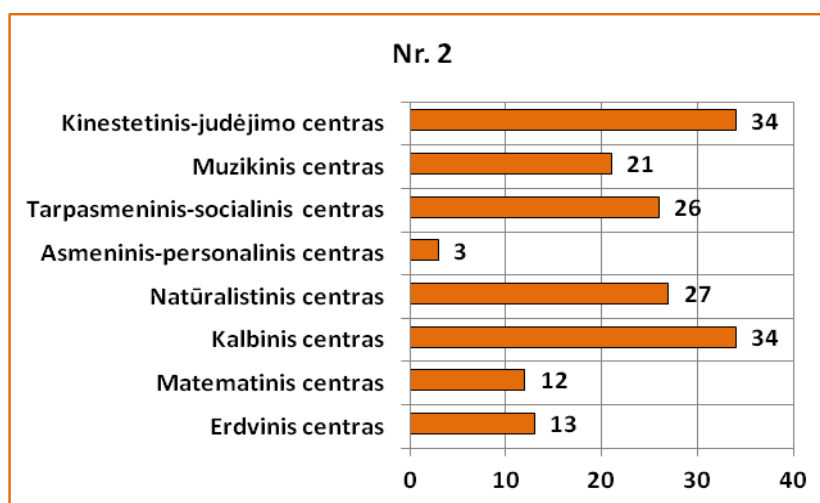
3.2. Vaikų centruose pasirenkamos veiklos dažnis

Siekiant išsiaiškinti, **kokuose ugdymo centruose vaikai renkasi veiklą**, jų „judėjimas“ iš vieno ugdymo centro į kitą buvo fiksuojamas penkias dienas. Tyrime dalyvavusių vaikų amžius nuo 3 iki 6 metų. Stebėjimas vyko vieną savaitę, fiksuojant vaikų lankymąsi centruose kas 0,5 valandos.

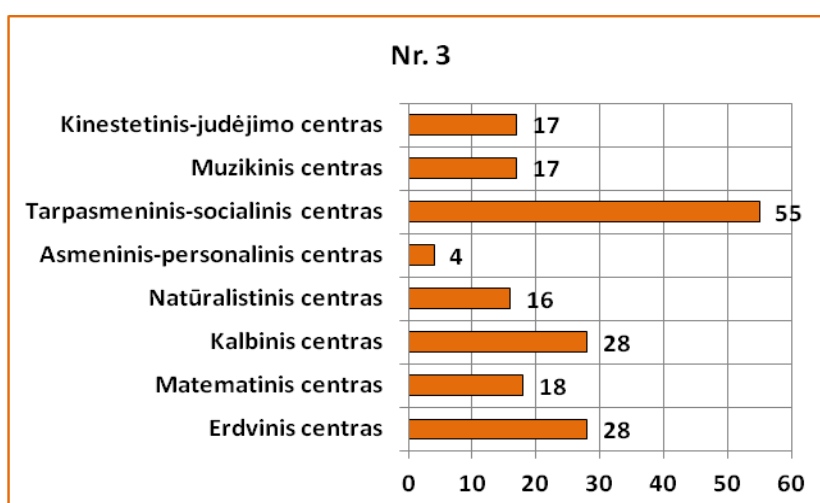
Žemiau pateiktame (žr. 8pav.) galime pamatyti, kaip vaikų veikla centruose pasiskirsto per vieną dieną, t.y. *pirmadienį*. Vienos dienos stebėjimai atskleidė, kad visos grupės vaikai dažniausiai renkasi žaidimus socialiniame centre (45 kartai), kiek mažiau laiko vaikai praleidžia kalbiniame (37 kartai) ir kinetiniame - judėjimo (34 kartai) centruose. Vaikai per vieną dieną pasirenka veiklas natūralistiniame (26 kartai) bei matematiniame-loginiame centre (22 kartai). Stebėjimo laikotarpiu veiklas asmeniniame – personaliniame centre vaikai rinkosi rečiausiai, ten lankėsi 8 kartus.

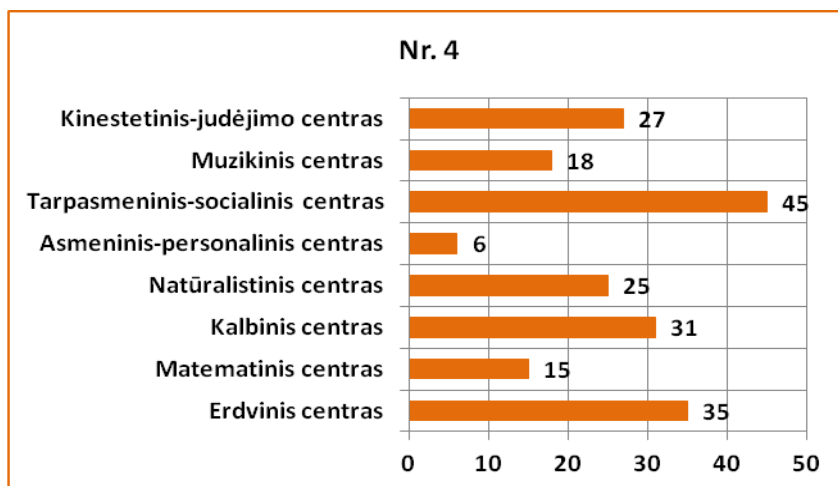
8 pav. Vaikų centruose pasirenkamos veiklos dažnis (kartais) pirmadienį įskaitant ir kelis vieno vaiko pasirinkimus (N=17)

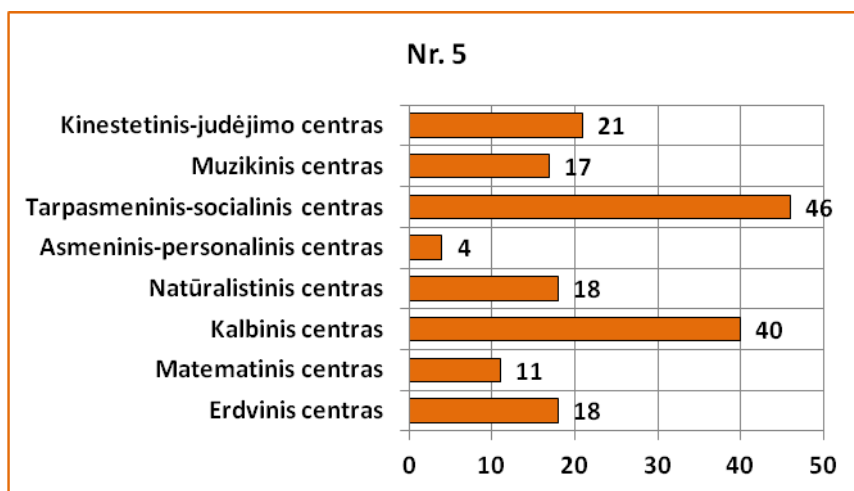
9 pav. Vaikų centruose pasirenkamos veiklos dažnis (kartais) antradienį įskaitant ir kelis vieno vaiko pasirinkimus (N=17)

10 pav. Vaikų centruose pasirenkamos veiklos dažnis (kartais) trečiadienį įskaitant ir kelis vieno vaiko pasirinkimus (N=17)

11 pav. Vaikų centruose pasirenkamos veiklos dažnis (kartais) ketvirtadienį įskaitant ir kelis vieno vaiko pasirinkimus (N=17)

12 pav. Vaikų centruose pasirenkamos veiklos dažnis (kartais) penktadienį įskaitant ir kelis vieno vaiko pasirinkimus (N=17)

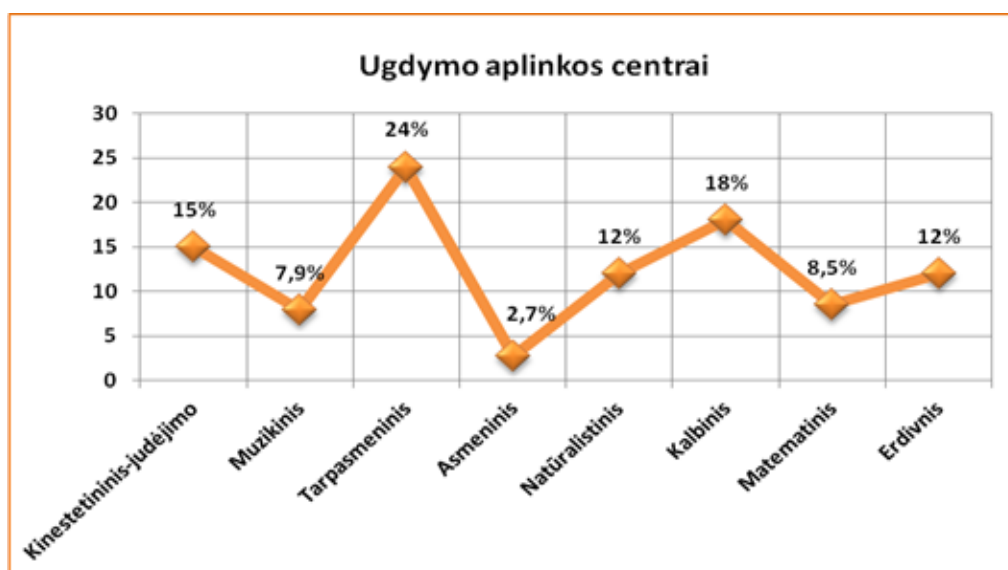
Vienos dienos, t.y. *antradienio* stebėjimai atskleidė, kad visos grupės vaikai dažniausiai renkasi žaidimus kalbiniame (34 kartai) ir kinestetiniame (34 kartai) centruose. Rečiausiai lankėsi personaliniame (3 kartai).

Vienos dienos, t.y. *trečiadienio* stebėjimai atskleidė, kad visos grupės vaikai dažniausiai renkasi žaidimus socialiniame (55 kartai) centre, kalbiniame ir erdviame po (28 kartai). Rečiausiai lankėsi personaliniame centre (4 kartai).

Vienos dienos, t.y. *ketvirtadienio* stebėjimai atskleidė, kad visos grupės vaikai dažniausiai renkasi žaidimus socialiniame (34 kartai) centre, erdviame (35 kartai), kalbiniame (31 kartai). Rečiausiai lankėsi personaliniame centre (6 kartai).

Vienos dienos, t.y. *penktadienio* stebėjimai atskleidė, kad visos grupės vaikai dažniausiai renkasi žaidimus socialiniame (46 kartai) centre, kalbiniame (40 kartai). Rečiausiai lankėsi personaliniame centre (4 kartai).

Vertinant vaikų veiklos centruose stebėjimą *visą savaitę*, galime teigti, kad vaikai labiausiai norėjo veikti tarpasmeniniame - socialiniame centre (24%), kuriame bendrauja, žaidžia siužetinius žaidimus ir kt. Personaliniam tobulėjimui skirta erdvė nėra vaikų mėgiama. Tame centre lankėsi (2,7%) vaikų. Tyrimas taip pat atskleidžia, kad vaikai beveik lygiomis dalimis renkasi veiklą erdviame (12%), natūralistiniame (12%) bei kinestetiniame - judėjimo centruose (15%).

13 pav. Vaikų lankymosi centruose procentinis dažnis per savaitę (fiksuojant jų buvimą centruose kas 0,5 val.)

Kaip parodė *savaitės* stebėjimas mišraus amžiaus grupėje, vaikų norą rinktis veiklas lemia ir amžiaus galimybės. Šešiamečių vaikų diagramos skalę (žr. 12 lent.) galime teigti, koks svarbus yra bendravimas su draugais šiame amžiaus tarpsnyje. Net (8%) yra fiksuojamas vaikų veikimas tarpasmeniniame-socialiniame centre. Šešiamečių noras rinktis veiklas kalbiniame centre (6,7%) rodo, ryškus domėjimasis raidėmis, knygomis, skaitymu. Penkiamečiai dažniausiai žaidė socialiniame (5,7%) ir kalbiniame (4,5%) centruose. Keturių metų amžiaus vaikų procentiniai duomenys rodo žemą veikimo dažnį beveik visuose centruose, labiausiai rinkosi veiklas socialiniame (4,2%) centre. Trijų metų amžiaus vaikai pranašesni už keturmečius kalbiniame (3,4%), matematiname – loginiame (1,6%), kinestetiniame (3,5%), natūralistiniame (2,7%) ir muzikiniame (1,8%) centruose. Trimečiai kalbiniame centre nori pasivyti penkiamečius.

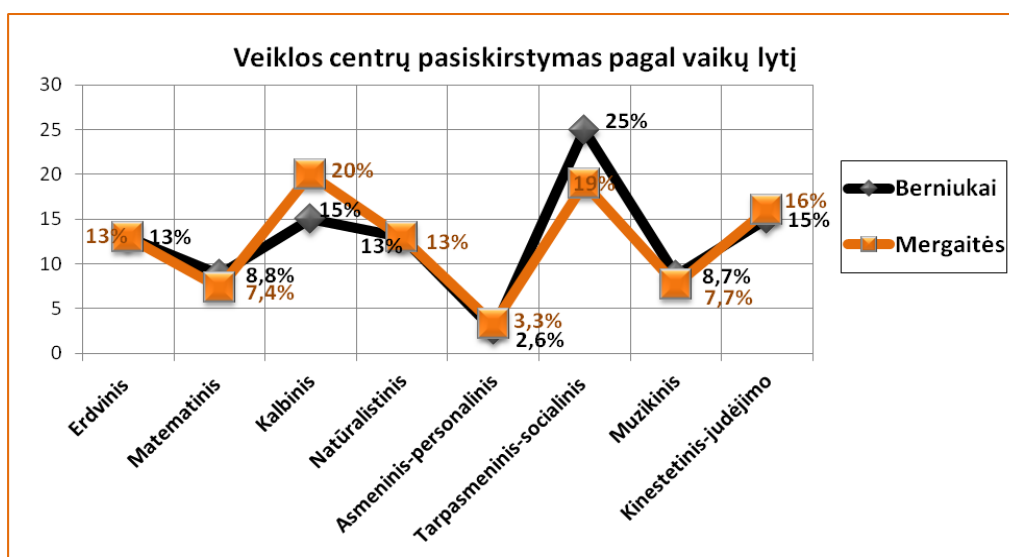
Labai svarbus pastebėjimas, kad vaikai rečiausiai rinkosi veiklas personaliniame, matematiname – loginiame ir muzikiniame centruose. Vadinasi reikia atkreipti dėmesį į aplinkos, centrų parengimą veikloms, norint skatinti vaikų aktyvumą, motyvaciją, individualumą ir norą ieškoti naujų atradimų.

12 lentelė

Skirtingo vaikų amžiaus veikimo ugdymo centruose dažnis per savaitę (kartai / %)

Ugdymosi aplinkos centrai	6 metai		5 metai		4 metai		3 metai	
	Kartai	Proc.	Kartai	Proc.	Kartai	Proc.	Kartai	Proc.
Erdvinis centras	46	4,6	29	3	19	2,2	18	2
Matematinis centras	28	3,2	19	2	12	1,4	14	1,6
Kalbinis centras	59	6,7	40	4,5	27	3	35	3,4
Natūralistinis centras	36	4	29	3,3	23	2,6	24	2,7
Asmeninis-personalinis centras	13	1,5	8	0,9	1	0,1	2	0,2
Tarpasmeninis-socialinis centras	71	8	50	5,7	37	4,2	37	4,2
Muzikinis centras	21	2,4	23	2,6	13	1,5	16	1,8
Kinestetinis - judėjimo centras	40	4,5	39	4,4	24	2,7	31	3,5

Kaip parodė vienos savaitės stebimos vaikų veiklos centruose tyrimo rezultatai, mergaitės ir berniukai veiklas centruose pasirenka skirtingai.

14 pav. Mergaičių ir berniukų lankymosi centruose dažnis (%) per savaitę

Mergaitės dažniausiai renkasi veiklą kalbiniame centre, tai parodo (20%), berniukai mieliau pasirenka veiklą tarpasmeniniame - socialiniame centre (25%). Veiklos erdviniame (13%), natūralistiniame (13%) centruose pasirenkamos tolygiai. Kiti ugdymo centrai, tokie kaip muzikinis, matematinis - loginis bei asmeninis - personalinis skiriasi keliais procentais, tai galime pamatyti pateiktame paveiksle (žr. 14 pav.). Berniukus labiau domina veiklos matematiniam - loginiam centre, vos keliais procentais skiriasi nuo mergaičių (8,8% - 7,4%) ir muzikiniame (8,7% - 7,7%), o kinestetiniame centre vos 1% veiklesnės yra mergaitės (16%), berniukai (15%).

Atlikti vaikų stebėjimai parodė, kad kinta vaikų pasirenkamų veiklų ir veikimo centruose dažnis ir pagal amžių, lytį, stebėjimo trukmę.

Siekiant išsamiau išanalizuoti, **kokuose ugdymo centruose vaikai renkasi veiklą, papildomai buvo vykdomas individualus vaikų „judėjimo“ iš vieno ugdymo centro į kitą stebėjimas.** Kiekvienas vaikas individualiai buvo stebėtas po 2 dienas (viso stebėjimo bendra trukmės apimtis 34 dienos).

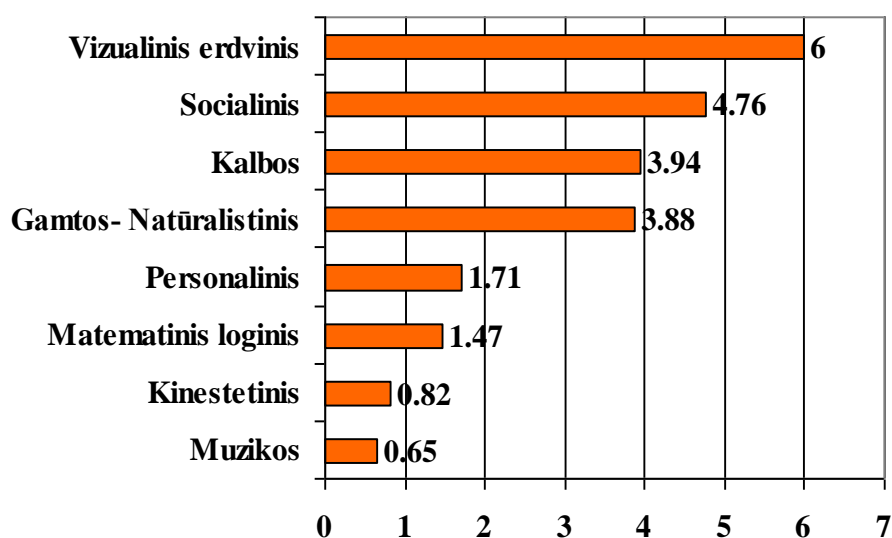
Kaip parodė kiekvieno vaiko dviejų dienų stebėjimo rezultatai, tarp 3 - 6 metų amžiaus vaikų populiariausi yra šie ugdymo centrai: vizualinis – erdvinis (kiekvienas vaikas per dvi dienas veiklą centre renkasi vidutiniškai 6 kartus) ir socialinis (4.76 kartus), kalbinis (3.94 kartus), natūralistinis (3.88 kartus), personalinis (1.71 kartus), matematinis–loginis (1.47 kartus), o mažiausiai vaikai rinkosi kinestetinį (0.82 karto) bei muzikinį (0.65 karto) centrus.

Stebėtų vizualinio - erdvinio ir socialinio centrų veiklų pasireiškimas per dvi stebėjimo dienas (žr. 13 lent.) pastebėtas nuo 2 iki 10 kartų, kalbinio centro-nuo 2 iki 5 kartų, natūralistinio centro – nuo 2 iki 8 kartų, personalinio centro–nuo 0 iki 5 kartų, matematinio - loginio centro – nuo 0 iki 8 kartų, kinestetinio centro – nuo 0 iki 3 kartų ir muzikinio centro – nuo 0 iki 2 kartų.

Vaikų veiklos centruose dažnis per dvi dienas(vidurkis, min., max.)

Ugdymo centrai	Veiklos pasirinkimo centre atvejų vidurkis	Standartinė vidurkio paklaida	Min.	Maks.
Vizualinis - erdvinis	6.00	0.664	2	10
Socialinis	4.76	0.458	2	10
Kalbinis	3.94	0.201	2	5
Natūralistinis	3.88	0.373	2	8
Personalinis	1.71	0.371	0	5
Matematinis - loginis	1.47	0.486	0	8
Kinestetinis	0.82	0.261	0	3
Muzikinis	0.65	0.170	0	2

15 paveiksle pateiktas grafinis nustatytų dėsningumų vaizdas, vaikų ugdymo centrų pasirinkimą veikimui ir žaidimams. Bandydami palyginti vienos ir dviejų dienų vaikų veiklos centruose pasirenkamumą, galime pamatyti, kad po dviejų dienų stebėjimo pakito ir centrų pozicija. Vaikai labiausiai domėjosi veiklomis erdviame centre, kuriame pasirinko piešimo bei konstravimo veiklas. Galime teigti, kad personaliniame, matematiname – loginiame, kinestetiniame ir muzikiniame centruose kai kurių vaikų veikla nepasireiškė iš viso. Darytina išvada, kad vaikų veikla centruose ir vaikų noras juose veikti kinta nuo temos, aplinkos paruošimo, priemonių funkcionalumo, vaikų susidomėjimo ir kt.

15 pav. Vaiko veiklos centruose dažnio per dvi dienas grafinis vaizdas

Analizuota, kokiuose ugdymo centruose veiklą dažniau renkasi trejų, ketverių, penkerių, šešerių metų vaikai.

14 lentelėje pateikti *trejų* metų vaikų veiklos pasirinkimo ugdymo centruose duomenys. Kadangi stebėjimui pasirinkta mišraus amžiaus grupė, nutarta paanalizuoti ir pastebėti ar lemia pasirenkamų veiklų skaičius pagal vaikų amžių. Kaip parodė individualūs dviejų dienų stebėjimo rezultatai *3 metų* amžiaus vaikų veikloje populiariausi yra šie ugdymo centrai: vizualinis – erdvinis (kiekvienas vaikas per dvi dienas veiklą centre renkasi vidutiniškai 7.2 kartus), socialinis (5.75 kartus), natūralistinis (4 kartus). Mažiausiai vaikai rinkosi kinestetinį (0.82 karto) bei muzikinį (0.65 karto) centrus.

Stebėtų *3 metų* amžiaus vaikų veikloje vizualinio - erdvinio centro veiklų pasireiškimas per dvi individualaus stebėjimo dienas pastebėtas nuo 4 iki 10 kartų, socialinio centro - nuo 5 iki 6 kartų, natūralistinio centro – nuo 2 iki 6 kartų, kalbinio centro - nuo 2 iki 5 kartų, asmeninio - personalinio centro – nuo 0 iki 3 kartų, matematinio - loginio cento – nuo 1 iki 2 kartų. Vaikų veikimo pasireiškimas kinestetiniame ir muzikiniame centruose buvo stebimas nuo 0 iki 1 karto.

Kaip matyti iš tyrimo duomenų vaikai nesusidomėjo veiklomis personaliniame, kinestetiniame ir muzikiniame centruose.

14 lentelė
3 metų amžiaus vaikų veiklos pasirinkimo ugdymo centruose dažnis per dvi dienas (vidurkis, min., max.)

Ugdymo centrai	Veiklos pasirinkimo centre atvejų vidurkis	Standartinė vidurkio paklaida	Min.	Maks.
Vizualinis - erdvinis	7.25	1.250	4	10
Socialinis	5.75	0.250	5	6
Kalbinis	3.25	0.629	2	5
Natūralistinis	4.00	0.913	2	6
Personalinis	1.50	0.645	0	3
Matematinis - loginis	1.25	0.250	1	2
Kinestetinis	0.50	0.289	0	1
Muzikinis	0.50	0.289	0	1

15 lentelėje pateikti *ketverių* metų vaikų veiklos pasirinkimo ugdymo centruose duomenys. Kaip parodė individualūs dviejų dienų stebėjimo rezultatai *4 metų* amžiaus vaikų veikloje populiariausi yra šie ugdymo centrai: socialinis (kiekvienas vaikas per dvi dienas veiklą centre renkasi vidutiniškai 7.5 kartus), kalbinis (4 kartai). Mažiausiai vaikai rinkosi kinestetinį (2.5 karto) bei personalinį (0.5 karto) centrus.

Stebėtų *4 metų* amžiaus vaikų veikloje veikimo socialiniame centre pasireiškimas per dvi individualaus stebėjimo dienas pastebėtas nuo 5 iki 10 kartų, kalbos centre – 4 kartus, kinestetiniame, natūralistiniame ir erdviniam centre – nuo 2 iki 3 kartų, o asmeniniame - personaliniame – nuo 0 iki 1 kartų.

Kaip matyti iš tyrimo duomenų, kurie pateikti žemiau esančioje (žr. 15 lent.), vaikai mažiausiai laiko praleido personaliniame centre, o veiklomis muzikiniame ir matematiniam – loginiam centruose nesusidomėjo išvis.

15 lentelė
4 metų amžiaus vaikų veiklos pasirinkimo ugdymo centruose dažnis per dvi dienas (vidurkis, min., max.)

Ugdymo centrai	Veiklos pasirinkimo centre atvejų vidurkis	Standartinė vidurkio paklaida	Min.	Maks.
Vizualinis - erdvinis	2.50	0.500	2	3
Socialinis	7.50	2.500	5	10
Kalbos	4.00	0.000	4	4
Natūralistinis	2.50	0.500	2	3
Personalinis	0.50	0.500	0	1
Matematinis - loginis	0.00	0.000	0	0
Kinestetinis	2.50	0.500	2	3
Muzikinis	0.00	0.000	0	0

16 lentelėje pateikti *penkių* metų vaikų veiklos pasirinkimo ugdymo centruose duomenys. Kaip parodė individualūs dviejų dienų stebėjimo rezultatai *5 metų* amžiaus vaikų veikloje populiariausi yra šie ugdymo centrai: natūralistinis (kiekvienas vaikas per dvi dienas veiklą centre renkasi vidutiniškai 4.8 kartus) socialinis (4.4 kartus), erdvinis (4.2 kartus). Mažiausiai vaikai rinkosi kinestetinį (0.6 karto) bei muzikinį (0.6 karto) centrus.

Stebėtų 5 metų amžiaus vaikų veikloje veikimo erdviniam centre pasireiškimas per dvi individualaus stebėjimo dienas pastebėtas nuo 2 iki 7 kartų, socialiniame- nuo 3 iki 6, kalbiniame- nuo 3 iki 4 kartų, natūralistiniame centre – nuo 3 iki 8 kartų, personaliniame centre – nuo 0 iki 5 kartų, matematiniam - loginiam – nuo 1 iki 8 kartų bei kinestetiniame – nuo 0 iki 3 kartų . Muzikiniame centre vaikai veiklų rinktis nepamoro, buvo nuo 0 iki 1 karto.

Kaip matyti iš tyrimo duomenų dalis vaikų nesidomėjo veiklomis personaliniame, kinestetiniame ir muzikos centruose iš viso.

16 lentelė
5 metų amžiaus vaikų veiklos pasirinkimo ugdymo centruose dažnis per dvi dienas (vidurkis, min., max.)

Ugdymo centrai	Veiklos pasirinkimo centre atvejų vidurkis	Standartinė vidurkio paklaida	Min.	Maks.
Vizualinis - erdvinis	4.20	0.970	2	7
Socialinis	4.40	0.678	3	6
Kalbos	3.80	0.200	3	4
Natūralistinis	4.80	0.860	3	8
Personalinis	1.80	0.917	0	5
Matematinis - loginis	3.00	1.378	1	8
Kinestetinis	0.60	0.600	0	3
Muzikinis	0.60	0.245	0	1

Kaip parodė dviejų dienų individualaus stebėjimo rezultatai 6 metų amžiaus vaikų veikloje dominuoja vizualinis – erdvinis, kalbos, natūralistinis ir socialinis, o mažiausiai veiklų pasireiškė kinestetiniame, matematiniam – loginiam, muzikiniame ir personaliniame centruose.

Stebėtų 6 metų amžiaus vaikų veikloje vizualinio erdvinio centro veiklų pasireiškimas per dvi individualaus stebėjimo dienas pastebėtas nuo 5 iki 10 kartų, socialinio centro - nuo 2 iki 5 kartų, kalbinio centro - nuo 4 iki 5 kartų, natūralistinio centro – nuo 2 iki 4 kartų, personalinio centro – nuo 1 iki 5 kartų, matematinio - loginio centro – nuo 0 iki 3 kartų bei kinestetinio ir muzikinio centrų veiklų pasireiškimas buvo nuo 0 iki 2 kartų.

Kaip matyti iš tyrimo duomenų pateiktų lentelėje (žr. 17 lent.) veiklos personaliniame, kinestetiniame ir muzikiniuose centruose kai kurių vaikų veikloje nepasireiškė iš viso.

17 lentelė

6 metų amžiaus vaikų veiklos pasirinkimo ugdymo centruose dažnis per dvi dienas (vidurkis, min., max.)

Ugdymo centrai	Veiklos pasirinkimo centre atvejų vidurkis	Standartinė vidurkio paklaida	Min.	Maks.
Vizualinis - erdvinis	7.83	0.703	5	10
Socialinis	3.50	0.428	2	5
Kalbinis	4.50	0.224	4	5
Natūralistinis	3.50	0.342	2	4
Personalinis	2.17	0.601	1	5
Matematinis - loginis	0.83	0.477	0	3
Kinestetinis	0.67	0.333	0	2
Muzikinis	1.00	0.365	0	2

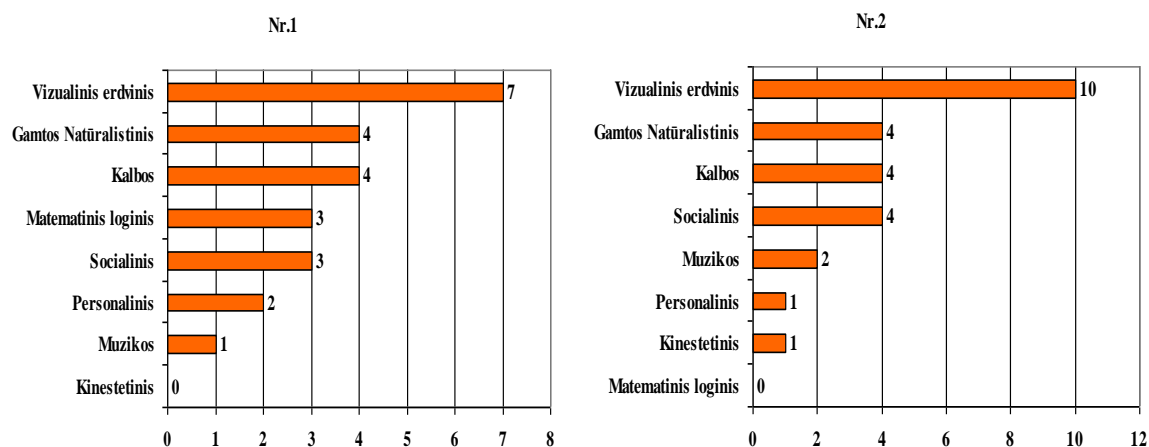
3.3. Individualios vaiko veiklos centruose tyrimo rezultatai

Siekta nustatyti, kokią veiklą ugdymo centruose rinkosi kiekvienas vaikas. Iš vaiko veiklos pasirinkimo dažnio tam tikruose centruose galima spręsti apie jo dominuojantį intelektą.

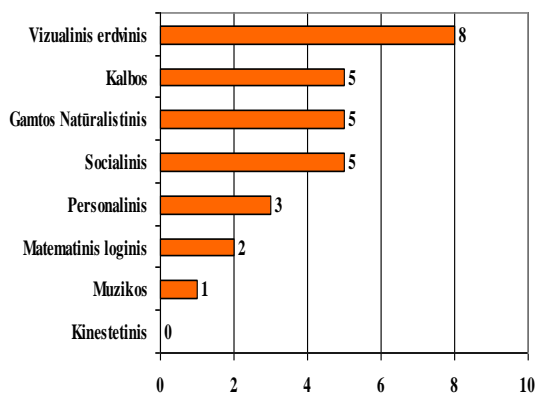
Sprendimas apie vaiko dominuojantį intelektą daromas remiantis H. Gardnerio įžvalga, kad laisvai veiklą rinkdamiesi vaikai dažniau renkasi veiklą tame centre, kuris atitinka jų dominuojantį intelektą (Gardner H., 1998)

Norint išanalizuoti ir pažvelgti išsamiau į kiekvieno ugdytinio pasirinkamų veiklų išsidėstymą, buvo atliktas stebėjimas, stebint kiekvieną ugdytinį individualiai po dvi dienas. Tarsi žemėlapyje, galime pamatyti ir išvelgti kiekvieno ugdytinio individualumą, pasirinkamų veiklų profilį. Tokiu būdu pedagogui lengviau pamatyti ir paanalizuoti veiklų išsidėstymą, ugdymo centrų funkcionalumą bei ieškoti daugybės atsakymų ir daryti prielaidą, kodėl vienas ar kitas centras mažiau funkcionalūs.

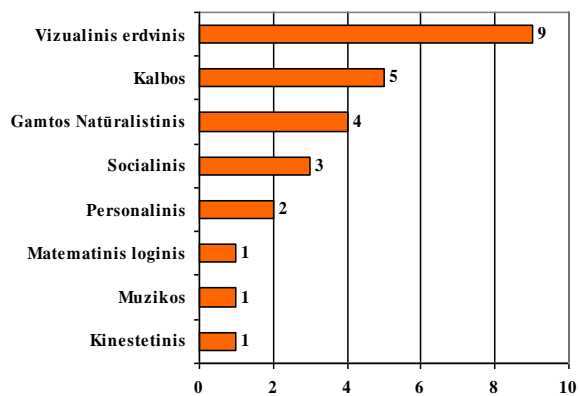
Tyrimas atskleidė, kad 10 stebėtų vaikų turi labiausiai išreikštą vizualinį-erdvinį intelektą. Kiti intelektai išreikšti skirtingai. Remiantis duomenimis apie vaiko Nr. 1 veiklos pasirinkimo dažnumą, vaiko labiausiai išreikštas erdvinis intelektas, mažiau išreikštas matematinis - loginis, socialinis, personalinis ir muzikinis intelektai. Vaiko Nr.2 mažiau išreikštas personalinis ir kinestetinis, o matematinis - loginis išvis nedomino. Vaiko Nr.5 be erdvinio intelekto ryškiai pasireiškia socialinis, kalbinis ir natūralistinis. Vaiko Nr.17 mažiausiai išreikštas muzikinis, kinestetinis ir matematinis-loginis intelektai. Vaiko Nr.10 - kalbinis, personalinis ir erdvinis intelektas, o mažiausiai išreikštas matematinis - loginis. Vaiko Nr.16 dominuojančiu intelektu matomas erdvinis, o mažiausiai išreikštas personalinis.

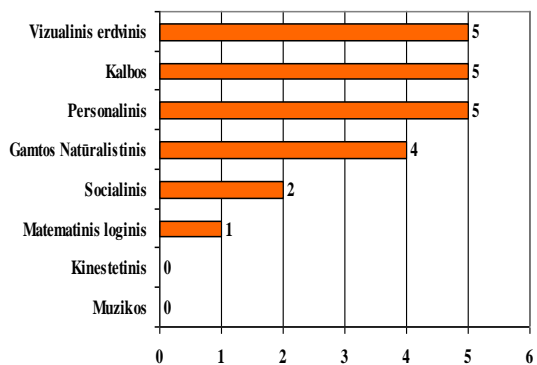
Nr.11

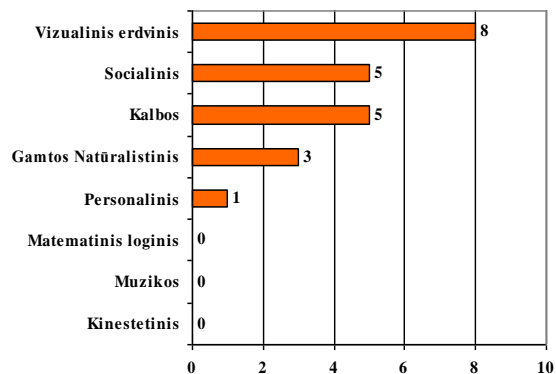
Nr.17

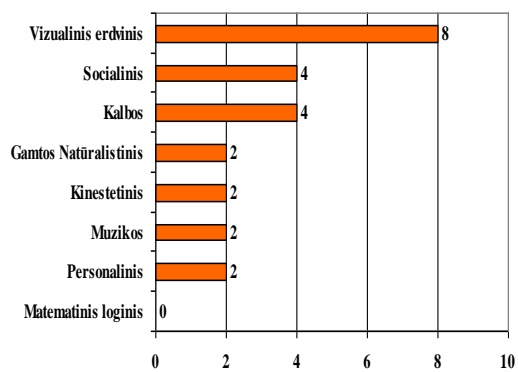
Nr.10

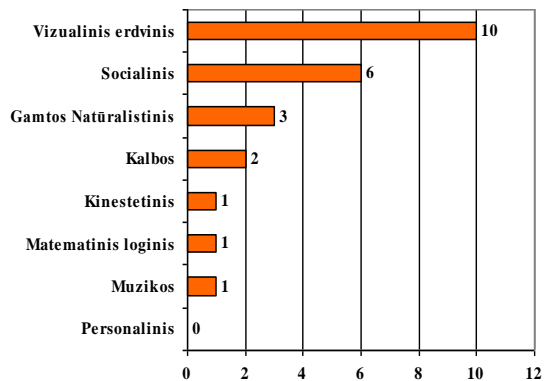
Nr.16

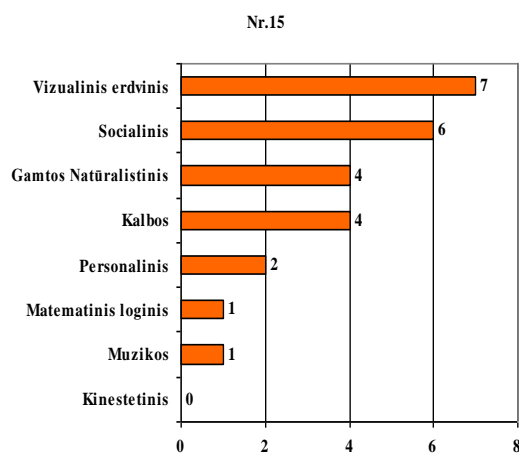
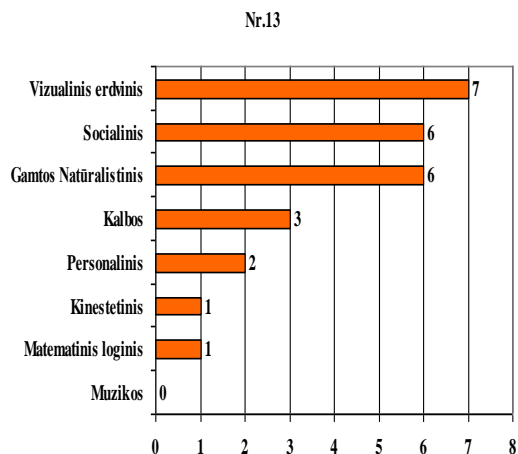
Nr.9

Nr.14

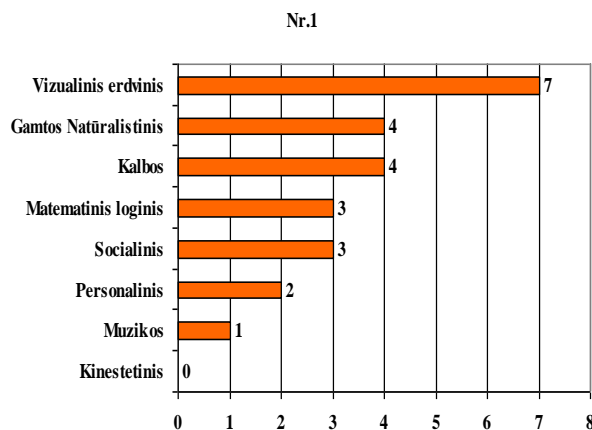
16 pav. Vaikų su dominuojančiu vizualiniu - erdviu intelektu veiklų pasirinkimo ugdyto centruose dažnis per dvi dienas

Vaiko Nr.14 pasireiškia erdvinis intelektas, o mažiausiai išreikštas muzikinis ir personalinis. Erdviu intelektu, kaip dominuojančiu išsiskiria vaikai Nr.13 ir 14. Mažiausiai išreikštas matematinis - loginis, kinestetinis ir muzikinis intelektai.

Norint paanalizuoti ir atskleisti išsamesnio individualaus stebėjimo ypatumus pasirinkta atvejų analizė. Jos dėka galima pamatyti ir apibūdinti skirtingų atvejų išskirtinumus, atskleisti kiekvieno ugdytinio veikimo pasirinkimo galimybes, pomėgius, bei susidaryti individualaus planavimo struktūrą. Tokiu būdu pedagogas gali numatyti „tilto tiesimo“ (Gardner H., 1988) nuo vieno prie kito intelekto perspektyvas.

Atvejų analizė leido nustatyti duominuojantį grupės vaikų intelektą bei suskirstyti vaikus į pogrupius pagal intelekto dominavimą.

Stebėtas vaikas - Nr. 1 yra 6 metų amžiaus.

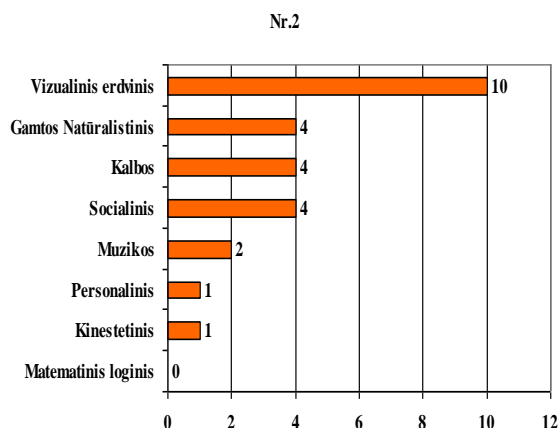
17 pav. Vaiko Nr.1 su dominuojančiu erdviu intelektu dažnis per 2 dienas

Veikloje labiausiai išreikštas *erdvinis intelektas*. Vaikas konstruoja, karpą iš popieriaus atraizų, lipdo ir modeliuoja iš popierinių juostelių laisvai kurdamas įdomias konstrukcijas. Darbuose naudoja daug spalvų, bet veikiant sunkiai sekasi susikaupti, nes daug laiko leidžia pasikalbėjimams su draugais. Dėliodamas stikliukus prie stiklo stalo ir piešdamas su paprastu pieštuku yra susitelkęs, ramus ir tylus. Kurdamas statinius iš pagaliukų įtraukia ir jaunesnius grupės draugus. Taip pat nemažai laiko leidžia veikiant natūralistiniame bei kalbiniame centruose. Kalbos centro veikla pasireiškia atliekant įvairias užduotis. Patinka analizuoti raides, perrašinėti per stiklą, įrašyti praleistą raidę ir kt. Tai darydamas yra susikaupęs. Skaitymas – mėgiama veikla. Atidžiai prisiglaudęs prie mokytojo klauso skaitomos pasakos bei noriai prašo skaityti ilgiau. Išdrįsta ir pats skaityti drauge su mokytoja ir yra tuo patenkintas. Patinka sportiniai žaidimai, žaidžia futbolą, tačiau žaisdamas noriai vadovauja kitiems ir skirsto žaidėjus į komandas. Kai žaidėjai nesielgia taip, kaip jam norėtusi – verkia aiškindamas, kad jie nežaidžia pagal taisykles. Tai išprovokuoja konfliktą. Važinėdamas su rogutėmis, gaudydamas snaiges, veikdamas lauke nuolat yra linksmas ir gerai nusiteikęs. Susimąstęs su papildinimo stiklu stebi kriaukles ir pasakoja, ką mato.

Šiek tiek mažiau pasireiškia veikiant matematiniam – loginiam ir socialiniam centre. Veikla matematiniam - loginiam centre pasireiškia per žaidimą šachmatais, kartu įtraukiant ir mokant jaunesnius draugus. Taip pat susidomėjęs žaidžia formų kūrimo žaidimus, naudoja vinis, lazdeles, pagaliukus ir kt.

Socialiniame centre bendrauja su draugais, pasidalina mintimis, pasakojimais. Labai aktyvus, kalbus ir šioje veikloje raiškiai bei įdomiai reiškia savo mintis, pamąstymus įvairiomis temomis. Mažiausiai veikia personaliniame centre. Visgi noras turėti šalia pašnekovą yra labai reikšmingas. Leidžiant laiką asmeninėje erdvėje pasirenka ilsejimąsi bei vartymąsi ant pagalvės, tačiau ir tuo metu kalba, pasakoja ar konstruoja iš skirtingo dydžio pagalvėlių. Muzikiniame centre dainuoja ir groja smuiku, kas jam labai patinka. Reikšmingu ir išskirtinai pastebėtu jaučiasi smuikuodamas grupės draugams. Visad noriai papasakoja, apibūdina atliekamus kūrinius.

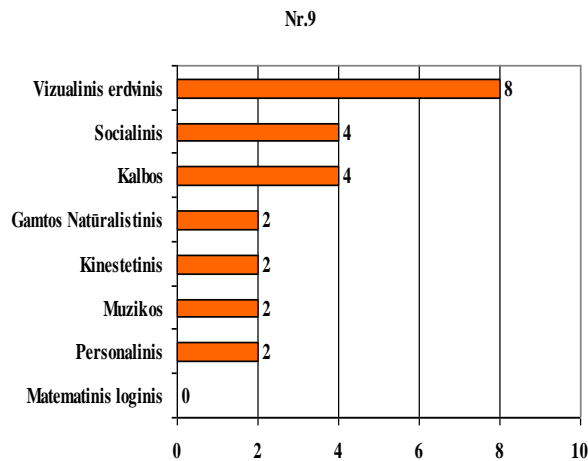
Stebėtas vaikas - Nr. 2 yra 6 metų amžiaus.

18 pav. Vaiko Nr.2 su dominuojančiu erdviniu intelektu dažnis per 2 dienas

Labiausiai dominuoja *erdvininis intelektas*. Vaikas atsakingai ir labai susidomėjęs eksperimentuoja piešdamas su pastelėmis ir medžiagų atraižomis laisvai kurdamas ornamentus, pastoviai pasakodamas apie tai, ką ruošiasi kurti ir daryti. Noriai atranda naujų, netradicinių sprendimo būdų: grupėje ir dailės studijoje lieja akvarelę, eksperimentuoja su žvakėmis vaškuodamas darbą. Konstruodamas su kaladėlėmis nuolat pasakoja apie tai, kad skris su lėktuvu, važiuos ar kt. Tačiau kurdamas žaidimo scenarijus, žaisdamas su medžiaginėmis mašinėlėmis įtraukia ir kitus vaikus. Ant smėlio rašo raidėles, piešia su pirštuku. Šio centro veikloje vaikas labai plepus ir stengiasi į pokalbį bei savo veiklą įtraukti ir aplinkinius. Tačiau baigus darbą labai atsakingai susitvarko žaidimo erdvę ir tvarkingai sudeda naudotas priemones. Matosi, kad tvarka svarbi, nes atvykus mamai, prašo jos palaukti kol susitvarkys. Labai noriai dalinasi su mama tuo, ką per dieną nuveikė. Šiek tiek mažiau pasireiškia noras veikti gamtos - natūralistiniame, socialiniame ir kalbiniame centruose. Tačiau stebima, kad jos pasireiškia kaip daugiau papildančios kitų centrų veiklas. Veikla gamtos-natūralistiniame centre pasireiškia per gėlių, sodinukų priežiūrą ir laistymą, kas sukelia pyktį, jeigu kiti jomis nesirūpina. Įtraukia draugus į savo sumąstytas veiklas supantis ant supynių, žaidžiant namus, daiktų slėpimo ir iškojimo žaidimus. Kalbiniame centre varto knygeles, laukia pasakėlių. Visos šios veiklos metu yra labai susikaupęs ir atrodo susirūpinęs. Mažiausias atranda veiklą muzikos, personaliniame ir kinestetiniame centruose. Muzikinė veikla pasireiškia šokimu ir dalyvavimu kituose muzikiniuose žaidimuose. Šioje veikloje jaučiasi patenkintas ir aktyviai dalyvauja. Personaliniame centre ilsisi kai pavargsta. Tuo metu guli ant pagalvių ir stebi šviesos šviestuve žibančias švieses. Matematinio - loginio centro veikla nedomino.

Stebėtas vaikas - Nr. 9 yra penkių metų amžiaus

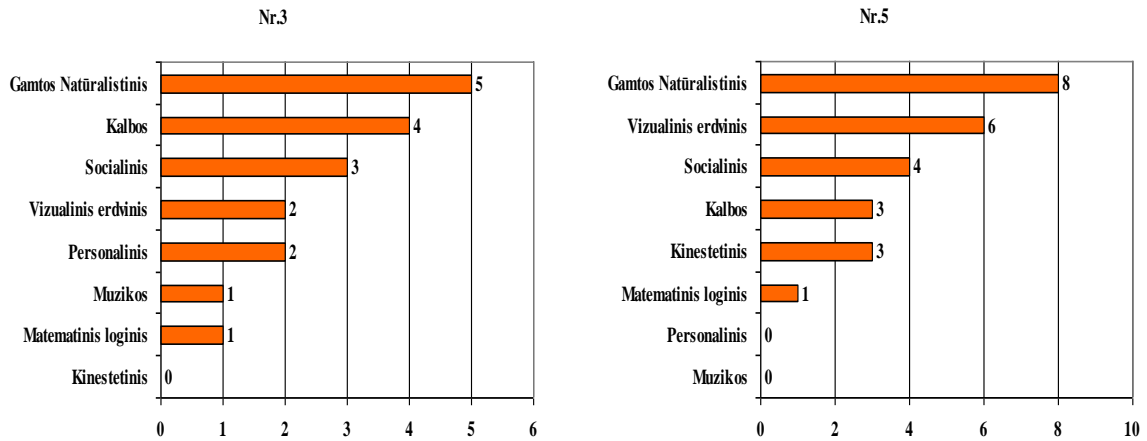

19 pav. Vaiko Nr.9 su dominuojančiu erdviniu intelektu dažnis per 2 dienas

Stebėto vaiko veikimo *erdviniame centre* veikla pasireiškė piešimu ant popieriaus. Piešdamas vaikas daug pasakoja ką piešia ir ką ruošiasi piešti, konstruoja iš popieriaus, kerpa, klijuoja. Dailės studijoje piešia su pastele, lieja su akvarele bei reikalauja iš mokytojos dėmesio. Nori, kad ji būtų šalia. Dažnai paprašo įjungti muziką. Daug pasakoja apie savo fantazijas. Pats ieško reikiamų priemonių, tačiau supyksta kai pieštukas nulūžta, kai kitas vaikas nori irgi tų pačių priemonių. Šiek tiek mažiau veikia socialiniame ir kalbiniame centre. Socialiniame centre rytais pradeda dieną - bendru grupės pasisveikinimu, dalyvavimu ryto rate, bendrose pramogose, šventėse, kuriose idėmiai tyrinėja aplinkinius ir padeda jiems. Kalbiniame centre rašo raides ir kopijuoja iš vartomų žurnalų, kalba su draugais, klauso pasakėles, kurias pats susiranda ir paprašo paskaityti. Kituose centruose veiklos mažiausiai pasireiškė, t.y. matematiniam - loginiam centre susirasti veiklos nepanoro. Gamtos – natūralistiniame centre žaidė žaidimus lauke, rideno margučius sniege vaikų padarytais vingeliais, žaidė slėpynes pusnyse. Kinestetiniame centre žaidė su kamuoliu, tai teikė didelį malonumą. Muzikinio centro veikla pasireiškia aktyviu dalyvavimu muzikiniuose žaidimuose, dainuojant ir mušant būgną. Personaliniame centre nori pabūti ryte atėjus į grupę. Tuomet knygų vartymas ir ramus pabūvimas ramybės kambaryje, puikiai nuramina po atsisveikinimų su artimaisiais.

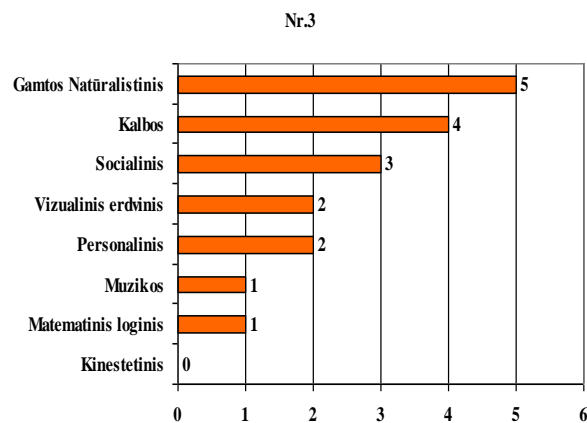
Tyrimas atskleidė, kad 2 grupės vaikai turi dominuojantį natūralistinį intelektą. Kiti intelektai išreikšti skirtingai. Remiantis duomenimis apie vaiko Nr. 3 veiklos pasirinkimo dažnumą, dominuoja natūralistinis intelektas, mažiau išreikštas matematinis - loginis, muzikinis intelektai. Vaiko Nr.5 mažiau išreikštas matematinis - loginis, personalinis ir

muzikinis nepasireiškė išvis. Šiek tiek mažiau išreikštas šių vaikų kalbinis, socialinis intelektas. Mažiausiai - muzikinis, matematinis – loginis, kinestetinis intelektas.

20 pav. Vaikų su dominuojančiu natūralistiniu intelektu veiklų pasirinkimo ugdymo centruose dažnis per dvi dienas

Stebėtas vaikas - Nr. 3 yra 5 metų amžiaus.

21 pav. Vaiko Nr.3 su dominuojančiu natūralistiniu intelektu dažnis per 2 dienas

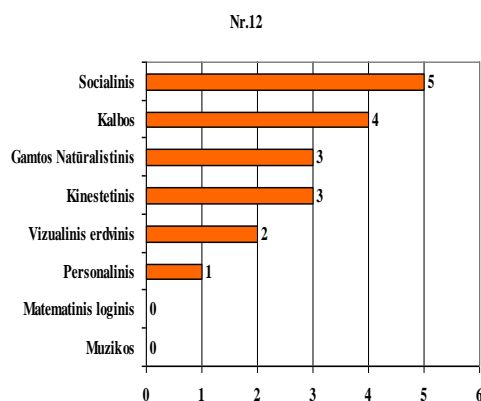
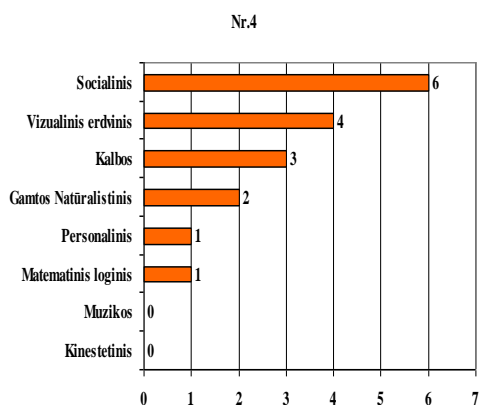
Vaikas labiausiai pasireiškia noru veikti *natūralistiniame centre*. Jo veikla pasireiškia susikaupusiu ir žingeidžiu sraigės stebėjimu ir informacijos apie ją knygoje ieškojimu, augalų tyrinėjimu ir lyginimu tarpusavyje, žaidimu lietaus balose. Jam patinka dėlioti

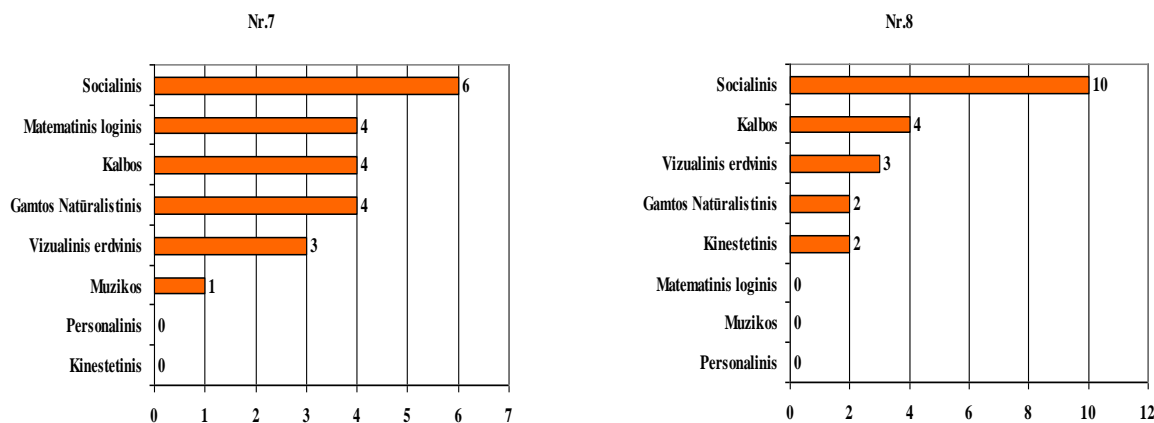
kompozicijas iš daržovių ir vaisių, gamtinės medžiagos. Šioje veikloje labai judrus ir noriai savo išgyvenimais dalinasi su kitais. Veikla kalbiniame centre pasireiškia žodžių perrašymu, užsiėmimais su logopedu, pasakų skaitymu.

Socialiniame centre dalyvauja ryto pasisveikinimuose, kuriuose esti susirūpinęs ir nedrąsus, skaidrių žiūrėjimu kartu su visais, dalyvavimu improvizaciniuose žaidimuose, kuriuose kalba mažai ir trumpai. Šiek tiek mažiau veikia vizualiniame - erdviame bei personaliniame centruose. Erdviame centre piešia gyvūnus, jaučiasi džiugiai ir prašo įjungti muziką. Veikdamas dažnai klausinėja ar gerai, nes matomas nepasitikėjimas savimi. Personalinio centro veikla pasireiškia savo daiktų, segtuvo ir asmeninės lentynėlės tvarkymu bei individualių užduotėlių atlikimu, kurias atliekant vis prašo pagalbos. Mažiausiai pastebėta veikla muzikiniame ir matematiname – loginiame centruose. Muzikiniame centre patinka muzika „per kurią galima pasvajoti“, o matematiname – loginiame centre patinka tyrinėti spynas, raktus. Atrakinti, užrakinti, atrasti tinkamo dydžio. Tai atlieka susirūpinęs.

Tyrimas atskleidė, kad 4 grupės vaikai turi dominuojantį socialinį intelektą.

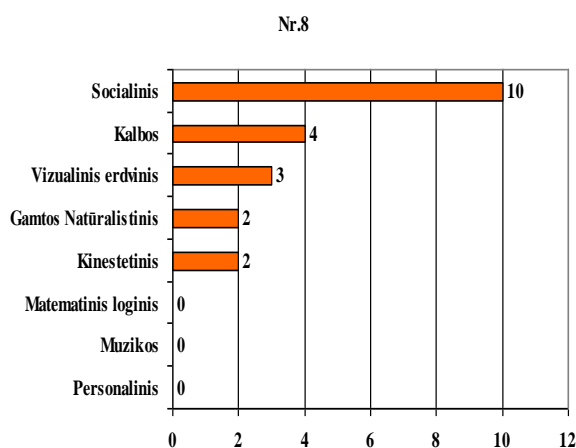
Keturi stebėti vaikai turi labiausiai išreikštą motyvaciją ir norą veikti socialiniame centre. Remiantis duomenimis apie vaiko Nr.4 veiklos pasirinkimo dažnumą, dominuoja socialinis intelektas, mažiau išreikštas matematinis - loginis ir muzikinis intelektas. Vaiko Nr.12 dominuoja socialinis ir kalbinis intelektas, mažiau išreikštas erdvinis ir personalinis. Matematinis - loginis ir muzikinis nepasireiškė. Vaiko Nr. 8 labai ryškiai dominuoja socialinis intelektas. Tačiau visi likusieji intelektai mažiau išreikšti, mažiausiai išreikštas personalinis ir muzikinis intelektas.

22 pav. Vaikų su dominuojančiu socialiniu intelektu veiklų pasirinkimo ugdyto centruose dažnis per dvi dienas

Stebėtas vaikas - Nr. 8 yra 4 metų amžiaus.

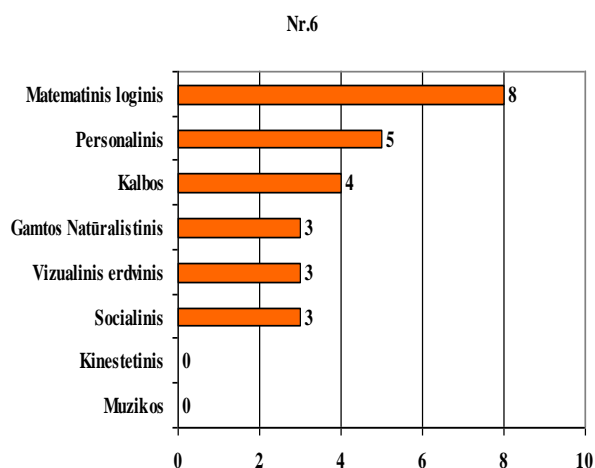
23 pav. Vaiko Nr.8 su dominuojančiu socialiniu intelektu dažnis per 2 dienas

Labiausiai dominuoja *socialinis intelektas*. Jo veikla pasireiškia rytiniu bendru grupės pasisveikinimu, dalyvavimu bendruose pokalbiuose, kur entuziastingai ir džiugiai pasakoja įvairius nutikimus. Sklandžiai dėsto mintis. Su gera nuotaika dalyvauja draugų planuojamuose žaidimuose ir padeda juos organizuoti. Linksmai žaidžia vaidmeninius žaidimus apie namus, gydymo įstaigas į kuriuos įtraukia ir kitus vaikus, tačiau su vyresniais žaisti nenori. Šiek tiek mažiau randa veiklos kalbiniame ir vizualiniame – erdviame centruose. Kalbiniame centre dėlioja raidžių korteles, varto pasakų knygas ir lankosi užsiėmimuose pas logopedą. Veiklos metu ryškiai stebimas nepasitenkinimas, kai kas nors trukdo ar neklauso. Vizualiniame – erdviame centre domina kruopštumo reikalaujančios

užduotys, tai siūlų vyniojimas ant špulės, karoliukų vėrimas ir papuošalų gaminimas, trafaretų vedžiojimas ir spalvinimas, kurių metu daugiau kalba nei piešia. Mažiausiai veikia gamtos – natūralistiniame ir kinestetiniame centruose. Gamtos – natūralistiniame centre žaidžia žaidimus ir supasi ant supynių. Šiose veiklose jaučiasi linksmas ir patenkintas. Kinestetiniame centre mėgaujasi aikido užsiėmimais salėje ir baletu šokimu, kuriuose esti rimtai nusiteikęs. Matematinio – loginio, muzikinio, personalinio centrų veiklos nestebimos.

Tyrimas atskleidė, kad 1 grupės vaikai turi dominuojantį matematinį - loginį intelektą. Labiausiai išreikšta motyvacija ir noras veikti matematiniam-loginiame centre. Remiantis duomenimis apie vaiko Nr.6 veiklos pasirinkimo dažnumą, dominuoja matematinis - loginis intelektas. Stebėtas vaikas labiausiai norėjo veikti, domėjosi veiklomis bei priemonėmis *matematiniam – loginiam centre*. Šiek tiek mažiau šio vaiko išreikštas personalinis ir kalbinis intelektas, bei vidutiniškai pasireiškiantis natūralistinis, vizualinis – erdvinis ir socialinis.

Stebėtas vaikas - Nr. 6 yra 5 metų amžiaus.

24 pav. Vaiko Nr. 6 su dominuojančiu matematinium - loginiu intelektu dažnis per 2 dienas

Noras veikti *matematiniam – loginiam centre* pasireiškia labiausiai. Jis su linijuote braižo linijas, skaičiuoja jų ilgį, rašo ir žymi savo stebėjimus. Maisto gamtinio veikloje aktyviai pristato patiekalo ingredientus, sveria produktus ir juos lygina. Veikla gaminant maistą jam teikia malonumo. Taip pat jam patinka tyrinėti metalus, eksperimentuoti su magnetais, žaisti šachmatais, stebėti ir matuoti vinių ilgius bei dėlioti juos pagal dydžius, rūšiuoti, nagrinėti dėžių turinį, konstruoti iš įvairių kaladžių namą, kurį vis griaua ir per nauja konstruoja didesnę ir geresnę, taip tobulindamas tai ką kuria. Taip pat braižo brėžinius ant milimetrinio popieriaus – kurdamas namų projektus ir iš sagų dėlioja labirintus

„keliukus“ ar sumąstytas konstrukcijas. Personaliniame centre veikia šiek tiek mažiau. Jis dažniausiai sėdi ar stebi pro langą vykstančius įvykius, ar laukdamas tėčio. Taip pat linkęs pasilikti ramybės erdvėje ir neina į lauką, motyvuodamas tuo, kad maži lauko drabužiai ar kt. Geba ryškiai pademonstruoti, kad tuo metu suirzęs ir piktas. Kalbiniame centre linkęs vartyti knygas, iliustracijas, kartu stebint kas vyksta grupėje. Mažiausiai nori veikti natūralistiniame, vizualiniame – erdviniame ir socialiniame centruose. Natūralistiniame – gamtos centre su mokytoja laisto gėles, tuo pačiu išreiškdamas norą būti arčiau jos. Nori būti pastebėtas, atnešdamas ašotį vandens labai džiaugiasi, kad už tai yra pagirtas bei paskatintas. Vizualiniame – erdviniame centre karmo iš žurnalo įvairias figūras, piešia su vaškinėmis kreidelėmis, tačiau stengiasi susirasti vietą toliau nuo kitų ir supyksta kai jo manymu negražu ar nepavyko. Veikla socialiniame centre veikla pasireiškia per dalyvavimą rytiniame grupės pasisveikinime ir bendruose žaidimuose, kurių jis kartais vengia. Kinestetinio ir muzikinio centrų veiklą pasireiškimo nepastebėta.

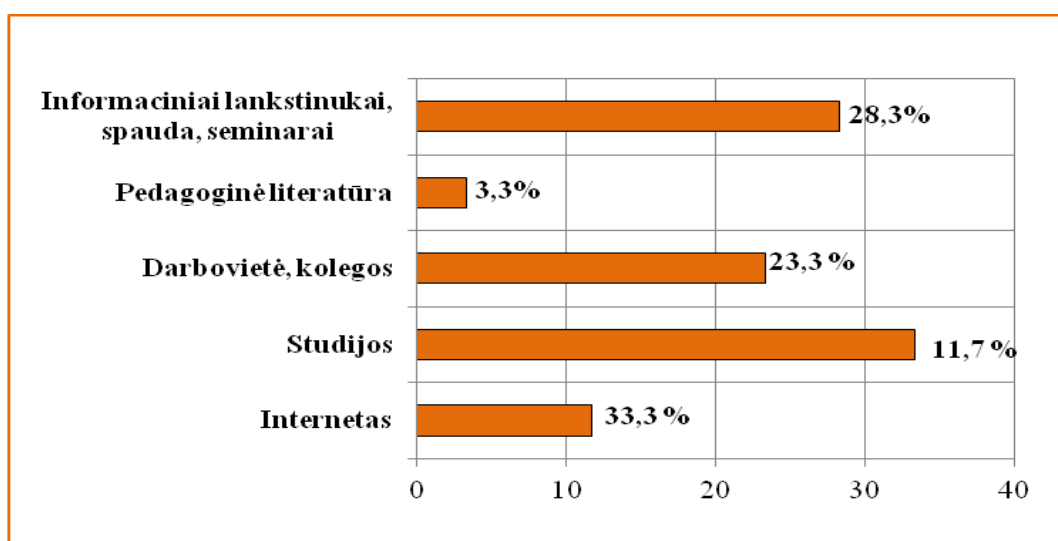
3.4. Pedagogų požiūrio į H. Gardnerio modelį tyrimo rezultatai

Norint išsiaiškinti pedagogų teorinius žinias apie H. Gardnerio sistemą, idėjų realizavimą bei taikymą praktikoje buvo pasirinkta pedagogų anketinė apklausa. Anketoje pateikti devyni atviri klausimai padėjo atskleisti pedagogų požiūrį į H. Gardnerio teoriją, jos prasmę bei praktinį taikymą. Galima teigti ir daryti išvadą, kad pedagogams H. Gardnerio teorija yra žinoma ir apie ją yra girdėta, visgi respondentų atsakymai ir nuomonė labai išsiskiria (žr. 18 lentelę). Dalis atsakiusiųjų (20%) teigia, kad ši teorija, tai visapusiškos asmenybės lavinimo sistema, o (23%) įvardino, kaip žmogaus intelektų įvairovės teoriją. Visgi stipriai išsiskirstė respondentų nuomonė apie H. Gardnerio pateiktą intelektų kiekį. Dalis atsakiusiųjų (10%) mano, kad profesorius išskyrė ir pristatė savo teorijoje 9 intelektus, (7%) apklaustųjų, kad 8 intelektus ir (10%), kad daugialypių intelektų modelį sudaro 7 intelektai. Paaiškėjo, kad (9,3%) respondentų apie teoriją nieko nežino.

Pedagogų žinios apie H. Gardnerio sistemą (%)

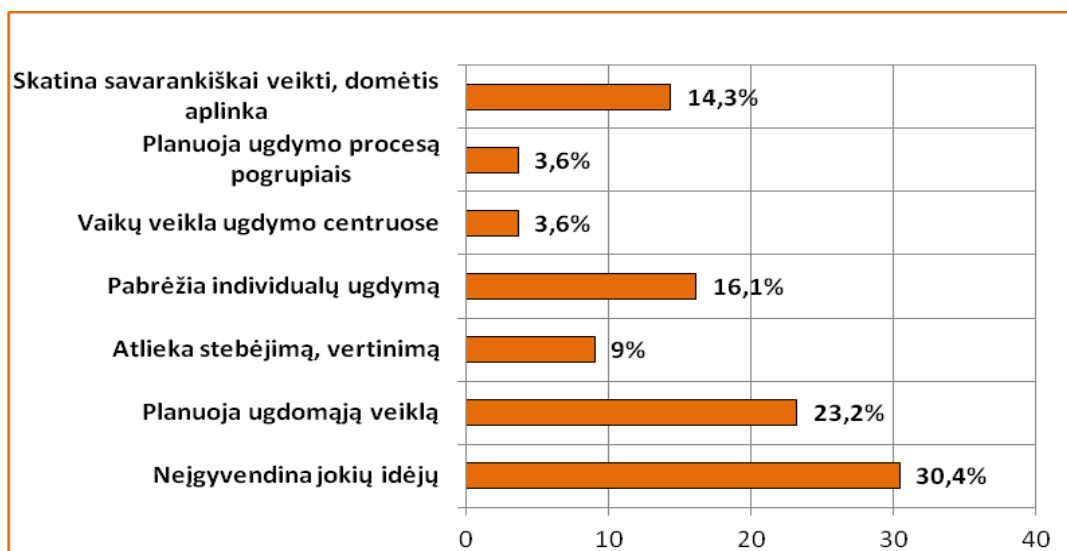
H. G. teorija: teoriniai teiginiai	Visapusiškos asmenybės lavinimo sistema	20 %
	Žmogaus intelektų įvairovės teorija	23 %
Remiantys H. G. intelektų įvairovės teorija galima:	atpažinti vaikų gebėjimų sritis	3 %
	pastebėti vaiko stipriąsias ir silpnąsias gebėjimų puses	6 %
	Intelektą sudaro ne vienas, o daug lygiaverčių sugebėjimų	12 %
H. G. teorija išskiria:	9 intelektus	10 %
	8 intelektus	7 %
	7 intelektus	10 %
	Nieko nežino	9,3%

Žemiau pateiktame (žr. 25 pav.) matyti, kad (28,3%) apklaustųjų teigia, jog būtent informacija, straipsniai spaudoje, seminaruose, skirtuose pedagogų tobulinimuisi, bei informaciniuose leidiniuose, padėjo išgisti ir plačiau sužinoti apie H. Gardnerio intelektų modelį. Informacijos paieška internete padėjo net (33,3%) apklaustųjų surasti norimos informacijos. Vienas iš veiksmingų ir informatyvių sklaidos būdų yra bendradarbiaujant su kolegomis ir pasidalinimas gerąja darbo patirtimi (23,3%). Dalis respondentų (11,7%) sužinojo apie teoriją studijuojant universitete. Vos (3,3 %) atitenka pedagogams, kurie linkę pasirinkti informacijos paiešką pedagoginėje literatūroje.

25 pav. Pedagogų apie H. Gardnerio sistemą informacijos šaltinis (%)

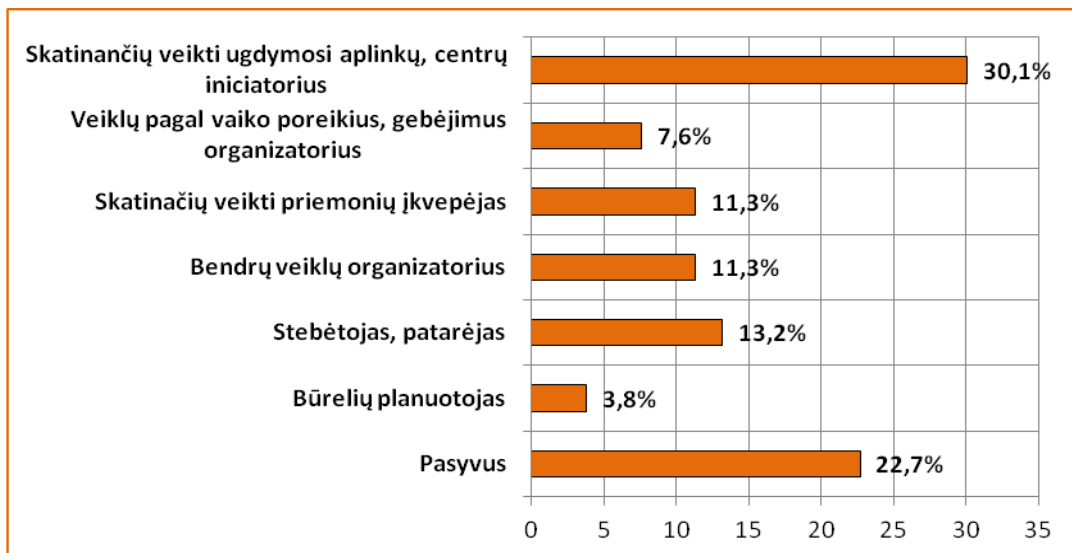
Vienas reikšmingas aspektas - pedagogo vaidmuo. Viename iš pateiktų klausimų yra siekta išsiaiškinti idėjų spektro bei įgyvendinimo grupėje su vaikais galimybes. Respondentai (žr. 26 pav.) savo atsakymuose pateikia ne vieną pasiūlymą, teigdami, kad skatina savarankišką vaikų veiklą ir domėjimąsi aplinka, taip teigia (14,3%) pedagogų, (23,2%) mano, kad labai svarbu planuoti ugdomąją veiklą, individualų požiūrį ir dėmesį kiekvienam išskiria (16,1%).

26 pav. H. Gardnerio idėjų įgyvendinimo ikimokyklinio ugdymo grupėje pedagogų nuomonė (%)

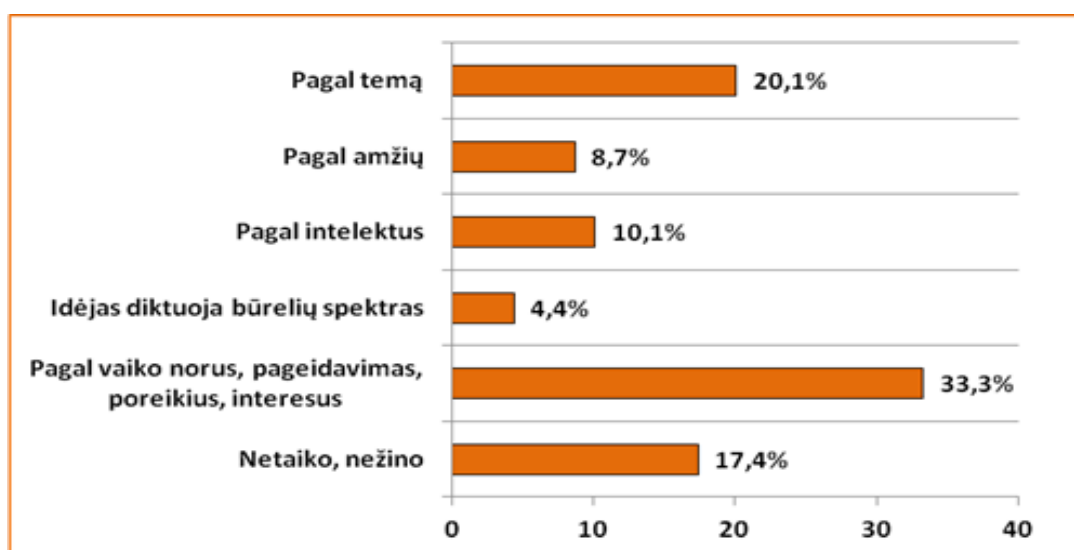
Tolygiai po (3,6%) pasiskirsto nuomonės, kad svarbi vaikų veikla centruose, bei darbas pogrupiuose. Jokių idėjų, paremtų H. Gardnerio intelektų modeliu, netaiko ir neįgyvendina (30,4%) respondentų.

Siekdami išsiaiškinti kokį vaidmenį pedagogas atlieka grupėje ir kokia pedagogo perspektyva, pateiktame (žr. 27 pav.) galime pastebėti kaip pasiskirsto respondentų atsakymai. Daugumos (30,1%) respondentų teigimu, labai svarbus ir reikšmingas yra ugdamosios aplinkos kurimas ir mano, kad pedagogas yra centrų paruošimo iniciatorius bei ugdančios aplinkos skatintojas. Teigiančių, kad svarbu pedagogui laikyti save skatinančių veikti priemonių įkvepėju (11,3%) , veiklą pagal poreikius ir gebėjimus iniciatoriumi (7,6%), stebėtoju ir patarėju (13,2) bei visų veiklų organizatoriumi (11,3%), balsai procentine išraiška pasiskirsto beveik tolygiai, vos kelių procentų skirtumu. Pasyvų pedagogo vaidmenį išskiria (22,7%) atsakiusiųjų į anketoje pateiktą klausimą.

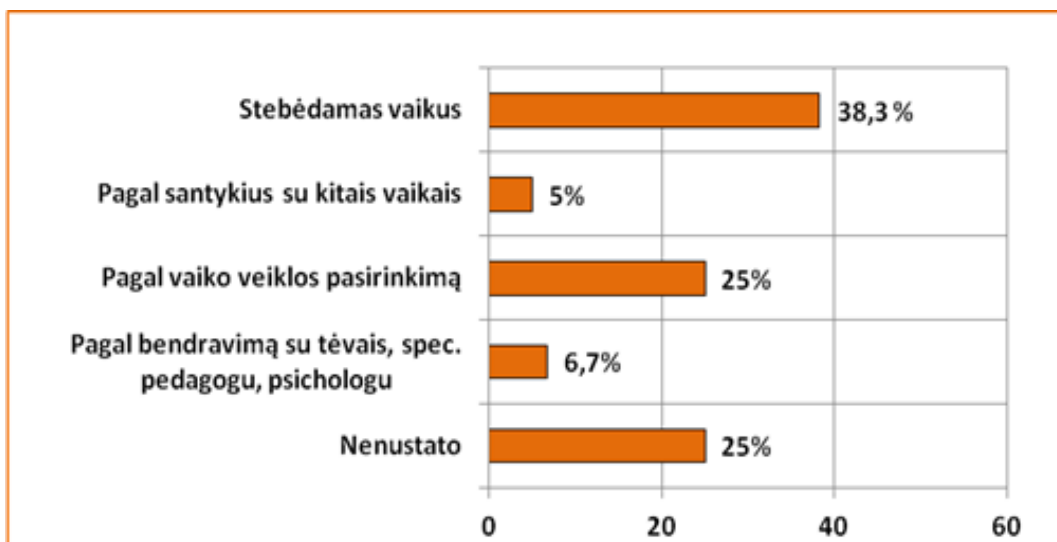
27 pav. Pedagogų nuomonė apie jo vaidmenį grupėje (%)

„Šiuo metu pripažįstama įvairių ugdymo(si) būdų taikymo būtinybė, kreipiant dėmesį ir į vaiko inicijuotą pažinimą, ir į suaugusiojo inicijuotą ugdymą(si)“ (Dodge D. T., Colker L. J., Horoman C., 2007). Pedagogų nuomone yra svarbu ieškoti kuo inovatyvesnių idėjų, nes tai padeda sudominti ir paskatinti vaikus išbandyti save kitose sferose. Didžioji dalis atsakiusiųjų (33,3%) mano, kad yra svarbus vaikų norų, pageidavimų, poreikių pasirinkimas, (4,4) respondentų teigia, kad ieškodami idėjų jie atsižvelgia į numatytų būrelių pasirinkimo galimybes, dalis pedagogų (20,1%) idėjų spektrą delioja pagal temą, (10,1%) pasitelkia intelektų teorijos esmę, (8,7%) atsižvelgia į ugdytinių amžių, ir (17,4%) negali atsakyti į pateiktą klausimą išsamiau.

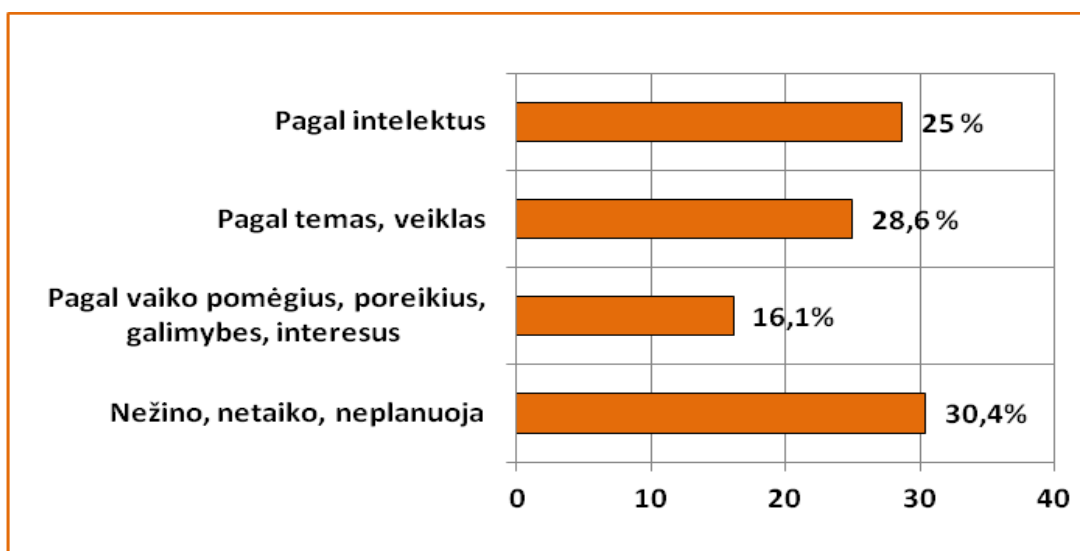
28 pav. Idėjų intelektų plėtojimui parinkimo spektras (%)

Ar svarbus vaikų vertinimas ir koku būdu gali būti nustatomas dominuojantis vaiko intelektas bei jo išraiška, pteiktame (žr. 29 pav.) galime pamatyti, kad dalis respondentų (38,3%) pabrėžia stebėjimą kaip vieną iš efektyviausių vertinimo formų. Dalis pedagogų (25%) mano, kad pagal vaikų veiklos pasirinkimą galima numatyti dominuojančio intelekto požymius. (6,7%) atsakiusiųjų teigia, kad jiems svarbus bendravimas su tėvais, spec. pedagogais ir psichologais. Taipogi svarbu paminėti, kad (25%) respondentų visai nenustato jokio dominuojančio intelekto tipo ir plačiau nekommentuoja atsakymo į šį klausimą.

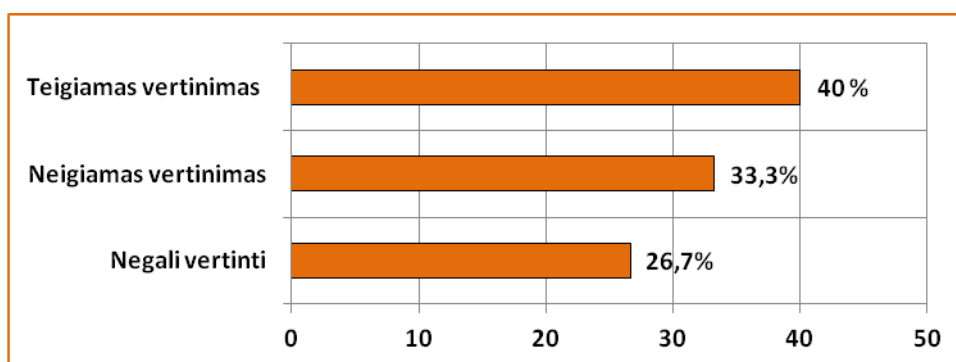
29 pav. Vaikų dominuojančio intelekto tipo nustatymas (%)

„Veiksmingas ugdymo(si) aplinkos aspektas – kiekvienos dienos sandara, t.y. tikslus laiko planavimas ir panaudojimas. Kai laikas yra nuosekliai suplanuotas, vaikai jaučiasi saugūs ir yra sąlygos jų savarankiškumui ugdyti. Kai vaikai nežino, kas vyks, grupės gyvenimas atrodo chaotiškas“ (Dodge D. T., Colker L. J., Horoman C., 2007). Numatydami dienos, savaitės planavimą (25%) pasidalinusiųjų savo patirtimi teigia, kad svarbu planuoti atsižvelgiant į intelektus, dauguma respondentų planuoja pagal temą (28,6%), atsižvelgia į vaikų poreikius, interesus ir galimybes (16,1%) atsakiusiųjų. Didžiausia dalis pedagogų (30,4%) nekommentuoja plačiau planavimo galimybių, visgi išskiria, kad daugialypio intelekto teorija nesivadovauja planuojant ugdomąjį procesą.

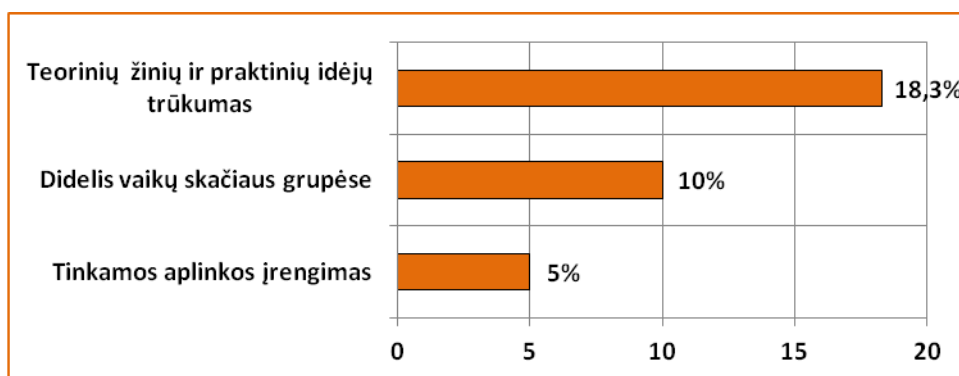
30 pav. Ugdymo planavimo gairės taikant H. Gardnerio idėjas

Į klausimą apie H. Gardnerio intelektų teorijos praktinį taikymą, (40 %) pedagogų išsakė savo nuomonę ir apibūdino teoriją kaip labai įdomią, prasmingą ir naudingą inovaciją, tačiau (33,3%) respondentų vertina neigiamai.

31 pav. Pedagogų nuomonė apie praktinį H. Gardnerio teorijos taikymą(%)

Prie neigiamo vertinimo jie išskiria eilę kriterijų, kurie jų manymu trukdo šios inovacijos įgyvendinimui. Vienas iš sunkumų - didelis vaikų skaičius grupėse, taip teigia (10%) pedagogų, teorinių žinių ir praktinių idėjų trūkumas (18,3%), tinkamos aplinkos įrengimo (5%) ir (26,7%) apklaustųjų nėra susidomėję šia teorija, nesidomi ir negali vertinti jos reikšmingumo bei praktinio įgyvendinimo galimybių.

32 pav. Pedagogų nuomonė apie H. Gardnerio teorijos praktinio taikymo sukumus (%)

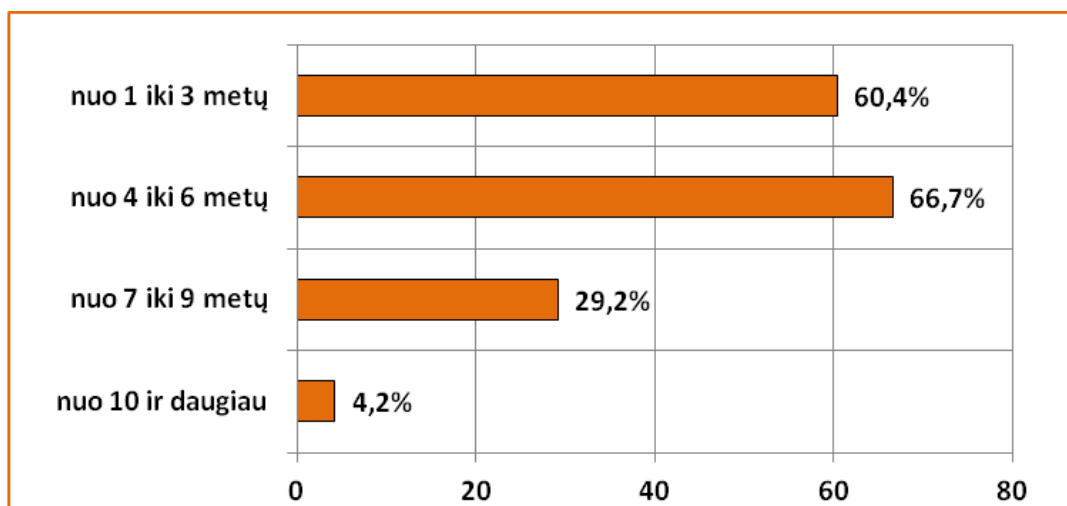
Remiantis respondentų nuomone ir pateiktais jų atsakymais galime teigti, kad dalis pedagogų laiko H. Gardnerio teoriją įdomia ir prasminga. Visgi kalbant apie praktinį jos taikymą, daugelio atsakymuose ir komentaruose galime išvelgti teorinės ir praktinės patirties trūkumą. Didžioji teorijos esmės dalis yra pateikta užsienio kalba, tad pedagogų teigimu (34,1%) trūksta literatūros lietuvių kalba. Didžioji dalis (38,8%) atsakiusiųjų, pasidalina savo mintimis, teigdami, kad nėra jokių praktinės patirties pavyzdžių ir seminarų pedagogams (20%). Dalis pedagogų šia teorija nesidomi (4,7%) ir (2,4%) teigimu neturi motyvacijos išsamiau gilintis į jos esmę.

19 lentelė

H. Gardnerio teorinių idėjų įgyvendinimo ikimokyklinėse įstaigose problemos

Kokybiškų idėjų įgyvendinimo problemos:	
Nėra praktinės patirties	38,8 %
Nėra motyvacijos ir noro	2,4 %
Nėra seminarų pedagogams	20 %
Nėra mokslinės literatūros lietuvių kalba	34,1 %
Nedomina	4,7 %

Tyrimo metu atlikus duomenų analizę ir paanalizavus pedagogų darbo patirtį, galima nustatyti ar pedagogų pedagoginis darbo stažas turi įtakos pateiktų klausimų esmei nustatyti. Apibendrinus pateiktos lentelės (žr. 33 pav.) duomenis, galime teigti, kad (66,7%) pedagogų turi nuo keturių iki šešių metų darbo stažą, kiek mažiau (60,4%) nuo vienerių iki trijų metų, (29,2%) nuo septynių iki devynerių ir tik (4,2%) dalyvavusių apklausoje turi didžiausią darbo patirtį.

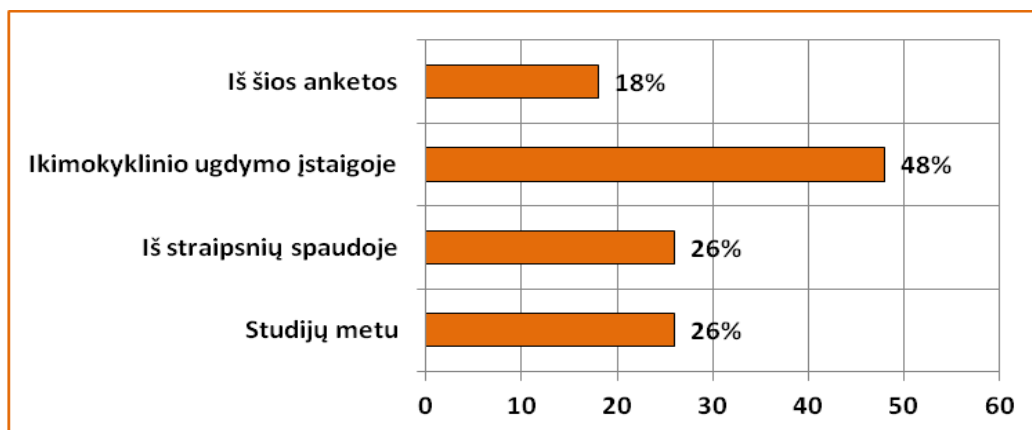

33 pav. *Padagogų darbo stažas (%)*

2.5. Tėvų požiūrio į H. Gardnerio modelį tyrimo rezultatai

Tyrime *dalyvavo* 50 ugdytinių tėvų, kurių vaikai lanko vieną iš tyrime dalyvavusių privačių ugdymo įstaigų. Jiems buvo pateikta anketa su tikslu, išsiaiškinti ar svarbus ugdymo modelis ir jo esmė, renkantis ugdymo įstaigą savo vaikams. Statistiniai duomenys parodė, kad (76%) proc. tėvų yra susipažinę su H. Gardnerio teorija. Jų žinios remiasi žinojimu, kad profesorius unikalios ir ypatingai svarbios teorijos išradėjas ir jo teorijoje atskleidžiami intelektai, kurių, vienų teigimu yra devyni, kitų penki, septyni. Galime teigti, kad (24%) tėvų šios teorijos nežino ir nėra plačiau su ja susipažinę.

Galime išsamiau paanalizuoti žemiau pateiktą schemą (žr. 34 pav.) ir pamatyti, kaip pasiskirsto tyrimo rezultatai.

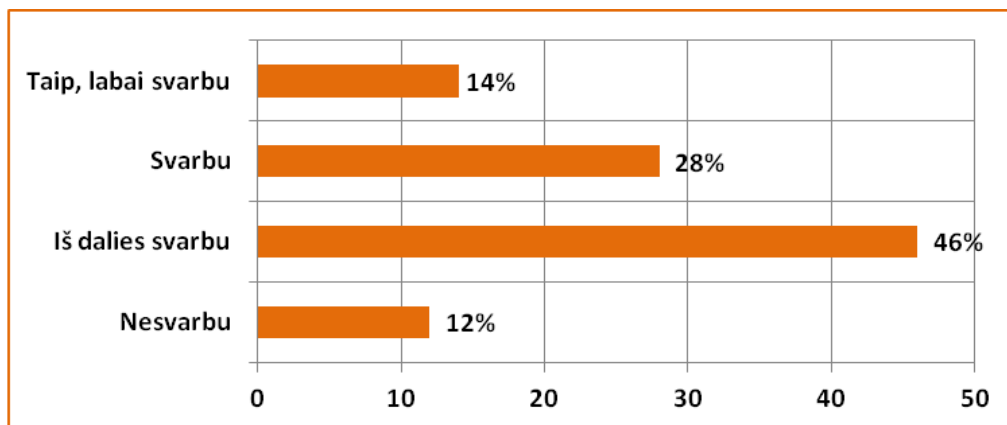

34 pav. *Tėvų informacijos apie H. Gardnerio teoriją šaltiniai*

Didžioji dalis tėvų (48%) teigia, kad apie H. Gardnerio teoriją plačiau sužinojo tik atvykę į ugdymo įstaigą ir susipažinę su jos darbo esme. Vienas iš žinių šaltinių yra spauda ir interneto galimybės (26%) respondentų būtent tai ir išskiria. Žinias įgytas studijų metu išskiria (26%), o teigiančių, kad sužinojo tik iš šios anketos (18%) tėvų

Dauguma (46%) nurodė, kad pasirenkant ugdymo įstaigą yra iš dalies svarbus H. Gardnerio teorijos praktinis taikymas, teigdami, kad esmė ne tik deklaruojami, bet realiai įgyvendinami dalykai. Atsakydami ir teigdami, kad vienareikšmiškai labai svarbu mano (14%) atsakiusiujų. Jų teigimu ne mažiau svarbūs yra pedagogo gebėjimai siekiant ugdyti vaikus remiantis šia metodika, t.y. mokytojo įvairiapusiškos asmenybės svarba. Tačiau (12%) nelaiko šios teorijos svarbia, tiesiog reikėtų manyti, kad pasirinkdami įstaigą savo vaikams jie iškelia kitus prioritetus, tai vaiko saugumą, gerą ir sveiką mitybą, pedagogo svarbą, aplinką ir kt.

35 pav. H. Gardnerio teorijos praktinio taikymo ugdymo procese reikšmė renkantis ugdymo įstaigą savo vaikams

IŠVADOS

Remiantis teorinių šaltinių analize, atlikus kokybinį tyrimą ir remiantis individualių stebėjimų bei anketinės pedagogų ir tėvų apklausos rezultatais galime formuluoti išvadas teigiančias, kad:

- H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija yra orientuota į vaiką. Ji kuria platų galimybių spektrą vaikui nevaržomai veikti ir atskleidžia ugdytinių individualų potencialą.
- H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija yra patraukli ir lanksti pedagogui. H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija grindžiamas ugdymo metodas skatina pedagogą būti kūrėju. Jis suteikia kūrybinės veiklos laisvės. Nėra sukurtos konkrečių nurodymų sistemos, pedagogas veikia kaip savo profesinės veiklos ekspertas.
- H. Gardnerio intelekto teorija, pabrėždama kiekvieno individualumą, kviečia “nekliauti” vaikams etikečių. Teoretiko nuomone, vaiko intelektualinio profilio nustatymas turėtų būti daugiau formuojamojo, o ne konstatuojamojo pobūdžio. Išsiaiškinus ugdytinių stiprybes, pedagogas gali rasti būdus tiesti tiltą vaikų silpnybių įveikimui.

Empirinis H. Gardnerio daugialypio intelekto teorija grindžiamas ugdymo metodo ypatumų tyrimas atskleidė:

- 3 - 6 metų amžiaus vaikų veikloje dominuoja noras veikti vizualiniame – erdviniame centre, šiek tiek mažiau išreikštos veiklos socialiniame, kalbiniame ir natūralistiniame centruose.
- 3 metų amžiaus vaikai labiausiai veikia vizualiniame – erdviniame ir socialiniame centruose, 4 metų amžiaus – socialiniame ir kalbiniame centruose, 5 metų amžiaus – natūralistiniame ir socialiniame, o 6 metų labiausiai išreikštas ir veikliausias yra vizualinis – erdvinis ir kalbinis centrai.
- Analizuojant individualų vaikų veiklų pasireiškimą, tyrimas parodė, kad noriai vaikai renkasi veiklas vizualiniame – erdviniame ir socialiniame centruose, o natūralistinio ir kalbinio centrų veiklos dažniausiai eina drauge su šių centrų veiklomis.
- Tyrimas parodė, kad mergaičių ir berniukų veiklų pasirenkamumas centruose kinta ne tik nuo vaikų poreikių, pageidavimų, bet ir lyties.

- Atvejų analizė leido nustatyti dominuojantį grupės vaikų intelektą bei suskirstyti vaikus į pogrupius pagal intelekto dominavimą.

Pedagogų ir tėvų požiūrio į H. Gardnerio daugialypio intelekto teoriją grindžiamą ugdymo metodą tyrimas atskleidė:

- H. Gardnerio daugialypio intelekto modelis yra žinomas Lietuvoje ir gyvuoja maža dalis praktinio taikymo pavyzdžių.
- Ugdymo įstaigos, taikančios H. Gardnerio intelektų teoriją grindžiamą ugdymo modelį, nesidalina gerąja darbo patirtimi, užkirsdamos kelią praktinio taikymo pavyzdžių plėtrai.
- Tyrimo rezultatai atskleidė, kad norint praktiškai įgyvendinti šį ugdymo modelį arba jo elementus, vien žinojimo nepakanka. Ugdymo įstaigos turėtų būti motyvuotos ieškoti inovacijų ir jas diegti.
- Tėvų apsisprendimą pasirinkti ugdymo įstaigą savo vaikams, įstaigoje taikomas H. Gardnerio ugdymo modelis lemia tik iš dalies. Tėvams svarbūs ir kiti prioritetai, tai - aplinka, vaiko saugumas, pedagogų profesionalumas ir kt.
- Remiantis tyrimo rezultatai galime daryti išvadą, kad pedagogams, besidomintiems H. Gardnerio intelektų modelio teoriniais ir praktiniais aspektais, trūksta žinių, informacijos, literatūros ir praktinių pavyzdžių.

REKOMENDACIJOS

Siekiant atskleisti kiekvieno individualų potencialą ir požiūrį į gyvenimo padiktuotas situacijas, norint būti veikliems ir inovatyviems, mes turime atverti langą inovacijų pasauliui ir nebijoti, kad kalbos barjerai ar kitos išgalvotos priežastys gali užkirsti tam kelią. Tik noras, motyvacija, bendravimas, pasidalinimas patirtimi, tarptautinis bendradarbiavimas gali keisti mūsų pačių požiūrį į ugdymą. Tik suprasdami save, mes galėsime suprasti savo ugdytinius.

Išanalizuota literatūra paskatino giliau domėtis teorijos brandumu. Tyrimas ir diskusijos su pedagogais leido daryti išvadą, kad žinių ir praktinės patirties stoka dažnai trukdo įvairių naujovių įgyvendinimui.

Lietuvos Edukologijos universiteto vaikystės katedros dėstytojams.

Plačiau supažindinti būsimuosius pedagogus su galimų inovacijų pobūdžiu, bei sudaryti sąlygas atlikti praktiką ugdymo įstaigose, kurios taiko inovatyvias ugdymo formas. Šiuo atveju, tai ugdymo įstaigose, kurios remiasi H. Gardnerio daugialypio intelekto teoriniais bei praktiniais pavyzdžiais.

Ugdymo įstaigų, besiremiančių H. Gardnerio intelektų teorija, vadovams ir pedagogams.

Bendradarbiauti ir dalintis gerąja darbo patirtimi, idėjomis, išpūdžiais, rengti ir dalyvauti pedagogų forumuose, kuriuose gali būti pristatomos inovatyvios formos ir darbo patirtis. Nužsisklęsti, o stengtis ieškoti bendravimo formų ir būti atvirais.

Ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogams.

Ieškoti naujovių, lankytis rengiamuose seminaruose, skaityti pedagoginę literatūrą, bendradarbiauti su LEU ir ikimokyklinių įstaigų pedagogais.

Organizuoti pokalbių valandėles, seminarus bei renginius ugdytinių tėvams ir supažindinti su galimomis naujovėmis.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. ARMSTRONG, Thomas. Multiple intelligences in the classroom, 2009
2. ARTHUR J., WARNING M., COE R., Hedges L.V. Research methods and methodologies in education. London, SAGE, 2012
3. AUDICKAS S. Ar atsilikėlis gali būti genijus? [žiūrėta 2012-10-01]. Prieiga per internetą:
http://www.valsty.be/?name=university&do=o_theme&oId=1&oType=university&fid=18&id=54.
4. BITINAS B. Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius, Kronta, 2006. p. 391.
5. BITINAS B., RUPŠIENĖ L., ŽYDŽIŪNAITĖ V. Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda, 2008. P. 303
6. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. V.: Margi raštai, 1996
7. CASTLE, K.. Early childhood teacher reseach: from questions to results. London: Routledge, 2012.
8. CONNIE H. Developing Multiple Intelligences in Young Learners. Early Childhood News, 1996 Nov-Dec. p 23-29
9. CHEN J., MORGAN S., GARDNER H. Multiple intelligences around the world.[interaktyvus]San Francisco; Jossey- Bass (2009) [žiūrėta 2012-03-11]. Prieiga per internetą:
<http://www.wereldvantalenten.nl/files/media/Multiple_Intelligences_Around_the_World_forthcoming_Abstracts_oct_08.pdf>
10. DAVIS, K., CHRISTODOULOU, J., SEIDER, S., & GARDNER, H. The theory of multiple intelligences. In R.J. Sternberg & S.B. Kaufman (Eds.), Cambridge Handbook of Intelligence Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press. 2011, p. 485-503
11. DAVIS, K., SEIDER, S., & GARDNER, H. When false representations ring true (and when they don't). Social Research, 2008, 75 (4)
12. HONORÉ, Carl . Duokite vaikams ramybę. Vilnius : Metodika, 2012. P.255
13. Daugelypės intelekto galio. [žiūrėta 2012-04-12]. Dialogas, 2003. Prieiga per internetą:
<http://www.dialogas.com/senoji/index.php?lng=lt&content=pages&page_id=31&news_id=729>.

14. DODGE T.D., COLKER L.J., HEROMAN C., Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius:, „PRESVIKA“, 2007.
15. DUOBLIENĖ L. H. Gardnerio intelektų įvairovė. Šiuolaikiniai mąstymo ir ugdymo tyrimų projektai. Acta pedagogica, 2001, nr.8, p. 123-137
16. GARDNER H. Are there additional intelligences? [žiūrėta 2012-11-20]. Prieiga per internetą:<<http://forenglishteachers.com/?cat=51>>.
17. GARDNER, H. Artistic intelligences. Art Education. 2008 nr. 39(3), p. 47–49.
18. Gardner, H. (1983). Frames of Mind. New York: Basic Books Inc.
19. GARDNER H. Frequently asked questions – multiple intellegences and related educational topics. [žiūrėta 2013-04-18]. Prieiga per internetą: http://howardgardner01.files.wordpress.com/2012/06/faq_september2012.pdf
20. GARDNER, Howard. Intelligence Reframed. Multiple intelligences for the 21st century. New York: Basic Books. 1999. P. 292
21. GARDNER H. Multiple intelligence theories model. [žiūrėta 2012-11-20]. Prieiga per internetą: <www.businessballs.com>
22. GARDNER H. The seven types of intelligence, Education World 1998
23. GARDNER H. FELDMAN D. KRECHEVSKY M. Project Spectrum. Early learning activities,1998
24. GARDNER H. Hobbs Professor of cognition and education. Harvard graduate school of Education, 1999
25. GARDNER H. Der ungeschulte Kopf. Klett-Cota, 1993.ISBN 3-608-95889-4.
26. GUDYNAS P. Mokymosi stiliai - Pažinimo džiaugsmas.
27. “Intelektų įvairovė”. [žiūrėta 2012-03-11]. Prieiga per internetą: <<http://linairlina.wordpress.com/2010/06/05/intelektu-ivairove/>>.
28. Intelektų veidai. [žiūrėta 2012-03-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.erzvilkas.lt/Intelekto%20veidai.doc>>
29. JUODAITYTĖ A. Vaikystės pedagogo pasaulėžiūrinė koncepcija: „laisvojo“ ugdymo kontekstas. Pedagogika, 2004 (70), p. 87-91.
30. JUODAITYTĖ A. Vaikystės fenomenas: socialinis - edukacinis aspektas: monografija. – Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2003, . p – 96. ISBN 9986-38-483-4
31. JENSEN E. Tobulas mokymas . Visi vaikai gabūs. Vilnius: AB OVO, 2001, p. 294
32. Kas yra intelektas? "Iliustruotasis mokslas". [žiūrėta 2012-03-11]. Prieiga per internetą: http://www.iliustruotasismokslas.lt/article/2011/8/3/kas_yra_intelektas
33. KIJOSAKIS R.T., LEICHTER Š.L. Du tėčiai – turtingas ir vargšas. Vilnius, : UAB „, Sirokas publishing“,2007. P. 208. ISBN 9955-9870-8-1

34. KUZMIENĖ V. Septyni intelektai. [žiūrėta 2011-11-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.psichoterapija.ot.ltcot.lt/fpdb/2004/straipsniai/7intelektai.asp/>>
35. LAWRENCE Dr., SHAPIRO E. Kaip ugdyti vaiko emocinį intelektą. Vilnius: Presvika, 1998. p. 287. ISBN 978-9955-22-194-4
36. LEE CHENG T.L.. Up close and personal with Howard Gardner. [žiūrėta 2013-02-02]. Prieiga per internetą: <<http://biz.thestar.com.my/news/story.asp?file=/2009/7/11/business/4280904>>
37. Mokymosi stiliai. [interaktyvus]. Mokytojo dienoraštis. Prieiga per internetą: <<http://www.mokytojodienorastis.lt/lt/soninis-meniu/straipsniai/pedagogams/mokymosi-stiliai.htm>>
38. MUKHERJI P., ALBON D. Research Methods in Early Childhood. London, SAGE, 2011, ISBN: 9-781-847875242
39. NATINAL CURRICULUM GUIDE. Prieiga per internetą: <http://www.moe.gov.tt/Docs/Policies/ECCE/DRAFT_NATIONAL_CURRICULUM_GUIDE.pdf>
40. Neifachas S. Priešmokyklinio ugdymo kokybės vadyba: vadovavimas ugdymo programos rengimo strategijai: konceptualizavimo dimensijos.- Vilnius: Ciklonas, 2007
41. Monkevičienė O. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) turinio kaitos tendencijos // Pedagogika, t. 91, 2008, p. 66-72
42. PEARISO J.F., “Multiple Intelligences or Multiply Misleading: The Critic's View of the Multiple Intelligences Theory”, Liberty University, Spring , 2008, p. 1-26
43. PETER M. S. ir kiti. Besimokanti mokykla. Vilnius, 2008. p.575. ISBN 978-9955-837-02-2
44. PETRONIENĖ G. Amerikiečius žlugdo sąskaitos už gydymą. [žiūrėta 2012-03-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/archyvas/straipsnis/2005>>
45. ROBINSONAS, Seras Kenas. Paradigmų kaita. [žiūrėta 2013-02-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.lyderiulaikas.smm.lt/lt/biblioteka/vaizdo-mediaga/vaizdo-siuetai/1482-seras-kenas-robinsonas-paradigm-kaita>>
46. Saulės gojus. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.saulėsgojus.lt>.
47. SEIDER, S., DAVIS, K., & GARDNER, H. (2007). Good work in psychology. The Psychologist, 2011, p.672-676
48. SENGE P., CAMBRON-McCABE N., LUCAS T., IR KT. Besimokanti mokykla. 2008

49. SILVER H.F., STRONG W.R., PETINI M.J. Mokytojas strategas. MOKYTOJAS STRATEGAS, UAB „Rgrupė“, 2012
50. STANFORD, Pokey. Multiple Intelligence for Every Classroom Intervention in School and Clinic, 2003 November, p.80-85
51. Švietimo ir mokslo ministerija [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <www.smm.lt>
52. Ugdymo planavimas, modeliavimas. vertinimas. Monkevičienė O., Gaigalienė M., Kaunas „technologija“,2008.
53. Wikipedia enciklopedija. Prieiga per internetą: <<http://en.wikipedia.org/>>
54. ŽVIRONAITĖ - UDRIENĖ L., Lingvistiniai M. Vainilaičio žaidimai. Žmogus ir žodis, 2005 (I). P.41-44

PRIEDAI

IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ PEDAGOGŲ APKLAUSOS ANKETA

Lietuvos Edukologijos Universiteto Ugdymo mokslų fakulteto Vaikystės katedros II kurso magistratūros studentė Ligita Neverauskienė rašo magistro darbą ir atlieka tyrimą tema: „Howardo Gardnerio ugdymo modelio teoriniai ir praktiniai pagrindai“. Jūsų dalyvavimas tyrime yra labai svarbus. Garantuojau atsakymų konfidencialumą.

1. Ką žinote apie H.Gardnerio intelektų teoriją?

.....
 .....

2. Iš kur apie tai sužinojote?

.....
 .....

3. Kokias H. Gardnerio idėjas įgyvendinate dirbant grupėje su vaikais?

.....
 .....

4. Kaip skatinate vaikų ugdymąsi centruose / Jūsų kaip pedagogo vaidmuo/?

.....
 .....

5. Kaip parenkate vienam ar keliems intelektams skirtas idėjas?

.....
 .....

6. Kaip nustatote vaikų dominuojantį intelekto tipą?

.....
 .....

7. Kaip planuojate vaikų ugdymą taikant H.Gardnerio idėjas?

.....
 .....

8. Kaip vertinate H.Gardnerio intelektų teorijos praktinį taikymą?

.....
 .....

9. Kokios informacijos ir patirties Jums trūksta, kad galėtumėte kokybiškai įgyvendinti H.Gardnerio idėjas?

.....
 .....

Ugdymo institucija.....

Darbo stažas.....

Pareigos.....

Nuoširdžiai dėkoju už atsakymus ir skirtą laiką.

TĖVŲ APKLAUSOS ANKETA

Lietuvos Edukologijos Universiteto Ugdymo mokslų fakulteto Vaikystės katedros II kurso magistratūros studentė Ligita Neverauskienė rašo magistro darbą ir atlieka tyrimą tema: „Howardo Gardnerio ugdymo modelio teoriniai ir praktiniai pagrindai“. Jūsų dalyvavimas tyrime yra labai svarbus. Garantuojau atsakymų konfidencialumą.

1. Ką Jūs žinote apie H. Gardnerio intelektų įvairovės teoriją, kuria savo darbe vadovaujasi ikimokyklinio ugdymo įstaiga „Saulės gojus“?

.....
.....

2. Iš kur apie tai sužinojote?

- studijų metu
- iš straipsnių spaudoje
- ikimokyklinio ugdymo įstaigoje
- iš šios anketos

3. Ar H. Gardnerio teorijos praktinis taikymas ugdymo procese turėjo įtakos Jūsų apsisprendimui renkantis ugdymo įstaigą savo vaikui?

- Taip, labai svarbu
- Svarbu
- Iš dalies svarbu
- Nesvarbu

Nuoširdžiai dėkoju už atsakymus ir skirtą laiką

VAIKO VEIKLA CENTRUOSE*/ Stebėjimo protokolas Nr.1 /***Vaiko vardas:** .....**Amžius:**.....**Stebėtojas:** gr. pedagogas**Data:** 2012.....

<i>LAIKAS</i>	<i>UGDYMO CENTRAS</i>	<i>VAIKO VEIKLA</i>	<i>PASTEBĖJIMAI</i>

Vaikų grupės veikla centruose

/ Stebėjimo protokolas Nr.2 /

Vaikų amžius: mišraus amžiaus grupė

Stebėtojas: grupės pedagogas

Data: 2012.....

LAIK AS	ERDVINIS CENTRAS	LAIK AS	MATEMATINIS - LOGINIS CENTRAS	LAI KAS	KALBINIS CENTRAS	LAIK AS	NATŪRALISTINIS CENTRAS

LAI KAS	ASMENINIS – PERSONALINIS CENTRAS	LAI KAS	TARPASMENINIS – SOCIALINIS CENTRAS	LAI KAS	MUZIKINIS CENTRAS	LAI KAS	KINESTETINIS – JUDĖJIMO CENTRAS